

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΤΕΥΧΟΣ 1.

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΓΡ. Δ. 10
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ . . ΔΡΑΧ. 6

A. ΓΕΡΑΝΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΤΕΥΧΟΣ 1.

A. ΓΕΡΑΝΟΥ, ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ, ΛΟΥΙΖΑ, Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗ, LUCIDA INTERVALLA

JOAO DE BARROS, MINERVA, ΑΘΗΝΑ, ΜΕΤΑΦ. Κ. ΟΥΡΑΝΗ

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ, ΡΟΔΙΑΗ

N. ΣΑΝΤΟΡΙΝΙΟΥ, ΚΡΥΦΑ ΠΑΡΑΤΟΝΑ

K. N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ, ΣΥΜΠΟΣΙΟ, ΤΥΜΒΟΥΡΧΟΣ, ΤΕΧΝΙΤΗΣ, ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

ΤΙΜΟΥ ΜΑΛΑΝΟΥ, ΔΗΜ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

JEAN BARRÈ, ΘΥΜΗΣΟΥ, ΑΠ' ΤΑ ΣΒΥΣΜΕΝΑ, Ο ΠΥΡΓΟΣ, ΜΕΤΑΦ. N. ΓΡΙΜΑΛΔΗ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ, ΟΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΜΕΝΟΙ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ, ΕΙΣΑΓΩΓΗ Σ'ΕΝΑ ΣΟΝΕΤΤΟ

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ, ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΙΣΙΑΜΕ ΣΗΜΕΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΕΤΡΙΔΗ, Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

A, ΣΚΙΠΤΗΣ

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΙΝΗΣΗ

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

NEA ZOÏ

B. P. 2126 - ALEXANDRIE - EGYPTE

I

ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΚΗΣ

Στή θάλασα κοντά ένα παρεκλήσι τῆς Ἀφροδίτης, με τὸ χοιτροσκαλισμένο ξόανο τῆς θεᾶς, πὸν ἀνεβαστάει με τὰ δνὸ της χέρια τοὺς μαστοὺς.

Ἀπόξω ένα πηγάδι, με πέτρινο στρογγυλὸ ἀφρόχειλο, τριγύρα του οἱ δοῦλες ἀνεσέρνονν νερό.

Ζερβά, στὸ βάθος, ἡ καλύβα τοῦ Ἐβμαίων καὶ πίσου της γυροτραφισμένη μάντρα.

Ὁ ἥλιος πάει νὰ βασιλέψει.

ΜΕΛΑΝΘΩ Ἄχ! πῶς ἀργεῖς νὰ βασιλέψεις, ἥλιε!

Ματώσαν στὰ λιθάρια τ' ἀπαλά μου
τὰ πόδια καὶ κοπήκαν τὰ νεφρά μου,
σκυμένη στὸ πηγάδι, ν' ἀνεσέρνω
νερό!

ΓΡΙΑ Σὲ κόβει ἡ στάμνα, Μελανθό μου,
τὶ ξαγρουπνᾶς χαρούμενη νὰ παίζεις
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Κτήσιπου!

ΧΛΟΗ Ἄγια νύχτα,
ποὺ ἐπὶ θεοὺς νικᾶς καὶ ἀνθρώπους, ἔλα
καὶ λύσε ἀπ' τὰ κορμιά μας πιά τὸν κίματο
τῆς μέρας!

ΓΡΙΑ Αἶ, πῶς βιάζεστε, ξαδιάντροπες!
Τὰ γέλοια σας ἀχοῦν στὸ γυρογιαλί
καὶ ὅλη τὴ νύχτα δὲ με ἀφήνουν μάτι
νὰ κλείσω!

ΓΟΡΓΩ

Πάει, σκεβρώθη τὸ λαμπρό σου κορμί, τὰ στήθη ἐπέσαν, κι ἄντρας πιά κανείς δὲ σὲ ζυγώνει! Μὰ τὰ νιάτα, καλὰ τὰ γλέντησες καὶ σὺ τρυγώντας πλήθιο φιλι ἀπ' τὰ κρεμαστὰ φρυμένα χεῖλια τοῦ τραγοπόδη Πάνα τοῦ θαρβάτου. Κι ὅλα τὰ σπήλια τοῦ νησιοῦ βούϊξαν ἀπ' τῆς χαρᾶς τ' ἀψὰ ξεφωνητά σου. Τώρα κ' ἐμεῖς ποὺ λάμπομε σὰν ἄστρα, καιρός, μὲ τὴ σειρά μας, νὰ χαροῦμε τὸν ἄντρα!

ΜΕΛΑΝΘΩ

Σὰν κροντήρια βράζουν, χάλκινα, ὅλο θυμό, τὸ ὄρθα κορμιὰ τῶν ἄγουρων στῆς χήρας τὸ ἀψηλὸ κλινάρι γύρα. Μ' ἀφτή, μὲ πονηριὰ τὸ μάτι παίζοντας, ὅλους κρατάει στὴν ἄκρα τῆς ἐλπίδας. Κι ὁ πόθος τους, ξεσπάει σ' ἐμᾶς τὶς σκλάβες καὶ νά, γιομίσαν μούλους τὰ Παλάτια της καὶ μούλες!

ΕΡΙΦΙΛΗ

᾽Ω νὰ πήδαι, λέει, σὰ λιόντας ὁ πονηρὸς Δυσέας, στὴν ἄκρα ἀπάντεχα τῆς σκοτισμένης στρατάς, μὲ τὸ σκοῦφο τὸ μυτερό του, σειώντας τὸ ἀντροφόνο κοντάρι του καὶ τὰ μάτια τὰ πανοῦργα κλωθογυρίζοντάς τα ὀλοῦθε!

ΓΡΙΑ

Σώπα,

καὶ ζωντανὸς μπροστά μου ἀνατινάζεται!

ΕΡΙΦΙΛΗ

Τῆ φοβερὴ τὴν ὄψη του λαχτάρισα στὰ μάτια ν' ἀντικρύσω! Ἡ μάνα μου ὄντας στὸν ὕπνο της τὸν δεῖ, πετιέται ὀλόρθη σκληρίζοντας, ὀχιὰ σὰ νὰ τὴ λόχεψε. Κ' ἐγώ, τὸν τρομό κρύβοντας χαδέβω τὸ γέρικο κορμί της νὰ εἰρηνέψει. "Μάνα, τῆς κραῶ, πέθανε, μὴν τρέμεις!,, Μ' ἀφτή, μὲ φρίκη τὸ ἄσπρο της κεφάλι βαριά κουνώντας, ἀλλὰ ἀκρουμάζεται τὸ πέλαο..

ΓΟΡΓΩ

Μάνα, πές μου, τί τρομάζω! θνητὸ κορμί δὲ δένει τὴν ψυχὴ του;

Γιὰ κ' εἶναι δράκος κι ἄγριος πέφτει ἀπάνου μας καὶ μᾶς πλαντάει θαρῆς ὁ μέγας ἦσκιος; Κ' οἱ νιοὶ χωρὶς ντροπὴ, σὲ στήσαν βίγλα γιὰ ν' ἀγναντέβεις πότε στὸ λιμάνι μας ἢ φοβερὴ θ' ἀράξει πλώρα ἀφρίζοντας, κι ὡς πρόβατα στὸ σπήλιο νὰ μαντρίσουν; Ντροπὴ στὰ νιάτα ποὺ ἓνα γέρο τρέμουν!

ΧΛΟΗ

Αἶ, γριά! Τὰ μάτια γούρλωσες κ' ἡ γλώσσα κολήθη στὸ λαρύγγι σου!

ΓΡΙΑ

Σωπάσετε!

Σωτήρα Χάρε, δράμε νὰ μὲ σώσεις ἀπ' τ' ὄρνιο ποὺ χονγιάζει ἀπάνουθέ μου στὸν πυρωμένο ἀγέρα τ' ἀκρονύχια τροχώντας. Ἄ γελᾶτε, μὰ καμιά σας δὲ θὰ γλιτώσει! Ναι, τὶ θ᾽ ὀρθει, θ᾽ ὀρθει! Πανοῦργος εἶναι κι ἄτρομος, τὸν ξέρω, κι ὡς χέλι θὰ γλιστρώσει ἀπ' τοὺς κιντύνους. Καὶ τότε: «Σκίσου, γῆς, θὰ ξεφωνᾶτε, κατάπιε με!» Μὰ ἀνίλειο τὸ λεπίδι θὰ πέσει τῆς σφαγῆς στὸν τραχήλό σας! Καὶ στοῦ βοδιοῦ τὸ κέρατο ἂν χωστῆτε, τὸ χέρι ἀφτὸς μὲ μιᾶς ἀπλοκαμώντας ἀρμαθιές, στὴ στοά, θὰ σᾶς κρεμάσει! Καὶ τ' ἀπαλά σας τοῦτα τὰ χερᾶκια στὰ γόνα του νὰ πὰν δὲ θὰ προφτάσουν!

ΜΕΛΑΝΘΩ

Τοῦ γυρισμοῦ τὴ μέρα μὴν τοῦ δώσεις, Ἄφέντρα τοῦ ἄγριου πέλαγου, Ἄφροδίτη, μὰ σύρε ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ γυῖο καὶ κύρη, στὰ βύθη τοῦ γιαιλοῦ, θροφὴ στὰ ψάρια.

ΛΕΥΚΟΘΕΑ

(ἔρχεται στὸν ὄμο κρατώντας στάμνα)

Ἡ Βασίλισσα! Πέρα ἐφάνη, νά τη! μέσ' στὶς ἐλιές μὲ βάγιες καὶ κανίσκια κατηφοράει.

ΜΕΛΑΝΘΩ

Λεφκά θὰ φέρνει, Κύπρη, γιὰ τὸ βωμό σου πάλι περιστέρια, νὰ πρᾶνεις. Μὰ τὴ νύχτα ἐσὺ θὰ κρούσεις τοῦ Παλατιοῦ της πάλι τὰ κρικέλια βογγώντας!

ΧΛΟΗ Πόσο ανάλαφρα στὸ χῶμα
σκιρτάει! Χαρὰ κρυφὴ τὴ συνεπαίρνει!

ΓΟΡΓΩ Μὰ ἢ γιὰ τῆς πίσου Νένα, τὸ κεφάλι
κουνάει, νιὲς συφορὲς σὰ ν' ἀναδέβει!

ΕΡΙΦΙΛΗ Σιμώνει! Ἄχ πῶς τὸ σῶμα τῆς γιολίζει
νιόλουστο! Λὲς ὁ πόθος τὸ ἀνανιώνει
τόσων ἀντρῶν ποὺ γύρα τῆς, σὰ λάφια
διψοῦν γιὰ τὸ φιλι καὶ τὸ κορμί τῆς.

ΜΕΛΑΝΘΩ Πῶς τὴ βαστᾷ ἡ καρδιά τῆς καὶ δὲν πέφτει
στοῦ πιὸ καλοῦ μιὰ νύχτα τὸ κλινάρι!

ΓΟΡΓΩ Τὸν πόθο κυβερνάει καλὰ καὶ παίζει
μὲ τέχνη τὸ λαμπρὸ παιχνίδι τοῦ ἔρωτα,
πάντα ψηλὰ κρατώντας τὴν τιμὴ τῆς.

ΓΡΙΑ Σκυμένες στὸ πηγᾶδι μὲ σιωπὴ
γιομίστε τὰ σταμνιά καὶ τραβηχτήτε
τὶ σήκωσε τὰ χέρια ἢ Πηνελόπη
καὶ δέεται.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Ἄφέντρα, τέτοια ἀχογελώντας
καὶ μὲ τὰ χέρια σφίγγοντας τοὺς πλήθιους
ἱεροὺς μαστοὺς, χτὲς βράδι στ' ὄνειρό μου
κατέβης. Κι ἄγρια σμίγοντας τὰ τόξα
τῶν φρυδιῶν σου, μοῦ κράζεις μὲ παράπονο:
«Κοιμᾶσαι μοναχὴ κ' ἐμὲ τὴν Κύπρη
καταφρονᾶς καὶ τ' ἄχραντά μου δῶρα
ποὺ καὶ θεριὰ τῆς γῆς μερώνουν; Ξύπνα!
Γραφτὸ στὴν κλίνη πάλι ν' ἀγκαλιάσεις
τὸ ἀδρὸ κορμὶ τοῦ ἀντρός ποὺ σοῦ τεριάζει.
Κι ὁμάδι νὰ προσπέστε στὰ φαρδιά μου
τὰ στήθη, ποὺ τὴν πᾶσα γῆς χωρᾶνε,
σὰ νιόνυφοι ζητώντας τὴν ἐφκὴ μου!»
— «Κερά μου, ἀπηλογήθηκα, τρομάζω
τὴν ὀργὴ σου· γρικῶ νὰ βόγγουν μέσα μου
κρυφὲς φωνές, θόλωσαν τὰ φρένα
ποὺ ὡς τώρα γαληνά, σὰ λυχνοστάτης,
μοῦ φώτιζαν τὸ λόγο καὶ τὴν πράξη.
Σκυφτὴ νογῶ τὸ χέρι σου ἀποπάνου μου

καὶ σὰ φωνὴ τοῦ σπλάχνου μου ἀνεβαίνει
καὶ κυβερνάει τὸ νοῦ μου ἢ προσταγὴ σου
τὶ λήφτερη λογιέμαι στὸ λαμπρὸ σας
ρυθμὸ, Θεοί, μονάχα σὰ δουλέω!
Καὶ σὺ χαμογελώντας σκύβεις κι ὅλη
πέφτεις γλυκὰ στὸ σῶμα μου καὶ κραίνεις:
«Ἡ Μοίρα μὲ τὰ χεῖλη μου προστάζει:
Πάρ' τὸ βαρὶ δοξάρι τοῦ Ὀδυσῆα
ποὺ ἀτάραχο, βουβό, στὸ στύλο κρέμεται
τοῦ Παλατιοῦ καὶ δῶσ' το στοὺς μνηστήρες.
Ὁ ποῦχει ἀπ' ὅλους δύναμη, ταυνώνας
μὲ μιᾶς τὸ φοβερὸ τοῦ ἀντρός σου τόξο,
τὰ δώδεκα πελέκια νὰ περάσει,
θὲς καὶ δὲ θὲς, θὰ σὲ χαρεῖ γυναίκα».
Τέτοιες, Μεγαλοδύναμη, στὸν ὕπνο
σκληρὲς ἀρμήγειες σκούζοντας μοῦ φέρνεις.
Θητη μὲ τοὺς ἀθάνατους, τὸ ξέρω,
πῶς νὰ παλέψω; Νὰ με, στὸ βωμό σου
μὲ σέρνεις καὶ κρεμῶ τὸ ἀδρὸ δοξάρι
τοῦ ἀντρός μου στὰ διπλὰ ταβρήσια κέρατα.
Καὶ τώρα νά, τὰ γόνατά σου πιάνοντας,
γλυκεῖά μου, μυστικὰ τὰ λόγια μου ἄκου:
Ἄφροδίτη, ἀδερφή χαριτωμένη
τοῦ θανάτου κι ἀκούραστη ἀνυφάντρα
τῆς ζωῆς, τὸν κρυφὸ μου πόθο ἐπάκουσε:
Τὸ ἀσύγκριτό μου τέρι ἀφοῦ γραφτὸ ἔταν
νὰ μοῦ πνιγεῖ μέσ' στὸ γαλάζο κύμα
καὶ νέο προστάζει ἡ Μοίρα μου ἄντρα στὸ ἅγιο
κλινάρι νὰ δεχτῶ, δῶσε, Κερά μου,
τὴν ἐφκὴ σου στοῦ Ἐβρύμαχου τὰ χέρια!

Καὶ σύ, καλὴ μου Ἐβρύκλεια, σὰ νυχτώσει,
τὸ γιγαντένιο τόξο ξεκρεμώντας
ἀπ' τοῦ βωμοῦ τ' ἀρπάγια, πῆγαινέ το
τοῦ γέρου χοιροτρόφου μας ἀπόψε
νὰ τοῦ περάσει νέα νεβρὰ καὶ λίπος
μὲ ὑπομονὴ ἀγρυπνώντας νὰ τὸ ἀλείψει.
Σκούζει ἢ θεὰ καὶ τὴν ἀκούω μὲ τρόμο!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Παιδί μου μύρια βάσανα μολέβουν
τὴ θεῖα ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σὰ γεράσει.

Μὰ σπλαχνικά οἱ θεοὶ τὰ πάντα ἀρμόζουν.

Κι ὄντας τὰ φρένα πὰν νὰ σήσουν, ρίχνουν ἀναλαμπὴ προφήτιστα καὶ φέγγουν

τὴ στράτα τῆς ζωῆς μπροστὰ καὶ πίσου.

Κ' ἐγὼ πατώντας τοῦ Ἄδη τὸ κατώφλι σὲ θεῖο τὰ πάντα βλέπω φῶς καὶ λέω:

Βασίλισσα, βαθιὰ ἡ καρδιά μου ἀκούει τὴν ἀφρισμένη πλώρα του νὰ σκίξει

τὴ θάλασσα γοργὰ καὶ τὰ κουπιὰ του σὰ φτέρουγες δεξόξερβα νὰ ὀρμοῦνε!

Θάρθει, θάρθει, μὴ βιάζεσαι, παιδί μου!

Ἔρα τὴν ὥρα ἐγὼ μετρῶ τὰ χρόνια τὰ εἴκοσι ἀκόμα δὲν περάσαν: λείβεται

μὰ μέρα ἀκόμα πρόσμενε! Τὸ λόγο τους σὰ δώσουν οἱ θεοὶ μας, τὸν κρατοῦνε!

Κ' ἡ ὑπομονὴ βασιλικὸ ἔναι δῶρο!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Τὰ εἴκοσι χρόνια πέρασαν, καλή μου, καὶ πιά στὴ θύμησή μας ζεῖ μονάχα

σὰν πίνει ἡ σκιά του τὸ αἷμα μας τρανέθει. Τοῦ κάκου ὁ γυιὸς μου δέρνεται στὸ κῆμα

τὸν ξακουσμένο κύρη νὰ συντύχει. Τὸ νοιώθω στὴν καρδιά μου, ποῦ ἅγιο στόμα

λογιέται τῶν ἀθάντων καὶ ψέμα ποτὲ δὲν εἶπε: Πέθανε ὁ Δυσέας!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Μέσ' στὴν καρδιά σου πέθανε, Κερά μου!

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Θολώνει τὸ μυαλό σου ἡ πλήθια ἀγάπη καὶ ἄπραπα λόγια ξεστομᾶς!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Τὰ μάτια μου τὴ σκοτεινιά τρυποῦν σὰ νυχτερίδες καὶ τὰ κρυφὰ τῆς στέγης σημαδέθουν!

Καὶ στὸ βωμὸ τῆς ἀμναλῆς, τῆς ἄζωστης Κεράς σου φανερὰ τὸ λέω: Τὴ νύχτα

κακὲς ὀρμήνειες ἡ Θεὰ σοῦ δίνει! Σιγῶ, γιατί ἔμαι δούλα καὶ δὲν πρέπει.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Κι ἐγὼ σωπαίνω· στοὺς Θεοὺς μονάχα νὰ δίνω λόγο στέκει στὴ γενιά μου.

(φέβγουν)

ΕΡΙΦΙΛΗ Καλὰ μαντάτα! Γλίγορα θὰ βουίξουν οἱ στοῦς ἀπ' τοῦ γάμου τὰ σφαχτιάρια!

ΜΕΛΑΝΘΩ Γι' ἀφτὸ κ' ἡ χήρα πιά σὲ ἀργὰ νυχτέρια, τοῦ πεθεροῦ τὸ σάβανο ξεφαίνει.

Σκυμένες οἱ ἀνυφάντρες τώρα διάζονται, τὸ πέταλο χτυπάει, τὸ ἀντὶ γιομίζει

κ' οἱ σκλάβες βιαστικὲς περνοῦν τὰ κρόσια!

ΧΛΟΗ Τρεχάτες στὸ Παλάτι πάμε οἱ βέργιες νὰ μᾶς ποῦν! Ἡ καρδιά μου σπάει κ' ἡ νύχτα πλακώνει!

ΕΒΡΥΝΟΜΗ (ἐρχεται λαχανιασμένη)

Ἦμιέ, κακὸ μεγάλο!

ΟΙ ΔΟΥΛΕΣ

Τί ἔναι;

ΕΒΡΥΝΟΜΗ Ζερωὰ τοῦ Παλατιοῦ τώρα ποῦ ἐρχόμουν ἀητὸ μεγάλο ἀγνάντεψα ν' ἀπλώνει

πλατειές, θουερὲς φτερούγες καὶ νὰ πέφτει στρινιάζοντας σὰ χάρος στὴν ἀβλή μας.

Κι ἀνάτρομα σκορπίσαν στὸν ἀγέρα μὲ θλιβερὲς κραξιὲς τὰ περιστέρια.

Κι ὅλη ἡ στεγὴ σκοτεινίασε ἀπ' τὸν ἥσκιο!

ΜΕΛΑΝΘΩ Ἄ! τὸ καλὸ σημάδι χαιρετίστε, μὲ ὀρμὴ τὰ χέρια ἀσκώνοντας σὰ οὐράνια!

Ποιὸς θᾶναι ὁ τυχερός, γιὰ πὲς μου, Δία, ποῦ ἀπὸ ψηλὰ τοῦ στέλνεις τὸ λαμπρὸ σου

τ' ὄρνιο, γοργὸ μαντάτορα τοῦ γάμου; Χαρὰ σὲ σέ, ποῦ θεῖο κορμὶ νὰ βάλεις

ἀξιόθης, τῆς τρανῆς γενιάς σου ρίζα! Σὰν περιστέρια φέβγουν οἱ μνηστήρες καὶ ἀητὸς γαμπρὸς χοιμάει, ποιός;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

— Ὁ Δυσέας!

Ἄ σκύλες! Ποῦ νὰ θρίσκομαι; Σταθῆτε, μιλήστε μου! Τὰ φρένα μου ἐσαλέψετε, Θεοί, καὶ ὅ,τι εἶχα ἀτίμητο τὸ χάνω!

Μὲ δνεῖρου φαντασιὲς πλανᾶτε πάλλι τὸ νοῦ μου καὶ χορταίνετε τὴν πείνα

τῆς ἀπατῆς καρδιάς μου μὲ ἄδειους ἥσκιους. Σειρήνες τὴν ἐρμιά μου ξανανθίζουν

καὶ σὰν τραγοῦδια δέβουλα τὰ λόγια τους

κρατοῦν στὸ ναι καὶ στ' ὄχι τὴν ψυχὴ μου.
 Σήκω, Ὀδυσσεά! Κι ὡς τόξο τὸ λαμπρό σου
 τανύζοντας μυαλό τὴν πάχνη σκίσε!
 Τὶ πὼς θνητὸς λογιέμαι; Ἐγὼ στὸ σπλάγχνο μου
 Θεὸ κρατῶ καὶ γύρα μου βιγλίζω.
 Παλέβω μὲ τὸ μάθρο κῆμα ἀκόμα
 καὶ σφίγγοντας τ' ὄγρο τιμόνι, πάλι
 τὸ θάνατο νικῶ!.. Ἄστραπὲς μοῦ ἀνάβουν
 τὰ μάτια κι ὁ θεϊκὸς ὁ νοῦς θολώνει!
 Ἄθηνᾶ μου! Ἄθηνᾶ! Ὡς ἀητοὶ χουγιάζουν
 ἀπάνου μου οἱ Θεοὶ νὰ μὲ τυφλώσουν!
 Κατέβα, μὴ μ' ἀφήνεις! Πήδα πάνοπλη
 μέσ' ἀπ' τὰ φρένα μου, ἂν ποτε, θυμήσου,
 μεριὰ παχιὰ βοδιῶν σοῦκαφα ἱκέτης.
 Καὶ τὴν καρδιά μου βόηθα, μὴν ξεπέσει!

ΑΘΗΝΑ

(ἡ Ἐβρουνόμη ρίχνοντας τὸ δουλικὸ χιτῶνα)

ΑΘΗΝΑ

Αἶ, τί φωνάζεις, γέρο; Τὰ μαλλιά σου
 τὶ τὰ τραβᾶς, σὰ χήρα ἀδικημένη;
 Τινάζου ὀρθὸς! Δὲν ἔμαθες ἀκόμα,
 τόσων χρονῶν, τὸ φόβο ν' ἀφεντέβεις;
 Κι ὅμως ἐσὺ δειλὸς δὲ δείχνεις· στέκει
 στὰ πόδια σου γερὰ κι ἀδρὰ δεμένη
 μοῦ φαίνεται ἡ ψυχὴ σου μὲ τὸ σῶμα.
 Γιὰ ρήξε τὴ βουλή σου στὸ παλάγγι
 τῆς Μοίρας, σὰ σπαθί, κ' ἐφτὺς θὰ κλίνει,
 χορέβοντας γοργά, στὴ δύναμή σου!
 Τὶ τοῦ θνητοῦ ἡ καρδιά τὴν κυθερνάει.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Τὰ λόγια σου στυλώνουν τὴν καρδιά μου
 σὰν τὸ παλιὸ κρασί ποῦ τὴν ἀντρεία
 ξυπνάει καὶ τὰ λυμένα δένει γόνατα.
 Μοιάζεις θεὰ στὸ μπόϊ καὶ στὴν εἰδή σου!
 Πέφτω, φιλῶ τὰ πόδια σου καὶ σπλάγχνος
 ζητῶ. Δές, ὁ γιαιλὸς τὴ μέση μοῦκοψε
 κι ὡς ἑότσαλο μὲ παίξει στὸν ἀφρό του
 τὸ μέγα κῆμα. Τὸ ἄγριο θαλασόδαρτο

μυαλό μου ποῦ ἀγωνίζεται, σεβάσου!
 Γύρνα τὴν πλώρα ἀπάνου μου καὶ σῶσε
 τὸ ναβαγὸ τῆς γῆς καὶ τοῦ πελάγου.
 Μ' ἂν εἶσαι ἀνθρώπου ἐσὺ θνητοῦ ἑλαστάρι,
 μακάριος θᾶναι ὁ κύρης σου κ' ἡ μάνα
 καὶ τρισμακάριος ὁ ἄντρας ποῦ μαζί σου
 θὰ μοιραστεῖ τὸ ἐρωτικὸ κλινάρι.

ΑΘΗΝΑ

Ἡ γλώσσα σου ἰπιθήδεια, ξένε, ὑφαίνει
 τὸν ἔπαινο, καὶ παίξει ὡς τὴ σαῖτα
 ποῦ μὲ πλουμιὰ τὸ δίμιτο ξομπλιάζει.
 Μ' ἀλήθεια πρώτ' ὄνομά σου λέγε μου
 καὶ ποιὸς θεὸς σὲ θιάζει νὰ γυρίζεις;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Πραματεφτῆς λογιέμαι ἀπ' τὴ Φοινίκη.
 Μὲ τὸ γοργὸ καράβι μου ἀρμενίζοντας
 τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια τῆς Ἑλλάδας
 πουλοῦσα ἀρώματα κρυφά, βραχιόλια,
 μικρὲς θεὲς πολύθυζες καὶ διάφανα
 πανιὰ σὰν τῆς ἀράχνης τὰ κεντίδια.
 Σκυφτὲς οἱ σκλάβες πάνου τους μὲ τόση
 σοφία τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα ξομπλιάσαν,
 ποῦ κ' ἡ Ἄθηνᾶ σας θᾶκραζε: Ποιὰ χέρια
 τ' ἀθάνατά μου χέρια παραβγαίνουν;
 Θαματοργὰ πουλοῦσα στὶς γυναῖκες
 ἑοτάνια, ποῦ χαρίζαν νιάτα δίφορα
 στὶς γριὲς καὶ μυστικὲς στὶς κόρες γλίκες
 τὸ δειλινὸ νὰ λάμπουν στὰ κατώφλια.
 Καὶ γκόλφια μαγικά, καθρέφτες, φίδια,
 παγόνια, τῆς γυναίκας ὅλα τ' ἄρματα!
 Καὶ τὸ βράδι, τῆς μάνας μας Ἀστάρτης
 --ἡ χάρη τῆς μαζί μας μέρα νύχτα--
 τὸ πῆλινο κορμὶ μὲ τὰ βαριά του
 μαστάρια ποῦ τὸν κόσμο ξεδιψάζουν,
 σκυφτὸς στὴν ἀμουδιά τὸ προσκυνοῦσα
 πολύκερδες νὰ κάνει τὶς δουλειές μου.
 Ἄχ! κορασιά μου, νᾶπεφτες στὶς πύρινες
 τῆς Φοινικιάς ἀμούδες ἓνα βράδι,
 στὰ νυχτερνὰ βουερά μας πανηγύρια,
 θὰ στέναζες γλυκὰ σὰν τὴν τρυγόνα,
 σὰ ματωμένα πόδια τῆς Ἀστάρτης

και θα ξεφωνάες: "Αχ! ποτέ μου πια
και χάνομαι απ' τή γλύκα. Πια ποτέ μου
δὲ θέλω νὰ γυρίσω στὴν Ἑλλάδα!

ΑΘΗΝΑ Τὶ γλύκα τὰ σοφὰ σου χεῖλια στάζουν!
Σὰ μέλισσα ποὺ βρεῖ λαμπρὸ λουλούδι,
στὸ λόγο σου ἡ ψυχὴ μου θὰ ξενύχταε!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ "Αχ! τὰ παλιά μου πλούτη ἀνιστορούντας,
ὁ δύσμοιρος, ξεχνῶ πὼς πάει τὸ βιός μου
καὶ τὸ γλεντοῦν τῆς θάλασσας τὰ βύθη!
Αἶ φοβερὲ τῆς θάλασσας ἀφέντη,
Ποσειδώνα, τὰ χρόνια καὶ τοὺς κόπους
δὲ σέβουσαι τοῦ ἀνθρώπου ποὺ παλέβει!
Μὰ θάρθει, λέω, καιρὸς νὰ τὰ πλερώσεις!
Κοπέλα μου, ἀπ' τὴ γλύκα τοῦ προσώπου σου
νογῶ θνητὴ πὼς εἶσαι καὶ σπαγγίζουσαι!
Λυπήσου με τὸ γέρο, καὶ φανέρωσε
σὲ ποιά στεριά οἱ θεοὶ μὲ ρίξαν πάλι!
Γιατὶ σιωπᾶς; Τὴν πᾶσα ἀλήθεια, πὲς μου,
καὶ μὴ σὲ νοιάζει! Τὶ ἔβαψε ἡ καρδιά μου
γῆς κι οὐρανὸ παλέβοντας καὶ τώρα
τὴν ἀλήθεια ν' ἀκούει μπορεῖ καὶ θέλει!

ΑΘΗΝΑ *Α! μὲ τὸ γάλα λύζαξες, πανοῦργε
Δυσέα, τὸ δόλο! Ὁ νοῦς σου σὰν ἀράχνη
δουλέβει κιὰ μολάει πικρὰ τὰ δίχτια!
Τὰ φρένα σου γιομίσαν τέχνες· μοιάζουν
κερήθρα ποὺ βαρὶ σταλάει τὸ μέλι.
Γι' ἀφτὸ σὲ ἀγάπησα κι ὁρμούσα πάντα
πιστὴ σου, ἀπ' τὴν κορφή ψηλὰ τοῦ Ὀλύμπου
τὰ χέρια καὶ τὸ νοῦ σου νὰ δοξάσω!
καὶ τώρα ἀνάγκη μ' ἔχεις κ' ἦρθα: Νά με!
παληκαρίσια στέκω στὸ πλεβρό σου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἐὶ Ἀθηναῖ!

ΑΘΗΝΑ Μὴν τρομάζεις!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μοῦ ἦρθες τώρα
ποὺ πάτησα τὴ γῆς καὶ θεμελιώθηκα
καὶ δὲ φοβοῦμαι πια τὸ μάθρο στόμα
τῆς θάλασσας! Μὰ ποῦ, Ἀθηναῖ, μοῦ γυρίζεις
μὲ τοὺς θεοὺς σὰν πάλεβα στὴ σάπια

σανίδα ἢ μέσ' στὸ σπήλιο τῆς ἀγίας;
Τώρα μονάχα κόπιασες, μαζί μου
τὴν ἔφκολε τὴ δόξα νὰ μοιράσεις!
Μὰ πάλι σ' ἀγαπῶ τὶ μοῦ προδίνεις,
ἐσὺ τὰ μυστικὰ τοῦ Ὀλύμπου! Γύρε
κρυφὰ καὶ πὲς μου: ποῦ μὲ ρίξαν πάλι;
Δὲν τ' ὄνοιωσαν ἀκόμα πὼς ντροπὴ τους
νὰ πολεμοῦν, ἀθάνατοι ἀφτοί, μ' ἓνα
θνητό; Μὰ πάλι ἐγὼ θὰ τοὺς νικήσω!

ΑΘΗΝΑ Πατᾶς τὴ γῆς τὴν πατρικὴ σου κι ὅλος
σὰ φονικὸ λιγνὸ λιγάεις δοξάρι
καὶ δὲν τὸ νοιώθεις!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ὦ! σαλέβει ὁ νοῦς μου!
Τὸ ξερονήσι ἀφτό; Στενὸ καὶ χέρσο
χωρὶς νερὰ καὶ φῶς, μὲ κρούθει ὀλοῦθε
καὶ πνίγομαι! Ἡ ψυχὴ μου ἡ γερακίνα
σὲ σπουργιτιοῦ φωλιά πὼς νὰ χωρέσει;
Ποῦ τὸ ἀψηλὸ θουνὸ μας, ποῦ τὰ πυκνόφυτα
δεντρά, τὰ στρογγυλὰ θαδιὰ λιμάνια;
Φτωχὰ καὶ ταπεινὰ μοῦ φαίνονται ὅλα!
Δὲ μὲ γελᾶς! Σὲ θάρβαρο ἀκρογιαλὶ
μὲ πέταξες καὶ μοῦφερες νεραΐδες
ν' ἀναγελοῦν τὴν πίκρα μου. Αἶ, δὲ θέλω
μῆτε σὲ σένα χάρη νὰ χρωστάω!

ΑΘΗΝΑ Κοίτα! Φυσῶ ἀπ' τὰ φρένα σου τὴν πάχνη.
Νὰ τ' ὄρσος Νήριτό σου, νὰ τὰ δάση
ποὺ χαμηλὰ στὴ σκιὰ μάβρολογοῦνε
κι ὀμπρός σου νὰ τὸ ἀπάνεμο λιμάνι
κι ὁ σπήλιος τῶν Νυμφῶν μὲ τὴν ἐλιά του·
κ' ἐδῶ τοῦ γέρου Ἐβμαίου σου, νὰ ἡ καλύθα.
Τὴν ἄγια χαιρεσαι ὕψη τῆς Ἰθάκης.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ὦ χῶμα τῶν πατέρων μου κι ἀκρόγιαλα
καὶ δάση καὶ θουνὰ προγονικά μου!
Νοιώθω, ριζώνω πάλι στὴν Πατρίδα,
καὶ δύναμη ἀνεσέρνοντας, καινούργιους
πετῶ ελαστούς, σὰ δρῆς πολυχρονίτης.
ὦ, Ἰθάκη μου, Τηλέμαχε, γυναίκα
κ' ἱερὸ καπνὸ ποὺ ὑπνώουσαι ἀπ' τὴ στέγη

ΑΘΗΝΑ του σπιτιού μου και μνήματα άψηλά στην άκρα του πελάου, καλώς σās θρήκα!
 Σφιχτά τη μέση ζώσου, τι σε νέους άγώνες φονικούς κινās την πλώρα!
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Σώπα! Άσε να χορέψω και να ούρλιάσω και να στρωθώ στη γής σαν ξέπνοος σκύλος που μέσ' στ' άγνά λιοπύρια, στις σταλίστρες, ξαπλώνει με τ' άρνια να δροσερέψει!
 Άχ, νάταν όλο το μικρό νησί μου σαν του παιδιού το ίερό κορμί, να κλειέται και να σπαρνάει στις δυό μου φούχτες μέσα!
 ΑΘΗΝΑ Σαν άγουρος άκόμα πεταρίζεις! Ντροπή σου! Την ψυχή του ανθρώπου γνώρισες και πρέπει σου με μέτρο πια να ζεις τα πάντα. Μήν ξεχνās ποιός είσαι! Άσκώσου, και μην αφίνεις την καρδιά δηγήτρα στον κίντυνο!
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Άθηνά, μολόγα λέφτερα τον κίντυνο, θεός κ' έγώ σα νάμαι!
 ΑΘΗΝΑ Σε καμαρώνω τι ποτέ στη δόξα και στον κίντυνο έσύ δεν είπες: φτάνει!
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Την άδάμαστη θρήκα άντρεία πως πάντα σφεύρνει τί θεοί κι άνθρωποι τρέμουν το νοῦ που όρθός κοιτώντας μπρός και πίσου, όμοια ζωή και θάνατο λογιάζει. Μά τώρα πές, θεά, τους νέους άγώνες που θέν να μετρηθοῦν μαζί με μένα!
 ΑΘΗΝΑ Το βιός σου οι χαροκόποι το γλεντοῦνε κι αντιλαλοῦν τα σπίτια σου όλημέρα με τη βαθειά κιθάρα της άγάπης.
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Και ποιός Θεός τολμάει να τους γκαρδιώνει;
 ΑΘΗΝΑ Ή Άφροδίτη!
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ά! μπροστά μου το άπαλό της κορμί σαλέβει πάλι να με πνίξει! Μά πιδ τρανούς δε δειλίαισα άθανάτους, μην το ξεχνās!
 ΑΘΗΝΑ Γρεμίσαν στις άβλές σου το βωμό μου και σήσαν τ' αναμένα μου

τα θράκια χαχαρίζοντας οι δούλες!
 Κι ως σκύλα που πεινά δαρμένη, ούρλιάζω, με τον πιστό τον Άργο σου στην ξόπορτα! Μά στο βωμό της κνίσα άργανεβαίνει πυκνή και θρέφει το άσεμνο κορμί της.
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μην κλαίγεις, Θεά! Στη γής θα σπειρω τα μυαλά τους κι ως τάβρους στο βωμό σου θα τους σφάξω το κρέας τους να φραθοῦμε! Και θα λιχνίσω στον άγέρα τ' άσεμνα τραγούδια, τη βουερή κιθάρα σπώντας. Μά ένα μου σφίγγει την ψυχή μου φίδι. Λέγε, Άθηνά! Στα μάτια μου ν' αστράφτει θωράς τι σε ρωτώ και δεν το λέω.
 ΑΘΗΝΑ Δίβουλη σε όλους φαίνει και ξεφαίνει το ναι και τ' όχι!
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Δίγα λές τα λόγια μά σταράτα. Ά το ναι, το ναι και τ' όχι! Κι ό γυιός;
 ΑΘΗΝΑ Τόν κύρη πρόσμενε και θρέφουνταν με την άψά σου θύμηση σα νάταν άγριου λέοντα μυαλό. Μά τώρα..
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τώρα;
 ΑΘΗΝΑ Φούσκωσε ή δύναμή του, πια δε δέχεται στον ήσκιο του κυρού του να χλωμαίξει. Στη Σπάρτη πάει να μάθει το χαμό σου να ρίξει πια, καιρός, από τους νόμους του το μέγα σου κουφάρι, ν' ανασάνει! Που πέθανε καλά ναι πεθαμένος.
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Καλά ναι, πεθαμένος, ναι!.. Κι ό γέρο πατέρας;
 ΑΘΗΝΑ Ξεμωράθη.
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Με θυμάται;
 ΑΘΗΝΑ Πλακώνει νύχτα μάβρη το μυαλό του κι όλα θολώσαν. Ή άγια φλόγα στάχτη κατάντησε. Άγνοσθείς και σύ βαθιά του.
 ΟΔΥΣΣΕΑΣ Δοξάζω σας, άθανάτοι, τι στο άσπρο κεφάλι μου βροχή τανυέτε πάλι τις σαίτες. Μυαλό, γέρο μυαλό μου,

ἔφ'τάφνηχο χταπόδι πὸν ἀρμενίζεις
μέσ' στ' ἄρμυρὰ νερὰ μ' αἰώνιες ρίζες!
Κι ἂν σοῦ κοπεῖ πλοκάμι ρίχνεις νέο,
τρανὸ γιομάτο στόματα καὶ πίσεις!

ΑΘΗΝΑ Μὴ διάζεις! Σφιχτὰ τὸ χαλινάρι
γιὰ κράτα τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς σου!
Κι ὄντας τὸ σπῖτι σου ἀντικρύσεις, θάστα
σὰ σκύλα τὴν καρδιά νὰ μὴ γαβγίσει!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὴ μοῦ ἀρμηνέβεις. Ξέρω πιά τὴ γνώμη
νὰ τὴν κρατῶ βουβὴ στὸ μέγα στήθος.

ΑΘΗΝΑ Καιρὸς νὰ φύγω. Βλέπω τὸν πιστό σου
χοιροβοσκὸ τὰ θράξια νὰ σκαλώνει
ἀγκομαχώντας. Νά τον, τὸν θυμάσαι;
Μὴν τρέμεις. Κλαῖς. Δυσέα μου ἀγαπημένε,
πολὺ γοργὰ τὰ λόγια τῆς ἀντρείας
ἔχνησ' τὴ δύναμή σου τώρα δεῖξε!
Κι ὄντας θὰ δεῖς τοὺς πιδὸ γλυκούς σου αἶ, τότε,
πῶς θὰ θαστάξεις; Σήκω, ἀτσάλι ζῶσε
τὰ νεφρά σου καὶ πνίξε ἐντὸς σου κάθε
στοργή. Τὸ χέρι σου ἄτρομο ἄς χτυπήσει
τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ σου κι ἄσ' τὴ λόντισα
καρδιά νὰ σὲ σπαρνάει δεμένη. Θάρθει
καιρὸς, τὸ ξέρεις σύ, νὰ τὴ μολήσεις!
(φέβγει)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἄχ Ἔβμαιε, πῶς μοῦ γέρασες, πιστέ μου;
Σοῦ τρέμουνε τὰ γόνα κι ἀνεμίζουν
κατάσπρα στοὺς ἀνέμους τὰ μαλλιά σου.
Ἄχ! νὰ μπορούσα ν'ἀπεφτα στὸ νῶμο σου
καὶ μὲ χαρὸς καὶ θρήνους τ' ὄνομά μου
τὸ μέγα ξεφωνώντας, ν' ἀλαφρώσω!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἄχ νᾶναι τὸ στερνό τους! Δία ποῦ κάθεται
στὸν οὐρανὸ ἀψηλὰ καὶ πρᾶος, ἀλάθεφτος,
μὲ στέρεο χέρι ἀπάνου μας ζυγιάζει
τὸ δίκιο, τὴ βροντὴ σφεντόνα κι ὄλη
τὴ γῆς μὲ τὸ διπλὸ πελέκι, σκίσε,
νὰ καταπιεῖ τοὺς ἄνομους! Τὸ θεῖο

νόμο κανέννας πιά νὰ μὴν πατήσει!
Ἄφροκοποῦν καὶ παίζουν τώρα ὡς ψάρια
στὴ δροσεράδα τοῦ γιαιοῦ, μὰ ξάφνου
τὸ δίχτι τοῦ ψαρᾶ τοὺς περμαζώνει.
Ναί, Δία μου, ξαγρυπνᾶς ἐσὺ καὶ παίζεις
στὰ χέρια σου ἀλαφρὰ τὸ παραγάδι!
Ποιὸς εἶναι; Κλάμα μύρεται ἐδῶ κάπου!
Θᾶναι ὁ Λαέρτης! Βιάζεσαι, παπούλη,
στὸ ἀσφοδελὸ λιθάδι νὰ κατέβεις!
Καιρὸς νὰ γύρεις πιά στὴ γῆς, τὴ μάνα.
Σώπα, μὴν κλαῖς κι ἀπόψε πιά τῆς νύφης σου
τὸ νεκρικό, στερνό, σοῦ φέρνω δῶρο.
Νά το! Τρεῖς γύρους δύνεται νὰ ζώσει
τὴ γύμνια σου νὰ μὴν ντραπεῖς στὸν Ἄδη.
Μὰ ποῦ μοῦ εἶσαι; Ἄχ τυφλὸς τυφλὸ χαλέβει!
Τὰ μάτια μου θολώσαν καὶ δὲ βλέπουν
κι ὡς πελαγήσια βούκινα τ' ἀφτιά μου
βογγοῦν. Λαέρτη, ποῦ εἶσαι; Φανερώσου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Νὰ δώσουν οἱ θεοὶ νὰ δοῦν τὰ μάτια σου
ὅ,τι θαδιὰ ποθεῖ ἡ καρδιά σου, γέροντα!
Ξένος, φιλῶ τὸ τζάκι τοῦ σπιτιοῦ σου.

ΕΒΜΑΙΟΣ Θεοὶ μου! ποιά φωνὴ μοῦ διαγουμίζει
τὰ συλλοικὰ κ' ἐντὸς μου τὴν ἐλπίδα
σαλέβει; Αἶ, γέρο, μίλα μου, μὴ σκύβεις!
Τὰ θάσανα θὰ σύντριψαν καὶ σένα.
Μὰ ὑπομονή! Στὴ γῆς ἀφτὰ μᾶς λάχαν
προυκειὰ κ' εἶναι ἁμαρτία νὰ τὸ ξεχνοῦμε.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Πολὺ ἔφκολα τὸ κάστρο τῆς καρδιάς σου
στὴ Μοῖρα παραδίνεις. Δὲ μοῦ ἀρέσει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Περήφανα τινάζεις, ξένε, τώρα
τὸ μέτωπο καὶ σέβας δὲ γνωρίζεις.
Μπρὸς στοὺς θεοὺς νὰ σκύβομε, τιμὴ μας!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὴ μὲ μαλώνεις! Νᾶξερές τι πίκρες
οἱ ἀθάνατοι πὸν λὲς μ' ἔχουν ποτίσει!
Μὰ τί γι' ἀφτούς γνοιαζόμαστε; Ἐλα, δῶσε μου
τὸ χέρι σου νὰ σφιξῶ κι ὅλα πιά,
κρατώντας σε, τὰ πάθια νὰ ξεχάσω!

ΕΒΜΑΙΟΣ Πονῶ! Πῶς μὲ κοιτᾶς καὶ πῶς μὲ ἀδράχνεις!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Στὰ τρέμουλά σου γόνατα, στὰ χέρια
τὰ ροζωμένα ἀπ' τὴ δουλειὰ τὴν τίμια,
στὸ ἱερὸ κορμί σου πιάνομαι, πατέρα,
γιὰ νὰ σωθῶ. Μὴ φέβγεις. Συντριμένος
καρσοκύρης ρίγνομαι στὸ θράχο
καὶ τὸν φιλῶ μὲ γέλοια καὶ μὲ θρήνους.
Πατρίδα μου! Πατρίδα μου!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ποιὸς εἶσαι;
Καφκίεσαι τῆς Ἰθάκης τέκνο; Λέγε!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ποιᾶς Ἰθάκης, Πατρίδα μάθε, γέροντα,
ὁ ναβαγὸς τὴν πᾶσα γῆς λογιάζει.

ΕΒΜΑΙΟΣ Μὴν κλαῖς καὶ καταδέξου τὸ φτωχό μου
καλύδι. Τὸ γλυκὸ κρασί καὶ τὸ ἅγιο
ψωμί μποροῦν τὴν ἄγρια νὰ γλυκάνουν
καρδιά καὶ νὰ μερώσουν κάθε στήθος.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Δὲ θέλω νὰ μερώσω! Σήκω ἀπάνου
νὰ σύρουμε χορὸ νάρθοῦν στὸ νοῦ μᾶς
τὰ νιάτα!

ΕΒΜΑΙΟΣ Δὲν μπορῶ! Θεοί, τὴν τόση δύναμη
ἢ πῆλινη καρδιά μας ποῦ τὴ βρίσκει
νὰ τραγουδάει στὰ ξόβεργα τοῦ χάρου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἄχ! Ἄχ! δὲν ποχορταίνω νὰ φιλῶ
τὸ χῶμα τὸ σκληρὸ ποῦ θὰ μὲ φάει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Πηδᾶν, θαρῶ, τὰ φρένα σου καὶ χύνονται!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ναί, πιά δὲ μὲ χωράει τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύση!
Καὶ τὴν ψυχὴ μισῶ γιατί ἔναι ἀνάξια
κ' ἓνα μικρὸ νησάκι ν' ἀγκαλιάσει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Πάθια πολλὰ θὰ τράβηξες, τὸ κῦμα
παλέβοντας, καὶ τώρα θὲς νὰ πέσεις
στὴ γῆς, θαρώντας φίλη ἀφτὴ πὼς εἶναι
τοῦ ἀνθρώπου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁ νοῦς μου δάρηνε, ξεχείλισαν
τὰ μάτια μου νὰ βλέπουν καὶ νὰ μάσουν!
Καὶ μοιάζω μὲ ἀνεροῦσα τώρα ποῦ ἄγρια,
τοὺς ὄχτους σπώντας, πλημυραεὶ τὸν κάμπο
καὶ πνίγει στὴν ὀρμὴ τῆς ζὰ κι ἀνθρώπους.

ΕΒΜΑΙΟΣ Κατέβα καὶ μὲ ἀθώρητες μὴ μάχεσαι

δυνάμες! Τὸ φτωχό μου δεῖπνο δέξου
νὰ μοιραστοῦμε κ' ὕστερα δηγᾶσαι
χορτάτος καὶ ξεκούραστος ποιὸς εἶσαι.
Θαρῶ οἱ θεοί, δὲ σοῦδωκαν τὸ μέτρο
τὸ ἱερὸ νὰ συγκερνᾶς βαθιὰ τὴν πίκρα
μὲ τὴ γλύκα.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τὸ χέρι, γέρο, δῶσε μου
καὶ πές, παλιός σου, λέει, πὼς εἶμαι φίλος
καὶ φτάνω μετὰ δέκα χρόνια κ' εἴκοσι
ταξίδι. Τὶ χαρές, στοχάσου! Θάλλαιγες
θὰ ἐγέλας καὶ θὰ μοῦσφαζες θρεφτάρια
παχιά, γιὰ νὰ γιορτάσεις τὰ δεξίμια
τ' ἀπάντεχα. Κ' ἐγώ: Πιστέ, ἀκριβέ μου
βοσκέ, θὰ φώναζα, ἦρθα! Φίλησέ με!
Εἴκοσι χρόνια πάλεψα τὴ θάλασσα
καὶ τὴ στεριά καὶ νίκησά τα κ' ἦρθα! »
Νά, νά, μὴ σκουζεις! Ἦσυχά καθίζω,
μὴ μὲ μαλώνεις! Ρώτησες ποιὸς εἶμαι,
θὰ σοῦ πῶ πρὶν φαί, πιωτό, νὰ βάλω
στὸ στόμα. Δὲν πεινῶ, συμπάθησέ μου.
Ὁ Ἀθηναῖος ὁ Δαίδαλος ἐγὼ ἔμαι,
ποῦ ἡ δόξα μου στὰ πέρατα ἔχει φτάσει
τῆς γῆς καὶ τοῦ μυαλοῦ μου τὰ ἔργα λάμπουν,
σὰν καρπερὰ ψηλὰ δεντρά, στὸν ἥλιο!
Στὴν Αἴγυπτο, σκυφτός, σὲ ἀνήλιες κρύφτες,
τὰ μυστικὰ τῆς πλάσης ξεσκολνώντας
βαριέστισα. Τὸ φῶς καὶ τὸν ἀγέρα
πεθύμησα καὶ τὸ ἄγριο μάθρο κῦμα
νὰ μὲ χτυπάει κι ἀπάνουθέ μου οἱ γλάροι
νὰ καμπανοῦν καὶ τ' ἄστρα νὰ σαλέβουν.
Κ' ἓνα πρωινό, ἀλαφρός, χιτώνα κάτασπρο
ζωσμένος τὰ πηχτὰ βουερὰ σκοτάδια
τῆς γνώσης παραιτῶ καὶ φέβγω πέρα
στὴ γαλανὴ κι ὀλόφωτην Ἑλλάδα.
Κι ὡς πάτησα στὰ ἱερά τῆς ἀρρογιάλια,
ἀνοῖξαν σὰν κρουνοὶ τὰ νέα μου φρένα.
Πρῶτος ἐγὼ στὴν πέτρα καὶ στὸ ξύλο
πνοὴ ζωῆς ἐφύσηξα καὶ χάρη.
Τὰ χέρια τῶν θεῶν, τὰ πόδια, τ' ἀνοιχτά

τὰ χεῖλια, ἐγὼ τὰ σάλεψα μὲ ἀγώνα,
μὲ ὑπομονὴ τὸ βάρος πελεκώντας.
Κι ἀγάλια ἀπ' τὸ ζῶο, τὸ ξύλο καὶ τὴν πέτρα
λεφτέρωνα κ' ἐγὼ τὸ θεῖο μου πνεῦμα!
Κι ὁ Μίνως, ὁ τρανὸς σκληρὸς ἀφέντης
τῆς θάλασας, μὲ κάλεσε καὶ διάβηκα
σὰ ρήγας σὲ πολύσκαρμη γαλέρα
στὴν ξακουστὴ Κνωσὸ τῆς ἁγίας Κρήτης.
Ἐγὼ τὸ σκοτεινὸ παλάτι του ἔχτισα
μὲ τὰ λουτρά, τὰ θέατρα, τὶς ξάγναντες
ἀβλῆς καὶ τὰ στενά, λοξὰ κελάρια!
Καὶ στοὺς μεγάλους τοίχους χρόνια γέροντας
τοὺς φρενιασμένους τάβρους του ζωγράφισα
καὶ τὶς γλυκεῖες σγουρόμαλλες γυναῖκες.
Καὶ τῆς Ἀστάρτης σήκωσα τὰ χέρια
στὸ ἱερό της στῆθος κ' ἐπλεξα μὲ φίδια
θεοτικὰ, τ' ἄδρά, λυτὰ μαλλιά της.
Κι ὅλα τὰ πλήθη τώρα, ἂν πᾶς κεῖ κάτω,
θὰ δεῖς νὰ προσκυνᾶν τὸ μάταιο τὸ ἔργο
ποὺ ἀφτὰ τὰ δυὸ θνητὰ μου χέρια ἐπλάσαν.
Μὰ τὴν Πατρίδα ἐπόθησα κὶ ἀνοίγω
φτερὰ γιὰ νὰ γλιτώσω... Γέρο, ὁ νοῦς σου
βαραίνει ἀπὸ τὴ νύστα. Μὰ ἂν θελήσω,
θὰ τιναχτεῖς ὀλόρθος καὶ θὰ σκούξεις!
Σ' ἓνα ταξίδι μου εἶδα τὸ Δυσέα!

ΕΒΜΑΙΟΣ Γιὰ σῶπα! Φάε καὶ πιές μὰ πλερωμὴ
μὲ ψέματα καλόβολα δὲ θέλω!
Μοιάζεις καὶ σὺ σὰν ὄλους τοὺς ζητιάνους!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὅρκίζομαι, τὸν εἶδα στὶς ἀγκάλες
τῆς Καλυψῶς Πατρίδα καὶ γυναῖκα
ν' ἀποξεχνάει. Δὲ θάσταξα καὶ κρᾶζω του:
Ντροπὴ σου, πολυμήχανε Ὀδυσέα,
τῆς γυναικὸς ἢ γλύκα νὰ θολώνει
στὸ νοῦ σου τὴν Πατρίδα καὶ τὸ χρέος!
« Ποιὸς παραιτᾶει τὸν Ὀλυμπο, ἀποκρίθη,
νὰρθεῖ στὴν ἄθλια γῆς σας;» Κι ἀντιλάλησαν
οἱ βαθουλῆς σπηλιῆς στὰ χάχαρά του.
« Δὲ μὲ γελᾷς! βαθιὰ πανοῦργος εἶμαι
καὶ λαγαρὰ ξεκρίνω τὸ καλὸ μου.

Ἡ Πηνελόπη γέρασε κὶ ὁ γυιὸς μου
μὲ τοὺς συντρόφους παίζοντας τὸ δίσκο
τὸν κύρη ἀλησμονάει μπροστὰ ξαμώνοντας.
Κι ἂν εἶναι ἀλήθεια γυιὸς δικός μου, μὲ ἔργα
γενναῖα στὴ γῆς τὸν κύρη του θὰ φέρει.
Τὴ φύση τὴ θνητὴ μου ἐγὼ θ' ἀλλάξω
κὶ ἀθάνατος θὰ γίνω!»

«Μὰ τὸ χῶμα
τὸ ἱερό μας θ' ἀρνηθεῖς καὶ τοῦ σταρένιου μας
ψωμοῦ τὴ γλύκα;»

ΕΒΜΑΙΟΣ Ναί, καλὰ τοῦ μίλησες!
Κι ἀφτὸς ἀπ' τὴ σπηλιὰ τί σοῦ ἀποκρίθη;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τοὺς θεῖους του νόμους σήκωσε γελώντας!

ΕΒΜΑΙΟΣ Καὶ μένα δὲ θυμήθη;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ποιὸς θυμᾶται
τοὺς δούλους!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἄχ! καλέ μου Ἀφέντη!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Σῶπα,
μὴν κλαῖς!

ΕΒΜΑΙΟΣ Τί θὲς νὰ κάνω; Νὰ χορέω;
Μείναμε ἐμεῖς στὸ χῶμα οἱ δυὸ λεβέντες
καὶ χάθηκε ὁ σακάτης! Γεῖα χαρά μας!
Θεοί, ντροπὴ καὶ γιὰ θνητὸ ντροπὴ ναι οἱ πράξεις σας.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὴν κλαῖς! Τὰ σπλάχνα μοῦ θερίζεις, γέρο,
καὶ τὴν ἀλήθεια, ἀθέλητά μου, μάθε:
Δυὸ μήνες πᾶνε πιά στῆς πλούσιας Πύλος
τ' ἀμουδερὰ ἀκρογιάλια ποὺ περνοῦσα.
Νοτιάς φυσοῦσε κ' εἶχε σπάσει ἢ μπόρα
κὶ ἀπὸ τὰ μάθρα νέφαλα χυνόταν
βαρεῖα νεροποντὴ κὶ ὀλοῦθε ὁ μέγας
μᾶς τριγυροῦσε κεραβὸς τοῦ Δία.
Στὸ φῶς μιᾶς ἀστραπῆς βιγλίζω ξάφνου
τὸν Ὀδυσέα στὴ μέση τοῦ πελάγου
γαλήνιος νὰ κρατᾶει σφιχτὰ τὸ δοῖακι
κατάματα στηλώνοντας τὴν μπόρα!
« Δυσέα, τοῦ κρᾶζω, πᾶς γιὰ τὴν Πατρίδα;
Πιά στῆς Θεᾶς τὴν κλίνη δὲ χωροῦσες;
Μ' ἀφτὸς, μὲ τὸ τιμόνι στὴν παλάμη,

και τ' ἀρμυρὰ δαγκάνοντας μουστάκια,
τήραε μακριά, σκυφτός, και δὲν ἐστράφη!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ὁμιέ! μὲ πλήθια τέχνη μοῦ συγκόβεις
ψεφτιές και μὲ δολώνει ἢ ἐλπίδα πάλι!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Θαρθεῖ! Δὲν ἔχω μήνες, μέρες μόνο
ποὺ νικητὴ τὸν εἶδα τὸ ἄσπρο κύμα
σὰ φουμιστὸς νὰ ζέβει βοδολάτης!

ΕΒΜΑΙΟΣ Σώπα!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τὸν εἶδα! Νά τον! Δὲν τὸν βλέπεις;
Ἦρθε!

ΕΒΜΑΙΟΣ Φοβοῦμαι! Βόηθα, Δία! Χορέβουν
παράβολο χορὸ στὸ νοῦ μου οἱ ἐλπίδες!
Λίνε! τὸ τζάκι μοῦ ἄναψε και φέρε
τὸ φῶς! Θεὸς διανέβει στὸ σκοτάδι!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἦρθε ὁ Δυσέας!

ΕΒΜΑΙΟΣ Πεθαίνω! Πές το πάλι!

ΛΙΝΟΣ

(φέρνει ξύλα κι ἀναμένο δαδί. Ὁ Ὀδυ-
σσεὺς συμαζώνεται ἤσυχα στὸ κατώφλι).

ΛΙΝΟΣ Αἶ, ξεμωράθης κι ὄνειρα στὸν ξύπνο σου
θωρῶς και τρέμεις! Τί γουρλώνεις;

ΕΒΜΑΙΟΣ Κοίτα
πῶς τρέμουν ἤσκιοι σὰν πουλιοῦ φτερούγες!
Ἔνας Θεὸς ἐμπῆκε στὸ καλύβι
κ' ἔφυγε!

ΛΙΝΟΣ Ὁρα καλή του! Γέρο, ἀρχίσαν
τὰ μάτια σου και σὲ νὰ πεταρίζουν
και νὰ θωροῦν πανιά στὸ πέλαο κ' ἤσκιους,
τὸ δειλινό, νὰ ὀρμοῦν ἀπ' τὴν ἀμούδα!
Νά, τὴ φωτιά θ' ἀνάψω και θὰ φύγω!

ΕΒΜΑΙΟΣ Θὰ ξενυχτίσεις πάλι; Τὴ δουλειά σου
ξαστοχᾶς κι ὡς Ἀφέντης μοῦ πορέβεις!
(Ὁ Ἐβμαιοὺς τριγυρνᾷ τὸ καλύβι, ἀνήσυχος)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τώρα ποὺ λείπει ὁ γάβρος λαγωνιάρης
ὄλοι οἱ λαγοὶ χορέβουν.

ΛΙΝΟΣ Ἦ σειρά μας!
Στοῦ ἀφέντη τὸ τραπέζι θὰ στρωθοῦμε
κ' ἐμεῖς και θὰ χορτάσομε στὴν κλίνη του,
τὴ μαλακιὰ φαρδιά πλατιά, τὸν ὕπνο!
Κ' οἱ χοῖροι, τὰ κρασιά του και τὰ στάρια
θὰ θρέψουν τὴν ἀχόρταγη κοιλιά μας.
Κ' οἱ δούλες θὰ γλεντήσουν μὲ τοὺς δούλους.
Ἦ Μοῖρα δίκαιη τώρα πιά μοιράζει.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὰ θὰ γυρίσει!

ΛΙΝΟΣ Ποιός;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁ νοικοκύρης!

ΛΙΝΟΣ Καλῶς νάρθεῖ, τροκᾶνα νὰ περάσω
στὸ λαιμό του νὰ βόσκει μὲ τοὺς χοίρους!
(γοργὰ περνᾷ μιὰ κουνδούνα στὸ λαιμὸ
τοῦ Ὀδυσσεᾶ και φέβγει γελώντας)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Βάστα, καρδιά! Ντροπὴ τοῦ δούλου πράξη
νὰ σὲ ἀγγίζει! Ψηλὰ τὸ νοῦ σου κράτα!

ΕΒΜΑΙΟΣ (γυρίζοντας)
Γέρο δὲν εἶδες τίποτα;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁχι. Μόνο
στὸ μονοπάτι ἐκεῖ, δεξιά, ἀγναντέω:
δυὸ σκλάβες χαμοσέρνουν χαχαρίζοντας
κάποιο γέρο!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ὁ Λαέρτης!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ποιός;

ΕΒΜΑΙΟΣ ---Ὁ κύρης
τοῦ Ὀδυσσεᾶ. Μὰ χτυποῦνε τὰ σαγόνια σου!
κρυώνεις;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Νά!

ΕΒΜΑΙΟΣ Στὸ τζάκι σύρε' ἀνάβει.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁ Κύρης!

ΕΒΜΑΙΟΣ Αἶ, πολὺ σοῦ βαροφάνη!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁ Κύρης! Ὁ τρανὸς στὴ δόξα ἀφέντης
 ποὺ φάνταζε τὸ δόρυ του σὰν πλοίου
 κατάρτι στῶν κοινῶν ἀνθρώπων τ' ἄθλια
 τὰ χέρια! Καὶ στοὺς γάμους σὰν ὀλόρθος
 πετιόταν νὰ χορέψει, ἢ λύρα σειόταν
 μ' ἔνθετη μανία στὴ φούχτα τοῦ λυράρη!
 Τώρα τὴ γῆ ἀρκουδίζοντας μετροῦει,
 τώρα ἡ ἀνθισμένη σάρκα του σαπίζει!
 Κατάρτα στὴ ζωὴ καὶ στ' ἀγαθὰ της!

ΕΒΜΑΙΟΣ Μὴ βλαστημᾶς! Ἄξιζει ἡ νιότη χίλιες
 ντροπὲς καὶ ξεπεσμοὺς στὰ γερατειά μας!
 Καὶ στοὺς θεοὺς ποτὲ νὰ ξεπλερώσουμε
 τόση μεγάλη χάρη δὲν μποροῦμε!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Αἶ, σκλάβες! Πῶς τραβᾶτε τὸν ἀφέντη!
 Σιγά, θὰ πέσει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Κοίτα στάζουν αἶμα
 τὰ μοῦτρα του καὶ στ' ἄσπρα γένεια ἡ λάσπη
 κοκίνισε.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Αἶ, καλὰ τὰ πρόσωπά τους,
 καρδιὰ σημάδεψέ τα! Σκύλες, θᾶρθει
 καιρὸς καὶ στὴ στοὰ θὰ σᾶς κρεμάσω!

ΕΒΜΑΙΟΣ Μὴν τις ἀγριέβεις! τί τρανοὶ προστάτες
 τις διαφεντοῦν καὶ δὲ σηκώνουν λόγο
 περίσο!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἀκούστε σεῖς, θεοί, περίσο
 λόγο ἀπὸ ἐμέ, ποὺ ἀμόλεπτο κρατῶ
 τὸν ἀφστηρὸ ρυθμὸ τῆς γῆς στὰ φρένα μου:
 Τὴ ζυγαριὰ τῆς Μοίρας μας κρατᾶτε τὴ
 δίκαια, τί ἀλιῶς θ' ἀνέβει μὲ μαστίγι
 στὸν Ὀλυμπο ἢ ἀρετὴ τοῦ ἀπελπισμένου
 τοῦ ἀνθρώπου, νὰ σᾶς διώξει!

(Μπαίνουν οἱ σκλάβες Λήδα
 καὶ Φαίδρα μὲ τὸν Λαέρτη).

ΛΗΔΑ Γειά χαρά σου,
 παποῦ! Τὸ πόδι πάτα στὸ κατώφλι
 καὶ πήδα!

ΦΑΙΔΡΑ Σὺ νεκρός, στεφανωμένος
 σφοδρία, στὴ δεξιά του πήτα πρόσφορο
 κρατάει, γιὰ τὸν τρικέφαλο τὸ χάρο!

ΛΑΕΡΤΗΣ Τὸ σάβανό μου!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἡ νύφη σοῦ τὸ στέλνει,
 στὸ ἀγύριστο ταξίδι νὰ τὸ ἀνοίξεις
 πανί, γιὰ τὸ καλὸ σου καταβόδιο!
 (στὸν Ὀδυσσεύ)

Χρόνια γελοῦσε τοὺς μνηστήρες, νύχτα
 ξεφαινοντας τῆς μέρας τὸ διασίδι.
 Κ' ἔλεε: «Ντροπὴ γυμνὸ ν' ἀφήσω τὸ ἅγιο
 κορμί τοῦ πεθεροῦ νὰ πάει στὸν Ἄδη!
 Θ' ἀποξυφάνω κι ἄντρα ἐφτὺς διαλέγω!»

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τώρα;

ΕΒΜΑΙΟΣ Τὸν ἅγιο δόλο πιὰ βαρέθηκε
 νὰ πλέκει. Μὰ σιωπῶ μπροστὰ σὲ ξένο.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὴν τὸν τραβᾶς, ξαδιάντροπη, θὰ πέσει!
 (Πέφτει ὁ Λαέρτης κ' οἱ σκλάβες γελοῦν ὁ Δυσσεύς
 τὸν ἀνεσηκώνει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὸ κλάμα)

Ντροπὴ σας!

ΦΑΙΔΡΑ Κι ὁ γέρος τοῦτος ἄρχισε τὰ κλάματα!

ΛΗΔΑ Γιὰ φύσηξε στὸ σάπιο χῶμα, Χάρε
 βοριά, νὰ καθαρῖσει ὡς πέρα ὁ κάμπος!
 (οἱ σκλάβες φέβγουν, γιὰ τὴ φοβήθηκαν τὸν
 Ὀδυσσεύ ποὺ δρμάει ἀπάνου του σιωπηλός).

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Πατέρα!

ΛΑΕΡΤΗΣ (ἀνεσηκώνεται ταραγμένος καὶ πέφτει. Ὁ Ὀδυσσεύς τὸν ἀγκαλιάζει.)
 Ποιὸς μὲ κράζει;

ΕΒΜΑΙΟΣ Αἶ, σύ! Τί κάνεις;
 Ντροπὴ σου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὴ μαλώνεις! Νά, μὲ πόσο
 μιῶ του σέβας: Κύρη, Κύρη, ξύπνα!
 Σκίσε τὸ μάβρο σύνεφο ποὺ κρύβει
 τὸ λογισμό, νὰ λάμψει τὸ θεϊκό σου
 μάτι, σοφὸ καὶ λαγαρὸ σὰν πρῶτα.
 Καὶ νὰ σὲ φράνει ὁ μέγας λόγος τοῦτος:
 Ὁ γυιὸς σου ζεῖ! τὸ ἀκούς; Ὁ γυιὸς σου ζεῖ!
 (Ἄχ! σὲ ἄπατο πηγᾶδι πέφτει ὁ λόγος!)
 Τὸν εἶδα τὸν πλατὴ γιालὸ νὰ σκίξει
 καὶ νὰ χοιμάει τῆς γδίκησης κρατῶντας

τὸ δίστομο μαχαίρι μέσ' στὸ δόντια!
 Ἄχ! κι ὄντας θὰ φανεῖ, μὲ τὶ χαρὲς
 θ' ἀδράχνεις τὸ κορμί του: Γυιέ μου, κραζώντας
 στιγμή μικρὴ ἴταν καὶ περάσαν τὰ εἴκοσι
 τὰ χρόνια! ὦ καὶ γλυκὰ τὸ μέγα μέτωπο
 θὰ τοῦ φιλεῖς καὶ τὰ ψαρὰ μαλλιά του!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἄχ! τὸ νεκρὸ κουφάρι δὲ ζεσταίνει!
ΛΑΕΡΤΗΣ Τὸν εἶδες;
ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ναί! Μὲ ἀκούει! Ξυπνᾶν τὰ φρένα!
 Κύρη, μὲ βιάση ὀρμάει νάρθει, νὰ κλείσει
 τὸ φῶς σου, τὸ στερνὸ ξοφλώντας χρέος
 τοῦ γυιοῦ.

ΛΑΕΡΤΗΣ Τί λές; Κουράστηκα.. Νυστάζω..

ΕΒΜΑΙΟΣ Τὸν τυρανᾶς τὸν ἄμοιρο.. Ἄφηνέ τον!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Γυρνοῦσε νικητὴς μὲ πλοῖο γιομάτο
 λεβέτια, σκλάβες κι ἄρματα. Στὴν πλώρα
 στεκόταν ἕνας, σὰ Θεός: ὁ γυιός σου!
 Καὶ τὸ τιμόνι βόγγαε στοῦ χεριοῦ του
 τὸ φούχτωμα. Καὶ γύρα του δελφίνια
 παίζαν κ' οἱ γλάροι τοῦπλεκαν στεφάνια
 καὶ τοῦδειχναν πιστὰ τὸ δρόμο τ' ἄστρα.
 Κι ὅλα τὸν προβοδούσαν στὴν Πατρίδα.

ΛΑΕΡΤΗΣ Ἄχ! μίλα ἀκόμα! Μοῦ τὸν φέρνεις. Νά τον!

ΕΒΜΑΙΟΣ Σὰν τὸν πνιγμένο ποὺ ἄρχισαν τὰ μάτια του
 νὰ παίζουν κ' ἡ καρδιὰ παλμὸ νὰ παίρνει
 καὶ σύ, πατέρα, ἀνοίγεις τ' ἄπνοα φρένα.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ὦ σεβαστὸ κεφάλι! Πῆς τὸ λόγο
 τὸν ἕνα, τὸν ἀπλό, ποὺ λεφτερώνει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Σιγά, πατημασιῆς γρικῶ.. Δικός μας
 θάναι.. μὰ ποιός; τί οἱ σκύλοι δὲ γαβγίζουν!

(Προβαίνει στὸ κατώφλι ὁ Τηλέμαχος)

ΕΒΜΑΙΟΣ ὦ γλυκὸ φῶς μου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Δόξασε, πιστέ μου
 βοσκέ, τὴν Ἀθηνᾶ, ποὺ ἀπ' τὸ καρτέρι
 τῶν δολερῶν μνηστήρων νά, μὲ σώζει.

Κ' ἦρθα. Φιλῶ, παποῦ, τὰ γόνατά σου!
 Χαῖρε, ἀγαθό, ζεστό, τοῦ Ἐβμαίου μου τζάκι!

ΕΒΜΑΙΟΣ ὦ φῶς γλυκῆτάτο μου, ἀφτὰ τὰ μάτια
 τὰ γέρικα, μοῦ στέρειψαν νὰ κλαῖνε,
 τὶ δὲν ἐλπίζαν πιά νὰ σὲ χαροῦνε.
 Μοῦ φαίνεται πῶς νείρομαι, πῶς ντύθηκε
 πλάνος Θεὸς τὴν ὁμορφὴν εἰδή σου.
 Πῶς μέστωσες! Σὲ μάθρισε τὸ πέλαο
 κι ἀνθρώπη τὸ κορμί σου κι ὁμοῖος δείχνεις,
 στὸ ζάλο καὶ στὸ μπῶι καὶ στὴν ἀντρογία
 βουλή μὲ τὸ θεϊκό σου Κύρη! Σήκω,
 καὶ σύ, τὸ φουμιστὸ ν' ἀδράξεις τόξο
 καὶ σκόρπα τίς κουρούνες ἀπ' τὸ τίμιο
 πλατὶ δεντροῦ τῆς ἐνδοξῆς γενιᾶς σου.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Καρδιά, γερὴ καρδιά, σηκώσου, ἀπάνου!
 Παιδί μου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ (σηκώνεται ἀπότομα)
 Ποιὸς φωνάζει; Τί σηκώθηκες;
 Κάθου κοντὰ στὸ τζάκι, ὦ ξένε. Σέβας!
 ἀπεικάζω, διπλὸ σοῦ ἀξίζει: Γέρος,
 Συμπάθησέ μου, φαίνεσαι καὶ ξένος.
 Γιατί γελᾶς;

ΕΒΜΑΙΟΣ Συχώρα τον, Τηλέμαχε.
 Ζαλίστη ἀπ' τὸ πιετὸ καὶ πότε κλαίει,
 πότε γελᾶει. Τοῦ κυβερνάει τὸ μέγα
 δαιμόνιο τοῦ κρασιοῦ τὸ λίγο νοῦ του.
 Κι ὁ δύστηχος παποῦς σου κλαίει στὸν ὕπνο του.
 Μονάχα ἐγὼ ἀγρυπνῶ καὶ περιμένω
 παιδί μου, τὴν καρδιά σου ἀλάφρωσέ τη
 σ' ἐμένα καὶ μολόγα τὴν ἀλήθεια:
 Ζεῖ; Τὶ ἔμαθες στὴ Σπάρτη; Μὴ σωπαίνεις!
 Θάνατο, κλειοῦν, ζωή, τὰ δύο σου χεῖλια;

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μεγάλους τάχα κρίνουν βασιλιάδες
 καὶ μᾶς, μπροστάρους σὲ κοπάδια ἀνθρώπους!
 Μὰ ρώτα ἐμὲ ποὺ γύρισα τίς θάλασες
 κι ἄπλωσε ὁ νοῦς μου γύρα του ἀγναντέθοντας
 τί θάματα ποὺ ἀνθοῦν στὰ ξένα, γέρο!
 Βουνὰ καὶ λόγγους διάβηκα, κουράστηκαν

τ' ἀλόγατα τοὺς κάμπους νὰ περνοῦνε.
 Γυναίκες εἶδα, θρύσες καὶ ποτάμια
 νὰ σέρνουν καὶ πουλιὰ καὶ ζᾶ καὶ δέντρα,
 πὺν ὁ νοῦς μου τὰ θυμᾶται, ξεχειλίζει!
 Σὰν ἄπραγο παιδάκι ξεφωνοῦσα
 Μὰ σάστισα ὡς ἀγνάντεψα ἄγρια, κύκλο
 στὴ Σπάρτη τὰ πυργόστηθα μουράγια.
 Τίς σιδερὲς καστρόπορτες μὲ φόβο
 περνώ καὶ τὸ λοξὸ δρομὶ ἀνεβαίνω
 καὶ νὰ μπροστά μου ἀστράφτουν τὰ παλάτια
 τοῦ ξακουστοῦ Μενέλαου, μὲ τοὺς στύλους
 τοὺς ξομπλιαστούς, μὲ τ' ἀψηλὰ τ' ἀνώγια
 καὶ τοὺς χιλιάδες δούλους πὺν ὡς μερμήγκια
 σκυφτοί, μέρα καὶ νύχτα κουβαλοῦνε.
 Τὴ βουὴ γιὰ νὰ δαμάσω τῆς καρδιάς μου
 στάθηκα κ' εἶπα: "Ἀγνάντεβε, Τηλέμαχε,
 τὴ δόξα καὶ τὰ πλούτη μὲ γαλήνη
 μὴν ξεφωνᾶς σὰν ἄπραγος χωριάτης.
 Κ' ἐφτύς, τὰ ὠραῖα κατώφλια δρασκελώντας,
 χαρούμενος τὸ πρόσωπό μου ἐδέχτηκα
 γαληνεμένο ἀπάνου τους νὰ φέγγει.
 Προχώρησα. Τὸν πρόδομο περνώντας
 στὰ μέγαρα βαριά χτυπῶ καὶ χαίρομαι,
 ψηλά, τὸ ἱστορισμένο μέγα ἀνώφλι,
 κύκνος ἀνοίγει ἀπὸ φιλιτίσι δλάσπρες
 φτερούγες κι ἀρμενίζει νὰ συντύχει
 τὸ μελαψό, βαθί, τῆς Λήδας σῶμα.

Δυὸ σκλάβες γελαστὲς μὲ προβοδᾶνε
 καὶ τίς διπλὲς μοῦ ἀνοίγουν μπρὸς μου θύρες
 μὲ τὰ χοντρά, χρυσόπλουμα κρικέλια.
 Καὶ βύθισα τὰ μάτια μου στὸ θάμα
 πὺν σὰ γιालὸς ἀπλώθη δλόγυρά μου.
 Σὲ μέγα θρόνο, ὡς Δίας, ψηλὰ καθόταν
 ὁ ἰσόθεος Μενέλαος καὶ τὴ λύρα
 φραινόταν καὶ τῆς τάβλας τὸ τραγοῦδι.
 Στὸ ἀντικρινὸ σκαμνὶ ὁ σεβάσμιος ψάλτης
 μὲ τὰ μαλλιά του ἀναδετὰ μὲ φύλλα
 τοῦ ἀμπελιοῦ, τραγοῦδαε τῆς Ἑλένης
 τὴν ὁμορφιά πὺν ρήμαξε τὴν Τροία.

Καὶ δυὸ κοπέλες, στὶς λαμπρὲς κολόνες
 ἀνάμεσα, ἀλαφρὰ χορέθουν. Ἄσπρα
 χοντρά κοχύλια παίζουν στὸ λαιμό τους
 καὶ τὰ μαλλιά λυτὰ βαρᾶν τοὺς ὤμους.
 Πίσου ἕνας νιὸς χλωμός, στὸ στύλο γέροντας
 γλυκόπαιζε μακριὸ σουράβλι. Ξάφνου..

ΕΒΜΑΙΟΣ

"Ἀχ! κόπηκε ἡ πνοή μου! Τρέμω..

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

Σώπα,

μὴ φοβᾶσαι. Οἱ διπλὲς τοῦ γυναικίτη
 ἀνοίξαν θύρες κ' εἶδα νὰ προβαίνει,
 γαλήνιο, τὸ ἅγιο τὸ ἄνθος τῆς Ἑλένης.
 Μοῦ ἐλύθηκε ἡ καρδιά. Θεὰ μοῦ ἐφάνη
 στὴν ὁμορφιά, στὸ μπόι καὶ στὴ γλύκα.

ΕΒΜΑΙΟΣ

"Ἀνάθεμα τὰ κάλλη τέτοιας ἄμυαλης!
 Ἄνάθεμα τὴν ὦρα πὺν ξεφούντωσε,
 τέτοιος ἀνθὸς στὸν ὄχτο πλάι τοῦ Ἐβρώτα.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

Μὴ βλαστημᾶς, πατέρα. Τὶ μπροστά μου
 σὰν πρόβαλε ἀψηλὴ μεστὴ κι ὠραία,
 σὰν ὠριμος καρπὸς γλυκὸς στὸ στόμα,
 μὲ φρίκη ἐφτύς ἐμάντεψε ἡ καρδιά μου
 πὺν ἡ ζωὴ δὲν εἶναι, ὡς τὸ θαροῦσα,
 τὸ πῶ πολῦτιμο ἀγαθὸ τοῦ ἀνθρώπου.
 Τὴ βλέπεις γαληνὰ σὰ φῶς ν' ἀνθίζει,
 κι ὅλα ἀστοχᾶς, τὰ πάθια σου καὶ κραινεῖς:
 Τέτοιο καλὸ δὲν τὸλπιζα ποτέ μου!

ΕΒΜΑΙΟΣ

Μὰ γιὰ τὸν κύρη λαχταρῶ ν' ἀκούσω!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

"Ἀργὰ τὰ μάτια σήκωσε καὶ μοῦ ἔπε:
 — Κι ἀπὸ μακριὰ τὸ νοιώθω ὁ γυῖς μπροστά μου
 τοῦ πολυβούλη στέκεται Ὀδυσῆα:
 Τὸ ἀδρὸ κορμί, τὸ μπόι, τὰ μάτια τ' ἄπιαστα,
 τὸ μέγα σῆθος, ὅλα δικά του. Δόξα
 στὸ δέντρο τῆς ζωῆς, πὺν ὡς πέσει χάμου
 ἕνας ἀνθὸς, πετάει μεμιάς καινούργιο!
 Εἶπε, καὶ τὸ χαμόγελό της χύθη
 σὰν ἥλιος, κ' ἔλαμψε ὅλη ἡ γῆς κ' ἡ στέγη.
 Χαρὰ στὰ νιάτα ποῦσθησαν γιὰ σένα!
 Καὶ τρισχαρὰ στὸν κύρη μου πὺν βρῆκε
 νὰ σὲ κερδίσει, δόλους. Στὸ ἅγιο κῦμα,
 βαθιά, θὰ λάμπει ὡς ἄστρο ὁ μέγας νοῦς του!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἄχ! χάθηκε ὁ καλός μου ἀφέντης! Πάει!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μὴν κλαίς! Τραγοῦδι γίνηκε ὁ Δυσέας.
Στὴν πλώρα ὀρθός, κρατώντας τὸ τιμόνι,
μὲ τὰ πανιὰ κατεβασμένα, ἀράζει
στὰ γαληνὰ βαθιὰ νερὰ τῆς Μνήμης.
Καὶ τ' ὄνομά του πάντα θ' ἀντηχάει
στὴν ἡρώισα κιθάρα, ἀδρὸ καὶ μέγα!
Χαρίστε καὶ σὲ μέ, παρακαλῶ σας,
Θεοί, τὴν ἴδια μοίρα! Νὰ τοῦ μοιάσω.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Θαροῦσα ποῦ ἦ καρδιά μου, ὡς τὸ καμένο
τὸ δέντρο, πιά ποτέ της δὲ θ' ἀνοίξει.
Μὰ νά, πετάει βλαστοὺς καὶ σὰ σταφύλια,
ἀπ' τὴ χοντρή τους φλούδα ὀρμοῦνε τ'ἀνθη.

ΕΒΜΑΙΟΣ Κύρη κι ἀφέντη!
Ἄχ, νᾶμουνα μαχαίρι σου, χιτώνας,
σκύλος πιστός σου
ν' ἀνέβω στὴν πυρὰ νὰ ξεψυχίσω
στ' ἄγια σου πόδια!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ (στὸν Ὀδυσσεά)
Δὲν πάει ν' ἀναγαλιᾶς σὲ μοιρολόγια!
Σέβας στοὺς πατρικοὺς χρωστᾶς θεοὺς μου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Γελῶ γιὰ ν' ἀνασάνω! Νοιώθω ἀκράτητη
στὰ σωθικά μου τὴν ὀρμή, ν' ἀπλώσω
τὰ χέρια, νὰ σᾶς σφίξω καὶ τοὺς τρεῖς,
μὰ θέλω καὶ κρατιέμαι!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Τὸ θυμό μου
στὸ σέβας κυβερνῶ καὶ νοιώθω μόνο
θλίψη βαθειά, κακότυχε, γιὰ σένα!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἄχ, χάθηκες, ἀφέντη μου, κι ἀφίνεις
ἔρμο τὸ σπίτι!
Πάν τὰ φτερά σου, ἀητέ, στὴ γῆς μαδήσαν,
κ' ἦσκιο δὲ ρίχνουν
σκεπὴ τοῦ γιοῦ, τῆς γυναικός σου, ἔμένα
τρόμο στοὺς ἄλλους!
Ποιὸς γδικητῆς πιά θὰ φανεῖ τὸ μέγα
τόξο τανυώντας;
Ἄχ! μὲ ἀσφαλτὴ ματιὰ διαλέγεις πάντα,
Μοίρα, τὸν κάλλιον!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Σώπα, μὴν κλαίς, πιστέ μου. Μοιρολόγια
στὸν τάφο του δὲν πρέπουν, μὰ τραγοῦδια.
Κι ἀκόμα λέω: Τὴ νιότη δὲ λογιάζεις;
Κι ἂν χάθη ὁ γέρος, μένω ἐγὼ στὴ θέση
τῆς μάχης ποῦ κρατοῦσε στὴν Ἑλλάδα!
Καὶ σκύθω τὸ κοντάρι νὰ τοῦ πάρω
ἀπ' τὶς νεκρὲς παλάμες, νὰ τὸ ρίξω,
μὲ τὴν ἐφκὴ του, πῶ μακριά, περνώντας
τὰ πατρικὰ σημάδια!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τρισχαρά του
ποῦ νοιώσει, πρὶν πεθάνει, δίχως ἔλεος
τὴ φούχτα τοῦ ἄξιου γιοῦ του νὰ τοῦ ἀρπάξει
γιὰ ἀγώνες πῶ τρανοὺς τὸ ἀδρὸ κοντάρι!
Πῶς θᾶθλα, κ' ἐγὼ τὰ γερατειά μου,
νὰ τὰ κουρσέβαν γυιοί, μὲ βία καὶ σέβας!

ΕΒΜΑΙΟΣ Καὶ θρήνησες τὸ θάνατό του, γυιέ μου;
ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Τὸ χρέος τοῦ παιδιοῦ στὸν κύρη πλέρωσα.
Μὰ στὸ κρασι βοτάνι μαγεμένο
τὸ ἄσπρο χερᾶκι ρίχνει τῆς Ἑλένης
κ' ἐφτὺς μερώνει ὁ νοῦς μου καὶ γαλήνη
μέσ' στὴν καρδιά μου ἐχύθη κ' ἡ φωνὴ της
σὰν τὸ νερὸ τὸ σπλάγχο μου δροσέρεψε:
—Μὴν κλαίς! Καιρός, γιὰ σᾶς τοὺς νέους, νὰ δρέψετε
καὶ σεῖς, σὰν τοὺς γονιοὺς, τὰ ἀθάνατα ἄνθη
τῶν ἀρετῶν καὶ τ' ὄνομά σας ὅλη
τὴ γῆς νὰ πιάσει! Φέβγα πιά ἀπ' τὸν ἦσκιο
τοῦ κυροῦ καὶ στὸ φῶς πετάξου μόνος!
Σὰ δρῆς ποῦ τρώει τὴ δύναμη ἀπ' τὸ χῶμα
καὶ δὲν ἀφήνει δέντρο νὰ καρπίσει,
βύζαινε ὁ κύρης σου ὅλη τὴν Ἰθάκη.
Τώρα ἀπαντέχει λήφτερο τὸ χῶμα
τὸ ὑνὶ τῆς ἀρετῆς σου νὰ τὸ ὀργώσει!»
Καὶ μ' ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι κι ὡς στὶς ρίζες
τοῦ μυαλοῦ μου ἀναδέφτηκε ἡ λαχτάρρα
νὰ φτάσω, νὰ περάσω τὸν πατέρα.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μὰ ἐσὺ τὸ βιός σου ἀφίνεις στοὺς μνηστήρες
καὶ δὲν τολμᾶς κεφάλι νὰ σηκώσεις!
Καὶ τριγυροῦν τὴ μάνα σου, σὰ σκύλοι,
καὶ σὺ τηρᾶς τὴ θάλασα καὶ χέρια

γεροντικά προσμένεις νὰ σὲ σώσουν.
 Θεὸς νὰ τοῦ μοιάσεις; Ζῶσε τὸ σπαθὶ του
 καὶ τράβα στὸ Παλάτι νὰ σκοτώσεις!
 Αἴ! νὰ πατοῦσε πάλι ἐδῶ τὸ πόδι του
 θὰ σειόταν τὸ νησί σας στὴν ὀρμὴ του
 κι ὡς λάφια θὰ λουφάζαν οἱ μνηστήρες
 πὸν ξάφνου λιόντα ὀσμίστηκαν στὸ δάσο!
 Καὶ θὰ πλερώναν μὲ αἷμα μάθρο τὸ ἄνομο
 τὸ φαγοπότι. Τώρα, σὰν τοὺς λύκους
 χαροκοποῦν, τί πέσαν σὲ κοπάδι
 ἀρνιά, δίχως βοσκὸ καὶ δίχως σκύλους!

ΕΒΜΑΙΟΣ *Α! πῶς ἀλλάζεις, γέρο! Ξανανιώνεις!
 Τὶ θύμησες ξυπνᾷς μέσ' στὴ ψυχὴ μου
 παλιές, χαρᾶς κι ἀντρειάς!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μὰ πῶς, μὲ τόσο
 πλήθος ἕνας ἐγὼ νὰ πολεμήσω ;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Νὰ μὴ μετρᾷς! Μὰ τόλμησε καὶ ρίξου,
 μέσ' στὸ σωρό, μὲ ὀρμὴ, καὶ θὰ νικήσεις!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Λὲς οἱ Θεοὶ μαζί μου θ' ἄρθουν ;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Θ' ἄρθουν,
 ὄντας νικᾷς! Τοὺς ξέρω! Πάντα τρέχουν
 πίσου ἀπ' τὸ νικητὴ νὰ φὰν ψοφίμια,
 σὰν τὰ κοράκια!

ΕΒΜΑΙΟΣ Σειέται τὸ καλύθι μου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Πῶς λάμπει ὁ νοῦς σου, γέρο, φῶς καὶ φλόγα!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὅπου γυρίζει νικητὴς τοῦ Χάρου
 πολύπαθος, παιδί μου, ἀπτὸς γνωρίζει
 τί σπόροι λεφτεριάς σπαροῦν ἐντὸς μας.
 Μάθε νὰ σπᾷς τὰ σύνορα τοῦ ἀνθρώπου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Ναί, σὰν καὶ σένα πλάθει ἡ φαντασία μου
 τὸν ξακουστό μου κύρη!

ΕΒΜΑΙΟΣ Θὰ γκρεμίσεις,
 θαρρῶ, μὲ τὸ κεφάλι σου τὴ στέγη
 σὰ σηκωθεῖς. Παράβολες ἀλλάζεις
 μορφές· γελᾷς καὶ κλαίς, σὰ μεθησμένος,
 καὶ τώρα, νά, ὡς Θεὸς μιλάς κι ὀρίζεις.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Χίλιες μορφές ἀλλάζω κι ὅ,τι θέλω,

μορὸ καὶ γέρος γίνομαι κι ἀκόμα
 νερό, φωτιά κι ἀνεμικὴ τὰ δέντρα
 νὰ ξεριζώνω ἢ καὶ βαρὶ δοξάρι
 σὰν τὴν ὄχιά στὸν ἥλιο νὰ στρουφιζέται,
 λιγνὴ, πολυτεκνοῦσα καὶ λιμάζοντας!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ποιὸς εἶσαι ; Δυνατὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά μου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Πῶς γούρλωσαν τὰ μάτια σου, βοσκέ μου!
 Μὰ φάντασμα δὲν εἶμαι· ζῶ! Γιὰ πιάσε!
 Γερά φαγνὰ τὰ κόκαλά μου δένουν.
 Σὲ ὅσα ἄραξα τῆς γῆς λιμάνια, πάντα
 πανοῦργος, κλωθορούσης, μιὰν προαμία
 σὰ χρυσάφι μυριάκριθα πουλοῦσα:
 τὸ ψέμα. Ποιὸς τὴν ταπεινὴν ἀλήθεια
 μὲ τὰ φτωχὰ σκουτιά της ἀγοράζει ;
 Κι ὄντας ἀλήθεια ὁ Δαίδαλος ξεστομίσα
 πῶς εἶμαι ὁ νοῦς σου βάραινε ἀπ' τὴ νύστα.
 Μ' ἂν τώρα ξεστομίσω μέγα ψέμα:
 Μὲ σεβασμὸ μπροστά μου σηκωθῆτε!
 Τὶ ἐγὼ *μαι... Τρέμεις ;

ΕΒΜΑΙΟΣ Ποιός; *Αχ!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ὁ Δυσέας!
 *Α! γειά σου ψέμα, θεῖο τοῦ ἀνθρώπου δῶρο
 πὸν ὡς τρίαίνα τίς ψυχὲς βαρᾶς κι ἀφρίζουν!
 Ὅσορός σὰ νὰ σᾶς κέντρωσε τῆς σφήκας!
 Μὰ ἡ ἐφκολε νίκη πιά δὲ μοῦ τερδιάζει.
 Νυστάζω.. Μιὰν προβεία, κουνήσου, γέρο,
 γιὰ στρῶσε στὴν ἀβλή σου νὰ ξαπλώσω.
 Παράπια ἀπόψε κι ἄστοχα τὰ λόγια
 μοῦ ξέφυγαν. Πατέρα, στὴν ἀγάλη μου
 θὰ σὲ κρατῶ τὴ νύχτα, μὴν κρυώνεις!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ *Αχ! ἡ ὦρα πὸν μὲ γένναε νὰ βουλιούσε!
 Τὶ μὲ κρατᾶτε ἀκόμα, τοῦ χωμάτου
 δυνάμες, στὸ ξερὸ κλαδί μου; *Αρνιέται
 κ' ἡ γῆς τέτοιο σαπρὸ κορμὶ νὰ φάει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Τὶ φέρνεις τέτοιαν ὦρα στὸ καλύθι;

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Τὸ τόξο τοῦ κυροῦ μου!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ἄχ! ἦρθες, γυιέ μου!
Γλυκὰ ἢ ζωὴ μου ἀδράχνει στὰ δίχτια της
πάλι! Κι ὁ Ἄφέντης;

ΕΒΜΑΙΟΣ Ὁ γιालὸς τὸν τρώει!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Μὴν κλαίς, κι ἄφτὸς δὲ χάνεται! Ψυχὴς
ἔφτὰ κρατάει στ' ἀδάμαστά του στήθια.
Βαθιὰ τὸ νοιώθω: ζεῖ καὶ βασιλέβει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Στὸ σαλεμένο νοῦ σου βασιλέβει,
μὰ πιά δὲ ρίχνει ἄφτὸς στὴ γῆς μας ἦσκιο!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ποιὸς ξέρει μὴν τὴν ὥρα ἀφτὴ δὲν μπαίνει
κρυφά, μὲ τοῦ καϊκιοῦ τὸ φῶς σθυμένο,
σὲ ἀπόμερο ἀκρογιαλὶ τοῦ νησιοῦ μας!
Γιατὶ πανοῦργος εἶναι κι ὡς ἀράξει,
τὸν ξέρω, φανερὰ δὲ θὰ προβάλει..

Πρῶτα θὰ δεῖ, θὰ μάθει ποιοὶ τοῦ μένουν
πιστοὶ καὶ ποιά δεινὰ τὸν τριγυρίζουν.

Μήτε στὸν ἴδιο γυιό του δὲ θ' ἀνοίξει
τὴν καρδιά του, πριχοῦ νὰ στήσει δίχτια
μέσ' τὸ βαθὺ λαγούμι τοῦ μυαλοῦ του!

ΕΒΜΑΙΟΣ Ἐβρύκλεια, πάντα χάθησαν ὅσοι εἶχαν
ὀδηγὸ τους τὴν ἄμετρη ἔλπιδα!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ἡ Ἐβρύκλεια! Πῶς μοῦ γέρασες καλή μου!
Τὰ στήθια σου, τὸ μπόι, τὰ μάγουλά σου χάθησαν
καὶ τὰ μαλλιά πού λάμπαν σὰν κοράκου
φτερά, δεξὰ ζεοβὰ στὶς θεῖες σου πλάτες!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ποιὸς εἶναι πάλι ἄφτὸς μὲ τὰ κονρέλια;
Ἄχ! σὰν κοράκια σὲ ψοφίμι πέφτουν
στὸ βιὸς τοῦ ἀφεντικοῦ μου οἱ ψωμοζήτες!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Ἐμένα κοίτα, μάνα: Τὸ δοξάρι
γιατὶ ἀπ' τὴν ἀψηλὴ, παλιὰ κολόνα του
κατέβασες; Ἀνέγγιχτο νὰ στέκει
σὲ πρόσταξα, νὰ σήπεται θρηνώντας
τὸν Ἄφέντη του!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ἄχ, γυιέ μου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Κλαίς; ἢ μάνα
τὸ στέλνει;

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ναί.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Γιατὶ; τὸ τρέμει τώρα,
νὰ κρέμεται βουθὸ στὸν τοῖχο, ὁ κύρης
ψηλάθε τις ντροπὲς σὰ νὰ βιγλίζει;

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Παιδί μου, δλοῦθε φόβοι τήνε ζώνουν!
Κάνω βαρὴ νὰ ξεστομήσω λόγο
μὰ πάλι τὴ λυτᾶμαι καὶ σωπαίνω.
Νά, ἢ Μοῖρα, μὲ τ' ὠραῖο τῆς Ἀφροδίτης
στόμα, ψὲς στ' ὄνειρό της τὴν προστάζει:
«Κατέβασε τοῦ ἀντρός σου τὸ δοξάρι
κι ἀγῶνα φοβερὸ διαλάλα σὲ ὄλους:
τὰ δώδεκα πελέκια πού περάσει,
γυναῖκα του γραπτὸ ἔναι νὰ σὲ πάρει!»
Καὶ τώρα νέα νεθρά, βοσκέ, τὸ φέρνω
καὶ λίπος νὰ τοῦ βάλεις, γιὰ ν' ἀντέχει.

ΕΒΜΑΙΟΣ Καλέ μου Ἄφέντη, ἐχάθης κι ὄλοι τώρα
σὲ ἀφήνουν.. Τὶ βογγᾶς ἐσύ; βουδάσου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τὸ λόγο μου θὰ ρίξω κι ἄς πεθάνω!
Ἐσύ, χοιροβοσκέ, πού γέρος εἶσαι
παθὸς καὶ μὲ τὶς δυὸ σου φούχτες κροῦς
τὸ χῶμα νὰ σοῦ ἀνοίξει, νὰ γλιτώσεις,
ἐσὺ μορεῖς νὰ νοιώσεις τί σοῦ λέω:
Τὶ μάταιο, φαντασμένο πρᾶμα ἢ φήμη!
Δημόσια πού χωριὰ καὶ χώρες σθάρνα
περνάει καὶ σὲ ὄλους δίνει τὸ κορμί της,
γενοβολώντας σκυλολοῖ τοὺς μούλους.
Τὴν Πηελόπη ἀκούγαμε μὲ σέβας
στὰ πέρατα νὰ ὑμνοῦν τῆς γῆς οἱ ἀνθρώποι!
Στὸ ἱερὸ σκυμένη τζάκι τοῦ σπιτιοῦ της
τὴν πλάθαμε, πιστή, τὴν ἅγια φλόγα
νὰ συντηρεῖ καὶ πέρα ν' ἀκρουμάζεται
τὴ θάλασσα, μερόνυχτα δεόμενη.
Κι ὄλοι ἀψηλὰ τὰ χέρια μας σηκώναμε:
Θεοὶ μου ὅμοιο ἀγαθὸ καὶ μένα, ἀξιώσετε!
Νὰ λάμπει ἀγνὸ τὸ τζάκι μου καὶ τέτοια
γυναῖκα ν' ἀγρυπνάει στὸ σπιτικό μου
στὸ βιὸς καὶ στοὺς γονιούς, καὶ στὰ παιδιὰ μου!»
Μὰ τώρα, ἀκούστε, ἀθάνατοι! Αἶ, βουδάσου,
καρδιά! Δὲν ἔχουν αἶμα καὶ ψαχνὸ

τὰ λόγια κ' οἱ θεοὶ πεινοῦν καὶ θέν
ἀδρὰ μεριά, μὲ πάχος ἀλειμένα!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Ἡ μοῖρα, τοῦ σπιτιοῦ μου τὰ κρυφὰ
σοῦ ξεσκεπάζει ἀθέλητά μου. Μὲ ἄγια
προστάζω νὰ τ' ἀκούς, σιωπή. Σὲ μένα
τὸ γυιό, μονάχα πέφτει λόγος!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Τώρα,
Τηλέμαχε, καιρὸς καὶ σὺ νὰ δείξεις
τίνος ἀντρός κρατᾶς ψυχὴ στὸ στήθος.
Τί συλογιέσαι;

ΕΒΜΑΙΟΣ Σώπα! Στὴ σκληρὴ σου
ματιὰ ψυχανεμίστηκα τὴν ἄκαρδη
βουλή σου!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Γέρο, βάρηνε στοὺς νόμους μου
ὁ πεθαμένος. Λέω καιρὸς, ἀνάλαφρος,
ντυμένος τὴ δική μου μόνο γύμνια
στὴ γῆς νὰ περπατήσω, λόγο δίνοντας
γιὰ τὶς δικές μου μόνο πράξεις. Ὅμοια
κι ὁ κύρης μου θὰ ζήταε λεφτεριά.
Τ' ἀχνάρια του ἀκλουθῶ!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Καὶ τί σκοπὸ ἔχεις;
Τὸ πατρικὸ δοξάρι νὰ ταυῖσεις,
ὄρθος στὸ γονικὸ κατώφλι κ' «Ἔτσι
παντρέβουνται τὴ μάνα μου!» νὰ σκούξεις;

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μιναλὸ οἱ θεοὶ μοῦ ἐχάρισαν, νὰ κρίνω
ποῖο ξεπερνάει τὴν μπόρεσή μου, δέξια
νὰ τὸ περῶ κι ἀνέγγιχτος νὰ βγαίνω!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Πῆς καθαρά, μὴν κλώθεις!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Ἄς διαλέξει
τὸ νέο της ἄντρα ἢ Μοῖρα. Κι ὄρκο παίρνω
νὰ τῆς γυρίσω ἀκέρια τὰ προικιά της.
Τὶ θέλω ν' ἀφεντέβω πιά στὸ βιός μου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Κρίμα στὰ λόγια τῆς Ἑλένης! Τ' ἄνθη
τῶν ἀρετῶν φυτρώνουν σὲ ἀψηλοὺς
γκρεμοὺς κ' οἱ νέοι μας τώρα ἐφρονιμέψαν!
Μ' ἂν ὁ τρανὸς σου ὁ κύρης ζεῖ;

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Νὰ ζοῦσε

σὰ σκύμνος λιονταριοῦ, διπλοὺς μαζί του,
ὄχτροὺς θ' ἀντροκαλιόμουν, μάθε! Τώρα,
νά, τὶ πιστοὶ μοῦ μένουν!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Θὲς βοήθεια;
Ζητᾶς τὸ γέρο; Φέρε τὸ δοξάρι!
Τί μὲ κοιτᾶς; Διατάζω, φέρ' το!

ΕΒΜΑΙΟΣ Πάλι
μιὰ μαντικὴ μανία τὸν ξεφροενιάζει.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ (ἀρπάζοντας τὸ δοξάρι)
Νᾶσουν σκυλί, δοξάρι μου, θ' ἀλύχταες!
Ἔβμαιε, νεβρὰ προστάζω νὰ τοῦ ἀρμόσεις
Ταβρόησια, ἀπ' τὴν πολλὴ δουλειὰ μὴ σπάσει!
Τὸ θέλω θρασεμένο νὰ λιγίζεται
σὺν τὴν ὀχιά πὺν μέλλει νὰ γεννήσει!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μιλᾶς σὰ μάντης.

ΕΒΜΑΙΟΣ Ὅχι, ὄχι, σὰ μάντης..
Ὁ Λαΐδαλος δὲν εἶσαι!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ναὶ δὲν εἶμαι!

ΕΒΜΑΙΟΣ Μοιάζεις..

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ἄχ ἢ ματιὰ, τὸ μπόι του, οἱ πλάτες..

ΟΔΥΣΣΕΑΣ (ξεσπᾶει σὲ γέλοια)
Στὰ δέκα δάχτυλά μου ὡς τὸν πηλὸ
τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου πλάθω καὶ ξεπλάθω
τὸ ἀδάμαστο φυσώντας πάνου πνέμα μου!
Ἐγὼ ἔμαι ὁ ραψωδός, ἡ δόξα τοῦ Ἄργους
πὺν ὁ μέγας Ἀγαμέμνος ἐμπιστέφτηκε
νὰ τοῦ φρουρῶ τὴν ἄπιστη γυναῖκα.
Ὁ ἄμναλος! Κι ὄλους ἔμαθα μαζί της
τοὺς ξεπεσμοὺς τοὺς ἄμετρος τοῦ ἀνθρώπου..
Κι ὄντας ὁ Ἀφέντης στάθη στὸ κατώφλι
τοῦ ἀνόσιου σπιτικοῦ του κι ὄλο ἀγνάντεψε,
μπροστά, θριαμβεφτικά τὸ μάτι παίζοντας,
τὸ μέγα του βασιλεῖο, κάτου πέφτω
καὶ τὶς ἱερὲς παλάμες προσκυνώντας
ξορκίζω τον: «Τὸν πόθο κράτα, χτύπα
μὲ τὴ βαρεία σου φτέρνα τὴν ὀχιά
πὺν σὲ λοχέβει! Ἀφέντη, αἱματομένη
λουτρὰ προσμένουν τὸ ἔνδοξο κορμί σου!»

Κ' ἡ δλόγλωμη Κασάντρα, πλάϊ μου, τὸ ἄνθος
 τοῦ θανάτου, μὲ μάταιη κεντρωνόταν
 προφητικὴ στὰ φρένα τῆς μανία
 καὶ βόγγαε μέσ' στὰ πόδια του πλεμένη.
 Μὰ ποιὸς νικάει τὴ Μοίρα. Ὡς τάβρος μούγκρισε
 καὶ σφάγη στὰ λουτρὰ τὸ θεῖο του σῶμα.
 Κ' εἶπα: Στὴ γῆς ἀνάθεμα, στὸν ἥλιο,
 στοὺς ἀπλαχνούς Θεούς, πού πάντα ἀνέγνωιοι
 ψηλὰ φαγοποτοῦν καὶ παίζουν, δίχως
 ντροπὴ, τὴν Ἄδικία στὰ γόνατά τους!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Τρομάζω τὴ βλαστήμια!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Μίλα ἀκόμα!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Καὶ βρόντησε ὁ οὐρανός, μὰ ἐγὼ γελώντας:
 Αἶ, Δία, ξεμυαλιστὴ τῶν γυναικῶν μας,
 τοῦ κράζω, τί βροντᾶς; Ἐγὼ σὲ γύμνωσα
 κ' εἶδα πὼς εἶσαι σκιᾶχρο στὸν αἰθέρα.
 Κι ἄφοβα μπαίνω πιά, σὰ νοικοκύρης
 καὶ τὸ βαθὶ τῆς γῆς τρυγῶ περὶόλι!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Καὶ δὲ φοβάσαι;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ποιόν; Οἱ ἀγώνες μ' ἔκαμαν
 περήφανο καὶ μ' ἔμαθαν, παιδί μου,
 στὴ δύναμή μου μόνο νὰ στηλώνω.
 Γενναῖα τὰ λόγια λές, μὰ μόνο τὰ ἔργα
 χορταίνουν τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου, νέε!
 Γελοῦν, ἀκούς; Γλεντοῦν τοῦ σπιτικοῦ σου
 τίς δούλες οἱ μνηστήρες καὶ σὲ παίζουν.
 Ποιὸν προσδοκᾶς; Ἄν μέσα σου δὲ βρίσκεις
 τὸν κύρη πουθενὰ δὲ θὰ τὸν ἔβρεις!
 Ἐντός σου νοιώθεις τὸ αἶμα νὰ χοχλάζει
 καὶ δύνεσαι τὸ τόξο νὰ δουλέψεις;
 Ἦρθε ὁ Δυσέας! Δὲ δύνεσαι; Δὲν ἦρθε,
 καὶ οὔτε θάρθει ποτέ!

ΕΒΜΑΙΟΣ

Ποῦ πᾶς;

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

Στὸ σπίτι!

Τὰ λόγια σου μοῦ ἔκαψαν τὰ μηλίγγια
 καὶ νοιώθω τὴν ντροπὴ στὰ μάγουλά μου!
 Χοιμάω, ὁ Θεὸς βοηθός! Μὲ τὸ κοντάρι
 τοὺς διώχνω φανερά νὰ μὲ δοξάσουν

οἱ ἀνθρώποι καὶ νὰ ποῦν: Φουντώνει ἡ φύτρα
 τοῦ Ὀδυσῆα καὶ πεάτει τρανὰ βλαστάρια
 καὶ ὁ γυιὸς τὸ μέγα κύρη δὲν ντροπιάζει!

ΕΒΜΑΙΟΣ Μὴ βιάζεσαι! Τὴν πράξη σου ν' ἀφήνεις
 νὰ οὐρμάζει στὸ μυαλὸ καὶ ἀργὰ νὰ πέφτει
 σὰ σῦκο πὸν μελώνει στὸ κλαρί του.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μισῶ τὸν ἄντρα ἐγὼ πὸν δὲν προσμένει!
ΕΒΜΑΙΟΣ Κ' ἐγὼ μισῶ τὸν πὸν προσμένει πάντα!

ΕΒΜΑΙΟΣ Γέρο, μὴ δίνεις ἄτσαλες ὀρμήνεις
 σ' ἓνα παιδί! Τὸν κίντυνο στοχάσου!

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ τὴ δύναμη στοχάζομαι
 μονάχα καὶ τὸ ἀπλό, βαρὶ τοῦ χρέος!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Τί λές νὰ κάμω; Ἀπὸ καὶ ἀκράτο βράζει
 τὸ γαῖμα μου, μὰ πῆρα ἀπ' τὸ γονιό μου
 σκληρὸς ἀφέντης νᾶμαι τοῦ θυμοῦ μου!

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Πῶς καμαρώνω τὰ σφιχτά σου νιάτα!
 Μοῦ φαίνεται τὸν κύρη σου νὰ βλέπω
 σὰν εἶταν νιὸς ἀμούστακος καὶ ἀρμάτωσε
 μὲ φίλους τοῦ πολύσκαρμο καράβι
 τὴν ἰσόθεη νὰ κλέψει Πηνελόπη!

ΕΒΜΑΙΟΣ Σὲ θέλω νὰ τοῦ μοιάσεις στὴν ἀντρεία,
 μὰ πιότερο, ἂν μπορεῖς, στὴν πονηριά του.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Στὴν Τροία ζητιάνος ἔμαθα πὼς τρύπωνε
 νὰ κλέψει τὸ ἅγιο ξόανο, καὶ θέλοντας
 καὶ μὴ, μὲ βία, τὴ Νίκη στὰ καράβια μας
 νὰ φέρει. Καὶ κανεὶς ὀχτρὸς δὲ νοιώθει
 ποῖον τὰ κουρέλια ἐκρύβαν· μόνο ἡ Ἑλένη,
 τὰ μάτια ἀνετριχιάζοντας μαντέβει,
 μὰ ἐσώπασε. Τὸν ἔλουσε, τὸν ἄλειψε
 μὲ μύρα καὶ ἀκριβὸ χιτῶνα ρίχνει
 στοὺς λιοκαμένους νόμους του καὶ βλέποντας
 λοξά, μὲ χαμογέλιο, τὴν κλεμένη
 Θεά, νὰ ξεπροβαίνει ἀπὸ τὸν κόρφο του,
 γλυκὰ τοῦ λέει: «Τὴ Νίκη, πάρε γλίγορα
 καὶ φέβγα! Καὶ χαιρέτα μου, Ὀδυσῆα,
 τὸν ἄντρα πὸν λαχτάρισε ἡ ψυχὴ μου!»
ΟΔΥΣΣΕΑΣ Καιρὸς νὰ πάψουν πιά τὰ μάταια λόγια!
 Στὸ σπίτι τράβα! Καὶ θυσιά νὰ ὑψώσεις
 τῆς Ἀθηνᾶς σοφὰ νὰ σοῦ ἀρμηγέψει.

Γιατί, την τρέλα πρέπει πάντα ο νοῦς
κρυφὰ κι ἀνήξερά της ν' ἀφεντέθει.

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Σὰ γυιὸς φιλῶ τὰ χέρια καὶ τοὺς νόμους σου.
Πρωὶ-πρωὶ νὰ μοῦρθεις στὸ Παλάτι·
σὲ ὅ,τι ἡ Θεὰ προστάξει σύντραμέ με!
Στὸ νιό, μέγα ἀγαθὸ τοῦ γέρου ἢ γνώμη!
Παπούλη..

ΕΒΡΥΚΛΕΙΑ Ἐποκοιμήθη καρβάκια
παίζοντας· ἄσ' τον γυιέ μου.. Ἄχ τι κατάντια!

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Παπούλη, σοῦ φιλῶ τὰ ἱερά σου γόνατα.
Κι ἄς μοῦ ἀξιώσει ἡ Ἀθηναῖα τὸ ἀχνὸ μυαλό σου
νὰ φωτιστεῖ καὶ βλέποντας ἐμένα
τὸ γυιό σου νὰ θωρεῖς νὰ ξαναγιώνει!

(φέβγουν ὁ Τηλέμαχος κ' ἡ Ἐβρυκλεία.

Τοὺς προβοδᾶει λίγο ὁ Ἐβμαιοσ).

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Μένω με σέ, καρδιά μου, μόνος πάλι!
Βάστα γερά τὸ δοιάκι, μὴ φοβᾶσαι!
Ὁ γυιὸς ὄρμα ἄπ' τὸν κύρη νὰ γλιτώσει
κ' ἡ πίστή μου ἢ γυναίκα με ἄλλον ἄντρα
ποθεῖ νὰ παίξει καὶ νέους γυιούς νὰ κάμει,
ἐγὼ σὰ νὰ μὴν ἔζησα ποτέ μου!
Μὰ δὲν πατῶ τὸ χῶμα τοῦ νησιοῦ μου;
Προγόνοι μου, δὲν κοίτεστε ἐδῶ κάτω;
Σὰν πιὸ ζεστά, σὰν πιὸ γλυκὰ μοῦ φάνταζαν
τὰ ξένα! Ἄχ! τὴ θεὰ γιατί ν' ἀφίσω!
Καὶ τί πὼς θὰ ξεχνοῦσα τὴν Πατρίδα;
Πλατύτερες ἐγὼ χαρὲς χαιρόμουνα!
Σὰν ποταμὸς ἀθάνατος ἐξάπλωνα
κοντὰ της μπρὸς στὸ πέλαο, τὸ βράδι.
Ἄχ! τὸ ταξίδι πάλι νὰ τὸ ζοῦσα!
Θυμοῦμαι τίς Σειρήνες, με τί γλύκα
τραγούδααν τὸ φιλιὸν πὸν ξεκληρίζει
σιγὰ τοῦ εὐτυχισμένου ἀντρὸς τὴ δύναμη.
Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τὰ μεστωμένα
τὰ στήθη τους ὄρθα στεκόνταν, ὅμοια
με στρογγυλὲς ἀσπίδες τοῦ πολέμου!
Ντροπή, Δυσέα! Σηκόσου ἀπάνου, πνίξε
τὴ θύμησι, τὴ φοβερὴ Σειρήνα!
Στὴν Καλυψὼ μποροῦσα, ναί, νὰ γίνω

ἀθάνατος· στὴν Κίρκη, νὰ ξεπέσω,
νὰ καταντήσω ζῶ. Μὰ κράτουν ἄσειστο
ἀνάμεσα στοὺς δυὸ γκρεμοὺς τὸ δοιάκι:
καὶ ξάμωνα τὴ μοῖρα ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου!

Κύρη, φιλῶ τὰ χέρια σου, τὰ πόδια
τὸ σεβαστὸ κεφάλι καὶ τὰ μάτια
ποῦ θάμπωσαν. Ἐφκήσου μου, πατέρα,
καινούργιους δόλους νὰ καρπίσει ὁ νοῦς μου
καὶ δίχως νὰ τρικλίσω νὰ σταθῶ,
σιωπώντας, στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ μου!

(Μπαίνει ὁ Ἐβμαιοσ).

ΕΒΜΑΙΟΣ Κοιμήθηκαν.. Ἐγὼ θὰ ξεννητίσω
μοιρολογώντας τὸ ἔρημο δοξάρι
ποῦ ἄθριο βουῖχτὰ τὴν πιὸ πικρὴ σαῖτα
κατὰκαρδα θὰ ρήξει στὸν Ἀφέντη.
Δῶσε, Ἀθηναῖα, νὰ ἰδῶ τὸ θάνατό τους
μὲ τὴν νεβρὰ ποῦ τώρα τοῦ διαλέγω
κι ἀπήδηχτη χρυσόκερη δαμάλα
θὰ σφάξω στὸ βωμό σου, νὰ χορτάσεις!

Τί, τὴν καρδιά μου ἀσκώνει ὁ γέρος τοῦτος!
Ψηλὰ τὰ φρένα σου, Ἐβμαιο, μὴ φοβᾶσαι!
Ἐπομονή, θάρθει, θάρθει ἢ σειρά σου!
Σὰν εἶσαι ἀμόνι, βάστα! Μὰ ὄντας γένεις
σφύρα, χτύπα! Καὶ γράφε ὅ,τι σοῦ κάνουν,
ψυχὴ, καλὸ ἢ κακὸ, βαθιὰ στὴ μνήμη.

(ΣΤΟ ΑΚΟΛΟΥΘΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΜΕΡΟΣ)

ΛΟΥΪΖΑ

— Τη βλέπεις, είπα στην Κλαίρη, την ωραιότερη ξανθή εταίρα της Λατινικής Συνοικίας ένα απόγευμα που ακούγαμε τη μουσική της Φρουράς της Δημοκρατίας στο Λουξεμβούργο, τη βλέπεις αυτή τη γεροντοκόρη που είναι ντυμένη με τη μόδα της Δεύτερης Αυτοκρατορίας και που κυττάζει επίμονα τους μελαχροινούς νέους που γι' αυτούς κι εσύ τόσο τρελλαίνεσαι ; Ήταν ή πιά ωμορφη κι ή πιά φημισμένη εταίρα στον κόσμο των ρωμαντικών κι εϋθυμων νέων που κατοικοῦσαν τὴ συνοικία, — σ' εκείνα τὰ χρόνια... Στὴς γιορτὲς τοῦ Μιῆ ἦτανε πάντα βασίλισσα τῆς ἀριστερῆς ὄχτης κι ὅταν ἡ λουλουδένια τῆς πομπῆ περνοῦσε ἀπὸ τὰ μεγάλα βουλευάρτα πολλὲς ἦταν ἐκεῖνες ἢ μεγαλώνυμες εταῖρες που κάρφωναν πάνω τῆς τὰ μάτια μὲ ζήλεια... Καθότανε κοντὰ στὸ μικρὸ Λουξεμβούργο κι εἶχε δικὰ τῆς ἐπιπλά ρυθμοῦ Λουδοβίκου Δεκάτου Πέμπτου. Τὸ χειμῶνα ἔδινε τσάγια σὲ φίλες καὶ σὲ καλλιτέχνες που κατόπι περάσανε φημισμένοι στὴ δεξιὰ ὄχτη τοῦ Σηκουάνα κι ἔγιναν μέλη στῆς Ἀκαδημίας... Λέγανε πὼς εἶχε περιουσία στὴν Τράπεζα, γιατί ἕνας νέος κληρονόμος εἶχε αυτοκτονήσει ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ζωὴ μαζί τῆς γιατί δὲν εἶχε πιά νὰ τῆς προσφέρει κοσμήματα...

Τὰ χρόνια περνοῦσαν κι οἱ φοιτητὲς που ξαναγύριζαν ἐπιστήμονες ἀπὸ τῆς ἐπαρχίης τους γιὰ νὰ γλεντήσουν λίγο στὸ Παρίσι, ζήτηγαν πάντα νὰ τὴν δοῦν μὲ τρυφερὴ συγκίνησι... Περνοῦσαν ὁμως τὰ χρόνια κι ἡ ὡραία Λουΐζα — Λουΐζα τὴ λένε — τύχαινε νὰ πληρώνη ἢ ἴδια τὸ λικέρ τῆς στὸ μπάρ, κι ἦταν βραδυνὲς που κοιμώτανε μόνη, — γιὰ ἀλλαγὴ ὅπως ἔλεγε. Μὰ δὲν ἦτανε αὐτό... Ἡ Λουΐζα δὲ γινότανε πιά Βασίλισσα τῆς Ἀνοιξῆς κι οἱ νέοι φοιτητὲς, ὅταν ἔμπαινε σὲ κανένα κέντρο, ἔλεγαν κάτι κρυφὰ στῆς νέες φιληνάδες τους κι ἔχαμογελοῦσαν...

Κι αὐτὴ που δὲν εἶχε ἀγαπήσει κανένα στὰ χρόνια τῆς νεότης καὶ τῶν θριάμβων, οὔτε κι αὐτὸν ἀκόμα τὸ νέο κληρονόμο που

αὐτοκτόνησε γιατί δὲν εἶχε πιά νὰ τῆς προσφέρει κοσμήματα, ἀγάπησε στὸ βασίλειμά τῆς ἕναν μικρὸ μελαχροινὸ φοιτητὴ ἀπὸ τὴν Ἀργεντινὴ που τὴν παράτησε ὅταν τῆς ἔφαγε ὅλα τὰ χρήματα που εἶχε στὴν Τράπεζα κι ἐπούλησε ὅλα τῆς τὰ ἐπιπλά κι ὅλα τῆς τὰ κοσμήματα...

Καὶ μιὰ μέρα, ἡ Λουΐζα ἔγινε θυρωρὸς σ' ἕνα ἐπιπλωμένο σπῆτι τοῦ βουλευάρτου Μόν - Παρνάς...

— Ποῦ τὸ ξέρεις ; μ' ἐρώτησε ἡ Κλαίρη πειραγμένη, ποιὸς ξέρει γιατί.

— Στὸ σπῆτι αὐτὸ κάθουμαι, τῆς εἶπα. Λένε πὼς εἶνε τρελλή... Φοράει ἀκόμα μεταξωτὲς κάλτσες καὶ τὰ ροῦχα που τῆς περίσσεψαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, — ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Δεύτερης Αυτοκρατορίας. Διαβάξει ρωμαντικὰ μυθιστορήματα κι οἱ τοῖχοι τοῦ θυρωρείου τῆς εἶνε σκεπασμένοι ἀπὸ φωτογραφίης τῆς που τὴν παριστάνουνε ὡς βασίλισσα τῆς Ἀνοιξῆς. Ἔχει καὶ μιὰ ἰδιοτροπία : δὲν πέρνει ποτὲς φιλοδοχήματα ἀπὸ τοὺς νέους τῆς νοικάρηδες, — ὅταν εἶνε μελαχροῖνοι... Λένε πὼς εἶνε τρελλή· ἔξρω ὁμως πολὺ καλὰ πὼς δὲν εἶνε...

Αὐτὴ τὴν ἱστορία ἔτυχε νὰ τὴ διηγηθῶ σὲ πολλὲς νεοφερμένες στὸ Παρίσι εταῖρες ἀπὸ τὴ Μασσαλία, τὴν Τουλῶνα, τὴ Λίλλη κι ἄλλες πληχτικὲς ἐπαρχίης, κι ὅλες γελάσανε ἀπὸ τὴν καρδιά τους γιατί τὴ βρῆκαν πολὺ εὔθυμη. Μόνο ἡ Κλαίρη πειράχτηκε καὶ δὲ μὸ ξαναμίλησε πιά...

Κάποιος φίλος τῆς μὸς ἐξήγησε τὴν αἰτία : ἡ Κλαίρη ἦτανε τριάντα δύο χρονῶν κι ἦτανε Παριζιάνα ἀπὸ τὸ Παρίσι...

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ

Εἶν' ἓνα πένθιμο καὶ κρύο ἀπόγευμα φθινοπώρου. Στὸ συνοικιακὸ καφενεῖο, μονάχος σὲ μία γωνία, μ' ἓνα τσιγάρο, πού ξεχνάω νὰ τὸ καπνίσω, στὰ δάχτυλα, μὲ τὸ πρόσωπο πρὸς τὰ μεγάλα τζάμια, κυττάζω, ρεμβά, ἔξω στὸ δρόμο.

Κι εἶνε ἓνα πένθιμο καὶ κρύο ἀπόγευμα φθινοπώρου.

Βρέχει ἔξω στὸ δρόμο, μιὰ βροχὴ ψιλή, διαπεραστικὴ κι ἐπίμονη, — σὰ νὰ κλαίη σὲ μιὰ κάμαρα ὑγρὴ καὶ σκοτεινὴ ἓνα ξεχασμένο παιδάκι : ἔτσι βρέχει.

Ἀπὸ τὴν τέντα τοῦ καφενεῖου πέφτουνε κάποτε-κάποτε τὰ νερὰ στὸ ὑγρὸ πεζοδρόμιο, — μπρὸς ἀπὸ τὰ παραταγμένα ἔρημα τραπεζάκια.

Κάποτε περνάει ἀντίκρου στὸ δρόμο ἓνα γέρικο ἀμαξί, μ' ἓνα γέρικο ἄλλογο κι ἓνα γέρο ἀμαξῆ—ἀργά, ἀργά—κι ἀμαξί, κι ἄλλογο κι ἀμαξῆς σὰ νὰ καταρέουνε μέσα στὴ βροχὴ, κακόμοιρα, στωϊκά. Ὁ ἀμαξῆς βγάνει ἀπὸ τὸ μουσκεμένο του μποξῆ τὸ χέρι του καὶ μὲ τὸ καμτσίκι χτυπάει τὸ ἄλλογο, τὸ βρεγμένο τ' ἄλλογο πὸν πάει μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο. Μὰ τ' ἄλλογο ἐξακολουθεῖ πάντα τὸ ἴδιο του ἀργό, στωϊκὸ βῆμα. Σ' ἓνα κατάστημα, ἓνα σκοτεινὸ μικροκατάστημα, στέκεται ὁ ἔμπορος ὄρθιος μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ κυττάζει νὰ βρέχη.

Βρέχει...

Τὰ δέντρα τοῦ δρόμου, γυμνά, κοκκαλιάρικα τὰ δέντρα τοῦ δρόμου, ἀνατριχιάζουν κάποτε σὲ μιὰ στιγμή πὸν φυσάει ἄξανεμος ἄνεμος.

Τὰ πεζοδρομια εἶν' ἔρημα. Ἐνας στρατιώτης, μουσκεμένος, σταματάει καὶ κυττάζει τῆς κάρτ-ποστὰλ μιᾶς βυτρίνας. Ἐνας γέρος,

κάτω ἀπὸ τὴν ὀμπρέλλα του, μ' ἓνα ὕφος ἀξιοπρεπές, τόσο ἀξιοπρεπές πὸν εἶνε κομικὸ, περνάει μὲ μικρὰ βήματα καὶ χάνεται μέσα στὴ γκρίζα ἔρημία τοῦ βρεγμένου δρόμου. Τώρα περνάει μιὰ μιντινέττα. Ἡ βροχὴ στάζει ἀπὸ τὸ παλιὸ της καπέλλο στὴ μύτη της, στὰ βρεγμένα καὶ κολλημένα πάνω στὸ πρόσωπο μαλλιά της. Τὰ σκαρπίνια της—θὰ πέρνουνε νερὸ τὰ σκαρπίνια της—τσαλαβουτᾶν μέσα στὸ νερὰ. Κι αὐτὴ, σηκώνοντας μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ ξεπλυμένο της φουστάνι, πηγαίνει βιαστικὴ μέσα στὴ βροχὴ...

Τὸ καφενεῖο εἶνε σκοτεινὸ κι εἶνε ἔρημο. Ἡ διευθύντρια, καθισμένη πάνω στὸ ψηλὸ της κάθισμα, σὰ Σίβυλλα στὸ τριπόδι της, πλέκει τὴν κάλτσα της. Κάποτε σηκώνει τὰ μάτια, κυττάζει τὸ πέταγμα μιᾶς μύγας πάνω ἀπὸ τὰ κομμάτια τῆς ζάχαρης, καὶ ξαναπλέκει τὴν κάλτσα της. Τὸ γκαρσόνι, καθισμένο σὲ μιὰ καρέκλα, διαβάζει ἐφημερίδα.

Κι εἶνε ἓνα πένθιμο καὶ κρύο ἀπόγευμα φθινοπώρου...

Τὴ συνάντησα προχτές, — προχτές, σὲ μιὰ λεωφόρο τοῦ πάρκου. Περπατοῦσε ἀργά, ἀφηρημένα μέσα στὴ γυμνὴ λεωφόρο, πατώντας τὰ ξερὰ φύλλα... Γιατί τῆς μίλησα; Δὲν ἦταν οὔτε κἄν νόστιμη ἢ γυναικα αὐτὴ πὸν περπατοῦσε ἀργά μέσα στὸ ἔρημο πάρκο. Τὴν εἶδα πὸν ἔσερνε πάνω στὰ ξερὰ φύλλα τὰ πόδια της—καὶ τῆς μίλησα. Ποιὰ νᾶνε; Τὸ φουστάνι της ἦτανε ζωωμένο, τὰ σκαρπίνια της μεταχειρισμένα καὶ τὸ πρόσωπό της ἦτανε χλωμό, — σὰν πέταλλο κίτρινου ρόδου ἦτανε τὸ πρόσωπό της... Μοῦ εἶπε πὸς τὴ λέγανε Μαρία-Λουῖζα... Γιατί μοῦ εἶπε τ' ὄνομά της; Οὔτε τὴν εἶχα ρωτήσει. Μόνο θυμάμαι πὸν τῆς εἶπα:—«Γιατί πατάτε τὰ μαραμένα φύλλα;» Σήκωσε τὸ πρόσωπό της, τὸ χλωμὸ πρόσωπό της, μ' ἐκύτταξε κι ἐχαμογέλασε.—«Ποῦ θέλετε νὰ πατήσω;», μοῦ εἶπε. «Δὲ βλέπετε; Πάντοῦ εἶνε φύλλα μαραμένα...» Καὶ μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι τὴν ἔρημο λεωφόρο πὸν ἦτανε γεμάτη φύλλα μαραμένα. Κι ἔπειτα ἐχαμογέλασε πάλι... Καὶ περπατήσαμε μαζί πάνω στὰ μαραμένα φύλλα τῆς λεωφόρου... Δὲ μιλούσαμε. Ἐγὼ κύτταξα τὰ φτωχὰ της, μεταχειρισμένα σκαρπίνια πὸν πατοῦσαν τὰ ξερὰ φύλλα. Ὅταν τὸ ἀντλήφθηκε, τὸ χλωμὸ της πρόσωπο κοκκίνησε καὶ—ἦτανε γιὰ νὰ πῆ κάτι—μοῦ εἶπε γελώντας:—«Δὲ σᾶς φαίνεται ἀστεῖο πὸν περπατᾶμε μαζί χωρὶς νὰ γνωρίζομαστε;»—«Ναί, ἀστεῖο», εἶπα κι ἐγὼ, κι ἐγέλασα ὅπως αὐτὴ, χωρὶς διάθεσι. Καὶ τὸ γέλιο μου

άντηχησε ψεύτικο και κενό μέσα στην ξερμη φθινοπωρινή λεωφόρο.

Ἐπειτα καθίσαμε σ' ἓνα πάγκο και μόλις καθίσαμε ἔκρυψε τὰ μεταχειρισμένα σκαρπίνια της. Ἐγὼ ἐσφύριξα ἓνα σκοπό, ἔπειτα τὴν ἐκύτταξα στὰ μάτια και μὴ ἔχοντας τί νὰ τῆς πῶ, ἔσκυψα και, μὲ τὸ μπαστοῦνι μου, ἄρχισα νὰ κάνω κύκλους στὸν ἄμμο. Αὐτὴ ἄρχισε νὰ μοῦ μιλήη κι ἐγὼ τὴν ἄκουγα κάνοντας μὲ τὸ μπαστοῦνι μου κύκλους στὸν ἄμμο. Τότε θὰ ἦταν ποῦ μοῦ εἶπε πῶς τὴ λέγανε Μαρία-Λουῖζα. Τώρα τὸ θυμᾶμαι: τότε ἦτανε.

Και νὰ ποῦ εἶνε νάρθη νὰ μ' εὔρη τώρα ἐδῶ, στὸ σκοτεινὸ κι ἔρημο συνοικιακὸ καφενεῖο, ἡ γυναῖκα αὐτὴ μὲ τὸ μαραμμένο πρόσωπο και μὲ τὰ φτωχὰ, μεταχειρισμένα σκαρπίνια... Πῶς ἔγινε αὐτὸ και τότε εἶπαμε νὰ ξαναδιωθοῦμε,—δὲ θυμᾶμαι. Καὶ γιατί ἐγὼ νὰ τὴν περιμένω; Δὲν ἦταν οὔτε κἀν νόστιμη ἡ γυναῖκα αὐτὴ τοῦ πάρκου...

Βρέχει ἔξω, τὸ ὑγρὸ πεζοδρόμιο καθρεφτίζει τὰ φανάρια και τὰ γυμνὰ κλαριά τῶν δέντρων και τὰ τραπεζάκια τὰ ἔρημα τοῦ καφενεῖου κι ἡ ἡμέρα εἶνε τεφρὴ και πένθιμη. Θάθελα νὰ μὴν ἐρχότανε ἡ γυναῖκα αὐτὴ γιατί τί θέλει αὐτὴ ἡ γυναῖκα στὴ ζωὴ μου;.. Θὰ πηγαίνουμε νὰ τρῶμε σὲ ἀπόμερα μικρὰ ἐστιατόρια, ἔπειτα θὰρχόμαστε ἐδῶ στὸ καφενεῖο και θὰ μένουμε ὄρες ἀμίλητοι, ἐγὼ καπνίζοντας, ἐκείνη κυττάζοντας τὰ περιοδικά, τὸ βράδυ ποῦ θὰ γυρίζουμε στὸ σπήτι αὐτὴ θὰ μὲ κρατᾶ ἀπὸ τὸ μπράτσο κι ὅταν θ' ἀνάβουμε τὸ φῶς στὴν κάμαρα θὰ κυττάζομαστε ἐκπληκτικοί,—ἀπορώντας πῶς μπῆκε καθεὶς στὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου. Καὶ στὸ κρεββάτι θὰ μαζεύω τὰ πόδια μου ὅταν θ' ἀγγίζουμε τὰ κρῦα της πόδια...

Ἡ διευθύντρια τοῦ καφενεῖου ἄφησε τὴ θέσι της κι ἦρθε ὡς τὴν πόρτα και στέκεται και κυττάζει τὴ βροχὴ. Μὲ εἶδε ποῦ τὴν κυττάζω και μοῦ λέει ἀδιάφορα:

—Εἶδατε τὴ βροχὴ;

—Ναί... , εἶπα κι ἐγώ.

—Δὲ φαίνεται ψυχὴ στὸ δρόμο... ξαναεἶπε.

—Ἀλήθεια... , ἔκανα κι ἐγώ.

Και κυττάζοντας νὰ σκοτεινιάζη, ἔνοιωσα,—τί παρᾶξενο πράμα,—ἔνοιωσα νὰ μὲ πέρνη μιὰ σιγανὴ λύπη γιατί ἡ ὥρα εἶχε περάσει και δὲν ἦτανε νὰ ἔρθη πιά ἡ χλωμὴ γυναῖκα τοῦ πάρκου...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

LUCIDA INTERVALLA

Νὰ μοῦ βαραίνη ἔτσι ἡ καρδιὰ χωρὶς αἰτία,
Νὰ δένεται ὄλο τὸ εἶναι μου μὲ μιὰν ἀνησυχία,
Μὲ μιὰν ἀγκοῦσα ὄλ' ἡ ψυχὴ μου, (τί νὰ πῶ;)
Και νὰ γυρίζω σὰν τὴν ἄδικη κατάρα,
Χωρὶς καμμιάν αἰτία, χωρὶς σκοπό,
Κι ὁ νοῦς μου νᾶναι μέσ' σὲ μιὰν ἀντάρα.

Και νὰ ρωτῶ τάχατες ναί, τάχατες ὄχι,
Νὰ σφίγγομαι κάθε φορὰ μ' ἓνα ἄλλο βρόχι,
Κι ἀνανταπόκριτος και πάλε νὰ ξεχνῶ,
Και τορινὰ μαζί και περασμένα,
Και σὰν ἀπὸ ἓνα βύθος νὰ ξυπνῶ,
Γιὰ νὰ ξαναθυθίσω σὲ ἄλλο ἓνα.

Τέτοια ἡ ζωὴ μου ἀλήθεια, τελευταῖα.
Και σὰ νὰ κατεβαίνη μιὰν ἀυλαία,
Ξάφνω μπροστά μου μαύρη, νὰ ρωτῶ,
Τί νὰ συμβαίνη ἀκόμα γύρωθε μου;
Τέτοιας ζωῆς τὸ βάρος νὰ βαστῶ,
Και τὴν ἀνάντια δυστυχία της, ὦ Θεέ μου!

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Μινέρβα

ao Poeta Costas Ouranis

Clara e serena luz da Inteligencia,
 Harmonioso e limpidos fulgor,
 - Madrugada na sombra da existencia
 Rempendo mesmo sobre a morte dor...

—
 Única forma que é somente essencia,
 Única planta que é somente flor,
 - Pureza ainda maior do que a innocencia,
 Nudez que resplandece de pudor...

—
 Divina face da certeza humana,
 Com seu profundo olhar, que não engana,
 É a voz do amor que não mentiu jamais,

- Da-me a austera alegria do teu beijo,
 E ergue o lume rasteiro do Desespero
 Na chama das Ideias imortais!...

25.XI.921

João de Barros

ΑΘΗΝΑ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ (*)

Ὡ γαλήνιο καὶ ξάστερο φῶς τῆς Σοφίας,
 Ἄρμονικὴ καὶ διάφανη φεγγαβολή,
 —Χαραυγὴ στὸ σκοτάδι τῆς ὑπαρξῆς μας,
 Ποῦ φωτίζει ὡς κι αὐτόν μας ἀκόμα τὸν πόνο...

Μοναδικὴ μορφή ποῦ εἶσαι μόνο οὐσία,
 Μοναδικὸ φυτό ποῦ εἶσαι μόνο ἄνθος,
 —Ἀγνότητα ὠμορφότερη κι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀθωότητα,
 Γυμνότητα ποῦ ἀχιδοβολᾷ ἀπὸ σεμνότητα...

Ὡ θεῖο πρόσωπο τῆς ἀνθρώπινης βεβαιότητας,
 Μὲ τὸ βαθύ σου τὸ βλέμμα—ποῦ δὲν ἀπατάει—
 Μὲ τὴ φωνὴ τῆς ἀγάπης ποῦ ποτὲ δὲν ψευτίζει,

—Δῶσε μου τὴν αὐστηρὴ χαρὰ τοῦ φιλοῦ σου
 Κ' ὕψωσε τὴ σερπετὴ φωτιά τῶν ταπεινῶν Πόθων
 Ἴσα μὲ τὴν καθάρια φλόγα τῶν Ἰδεῶν τῶν Ἀθανάτων!..

25. XI. 1921.

JOAO DE BARROS

(*) Βλέπε τὴ σχετικὴν εἰσήγησιν στὴ Λογοτεχνικὴ Κίνηση ἀπὸ τὸν συνεργάτη μας κ. Κώστα Οὐράνη ποῦ τῷχει μεταφράσει.

ΡΟΔΙΛΗ

Ροδίλη, αγάπη μου Ροδίλη,
 άκουσε πού στο λέω, ήρθεν ή ώρα
 νά μου προσφέρεις με χαρά τὰ χείλη,
 ήρθεν ή ώρα αγάπη μου Ροδίλη
 ν' αλλάξουμε τοῦ Πόθου μας τὰ δῶρα.
 Αὔριο γιορτή· μεγάλο πανηγύρι
 στή χώρα. Νά μὴν πᾶς. Θὰ σέ προσμένω
 μόλις ἀπ' τὸ βουνὸν ὃ ἥλιος γύρει
 στὸ δάσος τὸ πυκνὸ κ' ἔρημομένο.
 Ντυμένη μ' ἕναν ἄζωστο χιτῶνα
 λεπτό, γιὰ τὸν ἔρωτικὸν ἀγῶνα
 δίχως βραχιόλια νάρθεις καὶ στολίδια.
 Κι ἄσε τἀγαπημένα μου τὰ γίδια
 τὸ δρόμο νὰ σοῦ δείξουν, νὰ σέ φέρουν
 σιμά μου. Μὴν τὰ σκιάζεσαι Κυρά μου
 γιὰτ' εἶνε φίλοι μου καλοὶ καὶ ξέρουν
 ἀπὸ καιρὸ πολὺ τὸν ἔρωτά μου.
 Βλέπεις στὸ δάσος κάθομαι ὡς τὸ βράδυ
 μονάχος, καὶ μιλάω μὲ τὸ κοπάδι.
 Ὅταν θάρθεις, θὰ ἰδεῖς λαμπρὸ μου ἀστέρι
 πόσα καλὰ γιὰ σένα θᾶχω φέρει.
 Σταφύλια ἀπ' τὴν κληματαριά, καὶ σῦκα
 δροσάτα θάχω κόψει ἀπ' τὶς συκιὰς
 τοῦ χωραφιοῦ μας πὸν σταλάζουν γλύκα.
 Ὅτι σᾶρέσουν ξέρω οἱ λυχουδιές,
 καὶ θὰ σοῦ φέρω ἀπ' τὴν κερύθρα μέλι
 διάφανο καὶ ξανθὸ σὰ κεκριμπάρι,
 κι ἂν ὄλο, ἀκοῦς; τῶν μελισσῶν τὸ σμᾶρι
 ἀπάνω μου χυμῖξει, θὰ στὸ φέρω!
 Θὰ φέρω ἀκόμα, ἀπ' τὸ δικό μου ἀμπέλι
 κρασὶ μοσχάτο, ἀγνὸ καὶ ρόδινο,
 πὸν ὅταν τὸ πιεῖς αγάπη μου, τὸ ξέρω,

θὰ σοῦ φανεῖ ἀπαλὸ κι ἀνώδυνο
 τὸ σμίξιμο τῆς σάρκας μας. ὦ! ἔλα!
 τῆς ἡδονῆς νὰ νοιώσουμε τὴν τρέλλα!
 Παρθένα δὲν ταιριάζει πιά νὰ μένεις
 μεστὸ εἶναι τὸ κορμί σου, τί προσμένεις;
 Εἶν' ἡ ζωὴ μας λίγη, καὶ τὰ χρόνια
 πὸν φτάνουν θὰ σκορπίσουνε τὰ χιόνια
 στὰ ὀλόχρυσά Ροδίλη μου μαλλιὰ σου,
 Ροδίλη, ἡ νιότη μας δὲν εἶν' αἰώνια
 κ' ἔλα πρὶν σβύσει ὃ ἥλιος τῆς ματιᾶς σου.
 Κι ἄκουσε ἀκόμα ἐτοῦτο· μὴν ξεχάσεις
 πὸς πρέπει μόλις θὰ γενοῦμε ταῖρι,
 στοῦ δάσους τὸ βωμὸ νὰ θυσιάσεις
 ἕνα λευκὸ καὶ νέο περιστέρι.
 Κι εὐτυχισμένοι πρὶν νὰ χωριστοῦμε
 τὴν προσευχὴ μας στοὺς Θεοὺς θὰ ποῦμε.

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΚΡΥΦΑ ΠΑΡΑΠΟΝΑ

ὦ ἄκουσα τόσα γιὰ σᾶς ρημονήσια
 ἀπὸ στόματα ὅσων ταξείδευαν πέρα,
 πὸν ἡ κάθε μου σκέψη γυρίζει ὅλη μέρα
 κοντὰ σας, ὡς νᾶσθε τοῦ ὄνειρου μου Ἑλύσια.

Μ' ἀπ' ὄλα, ὦ θεέ μου, σιμὰ κεῖ στή βρούση,
 πὸν τρέχει ὅπως μοῦπαν σὲ κάποιο λειβάδι,
 ποθῶ, τὸ στερνὸ μου νὰ μ' εὔρισκε βράδυ,
 τὰ μάτια μου ὡς χᾶδι νάρθῃ νὰ μοῦ κλείση.

(ΣΥΜΗ)

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΦΙΝΙΟΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Ἦρθεν ἔχτῆς ἡ ἑταῖρα ἡ καλεσμένη,
Ἄπ' τῆς παντοτινῆς χαρᾶς τὰ μέρη,
Στὸ πλούσιο δείπνο ποῦ εἶχαμε ἐτοιμάσει
Νέοι μαζὶ μεσόκοποι καὶ γέροι.

Τὰ πιὸ παλιὰ κρασιά ἦταν διαλεγμένα,
Μ' ὄλες τις πιὸ γλυκόχυμες ὀπῶρες
Κι ἀρώματα βαρειά ἀπὸ τ' ἀνθογυῶλια
Μυρῶναν τοῦ συμπόσιου τις ὥρες.

Ἐλπίζαμε πὼς τὸ τρελλό μας γλέντι
Θὰ μπόρειε τὴν ἑταῖρα νὰ μεθύσει,
Πιστεύοντας τῆς μάγισσας τὰ λόγια·
«Ὅποιος τὴν ἀπολάβῃ θὰ εὐτυχήσῃ!»

Μ' αὐτὴ μ' ἓνα μονάκριβο φιλί της
Ἐνάγκασε ὄλους κ' ἔφυγε μακριὰ μας,
Καὶ μοναχὰ τοὺς νάρδους μαραμένους
Βρήκαμε τὸ πρωὶ γιὰ συντροφιά μας.

ΤΥΜΒΩΡΥΧΟΣ

Ἀκοῦστε κάποιον τυμβωρύχου
Ποῦ ζοῦσε τὸν παλιὸ καιρὸ,
Γι' ἀληθινὸ, γιὰ παραμῦθι,
Ἐν' ἄθλο τολμηρό:

«Μπῆκα κρυφὰ στὸ κοιμητήρι,
Μιὰ νύχτα, λέει, σκοτεινὴ
Ποῦ ὄλοι ἦταν στὸ βαθύ τους ὕπνο,
Νεκροὶ καὶ ζωντανοί.

Κι ἀνοιξα πλούσιος γρηᾶς τὸν τάφο
Ποῦ εἶχαν σκεπάσει τὸ πρωὶ,
Κ' ἐπῆρα ὅ,τι εἶχε γιὰ στολίδι
Τὸ ἀναίσθητο κορμί.

Κ' ἔτρεξα εὐτὺς τὴν ἄλλη μέρα
Νὰ δώσω τὰ χρυσαφικά,
Σὲ μιὰ σεμνὴ, φτωχοῦλα κόρη,
Νὰ κἀνὴ τὰ προικειά.»

ΤΕΧΝΙΤΗΣ

Εἶπε ὁ τεχνίτης στὴν ἀνατολή:
«Ἐχω ἓνα φῶς μέσ' στὴ ψυχὴ μου,
Νοιώθω βαθεῖα πὼς εἶνε φῶς·
Πότε ἡ χαρὰ τὸ φανερώνει
Καὶ πότε ὁ πόνος μου ὁ κρυφός.

Οἱ ἀγέρηδες δὲ μοῦ τὸ σβύνουν
Μὲ λύσσα κι ἂν φουσομανᾶν·
Πιστὲς τριγύρω του ἐστιάδες,
Τὰ αἰσθήματα, ὄλο κι ἀγρυπνᾶν.

Παίρνει τὴ δύναμη ἀπ' τὸν ἥλιο
Ποῦ μέσα μου φεγγοβολᾷ
Καὶ μέσ' στῆς τέχνης τὸ βασίλειο
Χύνει τὴ λάμψη του ἀπαλά.»

ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

Κ' εἶπε ὁ τραγουδιστὴς στὴ δύση:
«Ἦρθανε λάμιες καὶ μοῦ κλέψαν
Μιὰ νύχτα τὸ γλυκὸ βιολί
Κι ἄλλα στοιχεῖα ἀπὸ πέρα,
Τὴ φλογέρα.
Καὶ τὸ τραγοῦδι νὰ λαλῇ
Ἀπόμεινε ἡ φωνή.
Κ' ἦρθαν νεράιδες μιὰ βραδυὰ
Νὰ μὲ μαγέψουν,
Νὰ τὴν κλέψουν.
Μὰ ἦταν βαθεῖα βαλμένη,
Φυλαγμένη.
Καὶ τώρα τραγουδᾷ
Παίροντας χάρη
Ἄπ' τὸ φεγγάρι.»

ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΡΙΤΙΚΟ

ΔΗΜ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

I

Στή διανοητική τους υπόσταση, οι άνθρωποι της σκέψης και της τέχνης, έχουν κι αυτοί προγόνους και απογόνους όπως και κάθε μια εκδήλωση που το νόημά της είναι δημιουργία.

Αναγκαστικά λοιπόν ο κριτικός, ο θαυμάσιος αυτός λογοτέχνης που εμπνέεται κατ'εὐθείαν από την τέχνη και τις εκφρασμένες ιδέες, έχει μια μακρονή συγγένεια με ώρισμένες καλλιτεχνικές ή σκεπτόμενες μορφές των περασμένων, μα πιο πολύ θρίσκεται δεμένος μ'ένα πλήθος απ'τις μορφές του μέλλοντος. Μερικές απ'αὐτές είναι πιθανόν να γνωρίσει κάποτε, μα τις περισσότερες δὲ θ'ἀξιώθῃ νὰ τις ἰδῇ ποτέ. Κάθε κριτικός, ἐπομένως, εἶνε περισσότερο μέλλον παρά παρελθόν. Καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶνε ἄλλοιῶς ἀφοῦ τὸ ἔργο του ὀφείλει μὲν τὴ γέννησή του στὶς ἀμέτρητες ἀφορμές που τοῦ χάρισε τὸ Χιτς (τὸ ἀπέραντο τοῦτο μουσεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο φυλάγονται οἱ διαφορετικότερες ἐκφάνσεις τῆς τέχνης) πραγματικὰ ὅμως δὲν εἶνε τίποτ' ἄλλο παρά τὸ πρωτότυπο σύνολο καινούργιων ἀπόψεων, μὲ τις ὁποῖες ὄχι μόνο θὰ δημιουργήσῃ ἕνα λαμπερὸ μέλλον στὸ λησμονημένο ἔργο που στάθηκε ἀφορμὴ του ἀλλὰ καὶ θὰ ὑποδείξῃ καινούργιους τρόπους ἀτένισης σὲ κάθε καλλιτεχνικὸ ξεκίνημα τῶν ἀθριανῶν δημιουργῶν.

Γενικὰ τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς δουλεύει γιὰ τὴν ἀνανέωση τοῦ καλλιτεχνικοῦ τύπου, ἀφοῦ, προηγουμένως, κατορθώσῃ νὰ παρασύρῃ, μιὰ σειρά τεχνιτῶν στὸ πρωτότυπο κύτταγμα τοῦ ἄφθονου ὕλικου που τοὺς προσφέρει ἡ ζωὴ καὶ ἡ φύση. Ἐὰν ὁ σκοπὸς τῆς κριτικῆς εἶνε πραγματικὰ τέτοιος, ἀναγκαστικὰ πια τὸ ἔργο τοῦ κριτικοῦ παίρνει τότε μονάχα ὑπόσταση, ὅταν οἱ πίστεις τοῦ μέλλοντος στρέψουν τὰ μάτια τους πρὸς αὐτὸ κι ὅταν οἱ ἀπάτητοι δρόμοι που ἔδειξε πατηθοῦν ἀπὸ τὰ βήματα ἑνὸς πλήθους τεχνιτῶν που ζητοῦν ν' ἀντικρῦσουν καινούργιους ὀρίζοντες—ὀρίζοντες που

μὲ τὸ εὐεργετικὸ τους φέγγος θὰ τοὺς βοηθήσουν στὴν πολύτιμη, γιὰ τὸν τεχνίτη, στιγμὴ τῆς αὐτοανακάλυψης.

Τοὺς τέτοιους κριτικούς, μπορεῖ κανεὶς δίχως δισταγμὸ, νὰ τοὺς ὀνομάσῃ δημιουργούς. Ἀφοῦ εἶνε τελείως ἱκανοὶ νὰ ἐπινοήσουν μιὰ καινούργιαν ἔκφραση στὴν τέχνη τοῦ μέλλοντος, κι ἀφοῦ κατορθώνουν, ἀνανεώνοντας τὴν τέχνη τοῦ παρελθόντος, νὰ τῆς χαρίσουν μιὰν ἐποχὴ καινούργιας βασιλείας.

Ἐχτὸς ὅμως τῶν δημιουργῶν κριτικῶν, που ἔχουν στὴ διάθεσή τους τὸ σπουδαιότερο ποιητικὸ προτέρημα: τὴ δημιουργικὴ φαντασία, ὑπάρχει κι ἄλλο ἕνα εἶδος κριτικῆς ἀκόμη, πού, ἂν καὶ δὲν ἔχει τὴ δύναμη τῆς πρώτης, ἡ δουλειά της εἶνε ὡστόσο πολὺ βαθειᾶς σημασίας.

Ὁ κριτικὸς τῆς δεύτερης κατηγορίας εἶνε προικισμένος κυρίως μ'ἕνα βαθὺ σκεπτικισμό, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ γενικὰ νομίζεται ὡς ἀρνητικὴ ιδιότητα, ἐντούτοις εἶνε πολυτιμότερος γιὰτὶ δίνει τὴν ἱκανότητα, σ'ἐκεῖνον που τὸν μεταχειρίζεται, νὰ κρίνῃ τέλεια τὴν κάθε φιλοσοφικὴν ἢ καλλιτεχνικὴν ἰδέα που θὰ παρουσιαζότανε ξαφνικὰ στὴ σκέψη μας ἢ στὴν αἴσθησή μας ἐπιμένοντας νὰ μᾶς ἐπιβληθῇ ἀπόλυτα καὶ παράνομα. Οἱ σκεπτικιστὲς αὐτοὶ κριτικοὶ, δοκιμάζουν μιὰ βαθειὰν εὐχαρίστηση ἐπιιδόμενοι στὴν ἀνατομία τῶν ἔργων καὶ τῶν συστημάτων που μᾶς ἐκληροδότησε τὸ παρελθὸν ἢ ἐκείνων που μᾶς προσφέρει τὸ παρόν, καὶ δείχνοντας τὰ ψεγαδιασμένα σημεῖα που ὀφείλει ν' ἀποφύγῃ ἀναγκαστικὰ τὸ μέλλον. Οἱ τέτοιοι κριτικοὶ συνήθως ἔχουν τὸ προτέρημα τῶν ἐξαιρετικῶν φύσεων: «νὰ προηγοῦνται τῶν συγχρόνων των». Μὲ τὴ βοήθεια πάντοτε τοῦ σκεπτικισμοῦ τους προσπαθοῦν νὰ ἐλευθερώουν τις ἰδέες ἀπὸ τὰ δόγματα. Ἐπίσης ἔχουν τὸ προτέρημα νὰ διαισθάνονται τὴ μορφὴ τῆς τέχνης που θὰ ἦταν σὲ τέλειαν ἀρμονία μὲ τὸν καιρὸ τους κι ἂν δὲν τὴν κατέχουν φανερὰ εἶνε σὲ θέση νὰ διακρίνουν ποιά ἀπὸ τὰ σφάλματα τοῦ παραδεγμένου τύπου ὀφείλει ν' ἀποφύγῃ ἢ αὐριανὴ ἐκτέλεση. Τέλος, ἀντὶ νὰ κρατοῦν διαβήτες, ὅταν πρόκειται νὰ μιλήσουν γιὰ διάφορα ἔργα, προτιμοῦν νὰ τὰ κωτᾶζουν διὰ μέσου τοῦ πολυχρώμου κρυστάλλου τῆς αἰσθητικῆς. Ἀπέναντι τῆς ζωῆς παίρνουν τὴν πιὸ ἐλεύθερη στάση, ἀντιμιλώντας ἀδιάκοπα σὲ κάθε σοβαροφανῆ πρόληψη.

Στὰ δυὸ προηγούμενα εἶδη τῆς κριτικῆς θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσουμε κι ἕνα τρίτο, τελείως ἀσήμαντο. Οἱ κριτικοὶ τῆς τρίτης κατηγορίας εἶνε ἐκεῖνοι, που ἀπαρνοῦμενοι τὴν ἐποχὴ τους, καὶ ὄντας ἀνίκανοι νὰ διαιστανθοῦν νέες ἀνοίξεις, προστρέχουν στὴν τέχνη

τῶν περασμένων αἰώνων, κ' ἐκεῖ, κατάκλειστοί, σπουδάζουν μόνο κανόνες, μὴ ἔχοντας τὴν πνοὴ καὶ τὴ δύναμη νὰ δώσουν στὰ ἔργα ποὺ μελετοῦν στοιχεῖα σύγχρονα ἢ μελλοντικά. Οἱ τέτοιοι κριτικοὶ εἶνε τελείως ἀσήμαντοι, ἢ δὲ δουλειά τους δίχως κανένα καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον συγκινεῖ τοὺς ἀρχαιολόγους. Θὰ ἔλεγε κανεὶς γι' αὐτοὺς πὸς ἔχουν μερικές ἀπλὲς ιδιότητες τῶν ποιητῶν, μὰ τοὺς λείπει τελείως ἢ κυριώτερον: ἡ δημιουργικὴ φαντασία. Τὰ ἔργα ποὺ μελετοῦν ἢ θαυμάζουν μένουν γιὰ τὴν ψυχὴ τους μοναδικοὶ σὲ ὠραιότητα τάφοι, μέσα στοὺς ὁποίους οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν μεταβληθῆ σὲ σκόνη γιὰ νὰ μπορέσουν εὐκολώτερον νὰ τοὺς ἀνακαλέσουν. Γι' αὐτοὺς οἱ τάφοι κρύβουν γρανιτικὲς μορφὲς πεθαμένων δίχως ἐκφραση. Ἐδῶ ἀκριβῶς φαίνεται καθαρὰ πόσο μειονεχτοῦν ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς κριτικούς, οἱ ὁποῖοι, στὴν ἴδια περίπτωσι, παραμερίζουν τὰ μάρμαρα τῶν ἰδίων πάντοτε τάφων καὶ ἀνασταίνουν μὲ δύναμη μάγων ἕναν κόσμον σβυμένο. Ἐκεῖ ποὺ οἱ τελευταῖοι δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ δοῦν παρὰ μόνο σκελετωμένα ξόανα, οἱ πρῶτοι προσθέτουν τὸ χροῶμα καὶ τὴν κίνησι.

Ἡ λογοτεχνία μας, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὴν ἀτροφικὴν μας σκέψιν, δὲν μᾶς ἔχει δώσῃ δημιουργοὺς κριτικούς ἀκόμη. Ἄν καλοξετάσουμε τὸ πρᾶγμα πρέπει ν' ἀποδώσουμε τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν στὸ ἀσήμαντο τοῦ ὕλικου ποὺ μᾶς ἄφισε ὁ περασμένος αἰώνας καὶ στὸ ὅτι ὁ δημιουργὸς κριτικὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνυπάρξῃ ποτὲ μὲ τὸ πρῶτον ξεκίνημα μιᾶς λογοτεχνίας. Ἡ δημιουργικὴ κριτικὴ ὅπως καὶ ἡ ἀνάμνησις ἔχουν ἀνάγκη ἐνὸς παρελθόντος. Ὁ δὲ δημιουργὸς κριτικὸς εἶνε ὁ τύπος ὁ πῶς ἐκλεπτυσμένος ποὺ γεννιέται συνήθως στὴν τρίτη πλὴν περιόδῳ της. Εἶνε τὸ ἀνώτερον καλλιτεχνικὸ φυτό ποὺ γιὰ ν' ἀνθίσῃ ἔχει ἀνάγκη νὰ ποτισθῇ μὲ τὶς διαφοροτικώτερες αἰσθητικὰς πείρας — τὶς πείρας ποὺ εἶνε τρόπον τινα τὸ ἀπόσταγμα ποὺ προσφέρουν στὴν αἴσθησι οἱ διανοητικοὶ καρποὶ τοῦ πολυχρονισμένου κήπου της. Πρέπει νὰ προϋπάρξῃ στὸ ἀνθισμά του ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ ὑποβάλλει ἀδιάκοπα στὴν ἐκλεπτυσμένην του αἴσθησι «ἀφορμὰς».

Γιὰ μιὰ τέτοιαν ἀτμόσφαιρα εἶνε ἀκόμη νωρὶς νὰ κανηθῆ ἡ λογοτεχνία μας. Ἐντούτοις ἡ λογοτεχνία μας ἀπέχτησε ἀρκετοὺς κριτικούς — σκεπτικιστὰς, γιὰτὶ εἶνε αὐτοὶ ἀκριβῶς ποὺ τῆς χρειάζονται ἀφοῦ δίνουν κατευθύνσεις ἢ μᾶλλον φέρνουν τὴν ἀνάγκη τῆς σκέψης μέσα σ' ἕνα περιβάλλον ποὺ ζητᾷ νὰ παραγάγῃ κάτι ἔχοντας ὡς κυριώτερον μοχλὸν τὴ μίμησι καὶ μόνο τὴ μίμησι.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς κριτικούς αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Ζαχαριάδης, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ δὲν ἄφισε στὴ λογοτεχνία μας πράγματα ἀνάλογα μὲ τὴ δυναμικότητα του, ἐντούτοις τὸ σύντομον πέρασμά του ἦταν σὰ μιὰ σπάνια λαμπερὴ γραμμὴ ποὺ ἐφώτισε τὸ κενὸ της. Τὸ πόσο ἔχασαμε μὲ τὸ θάνατό του δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ μετρηθῆ. Ὅποιοι ὅμως σκύψει προσεχτικὰ στὶς μετρημένες του σελίδες, θ' ἀντιληφθῆ τὸ μέγεθος τῆς προσωπικότητάς του.

Συχνότατα συλλογίζομαι πὸς ἡ ἀξία ἐνὸς ἔργου ἢ ἐνὸς ἀποσπάσματος φαίνεται τότε μόνο, ὅταν τὸ ἔργο ἢ τὸ ἀπόσπασμα δὲν ἀφίπνουν τὴ σκέψιν μας ἤσυχν, ἀλλ' ἀδιάκοπα μᾶς ἐπιβάλλουν, σὰν πεπωμένα, τὴ θύμησίν τους. Εἶνε πολὺ σπάνια τὰ ἑλληνικὰ ἔργα ποὺ ἀφοῦ τὰ διαβάσουμε καὶ τὰ κλείσουμε ἔξακολουθοῦν νὰ μᾶς ἀπαιτοῦν ὅτι ὀφείλει ν' ἀπαιτῆ ἕνα δυνατὸ ἔργο, ἀπὸ τὴ μνήμην μας. Γιατὶ κάθε δυνατὸ ἔργο ἔξασκεῖ πάντοτε μιὰν ἀνάλογη, μὲ τὴ δύναμίν του, τυραννία μέσα στὸ μυαλὸν μας. Ποιὸς θὰ μποροῦσε ἔξαφνα νὰ ἐλευθερωθῆ, ὕστερ' ἀπὸ τὸ διάβασμα τῆς «Πόλης» τοῦ Καθάφη, ἀπὸ τοὺς βαρεῖς σὰ χρησιμοὺς στίχους της; Ποιὸ μυαλὸν θὰ μποροῦσε ν' ἀγνοήσῃ μερικές στροφὰς ἀπὸ τὴ «Φοινικιά» τοῦ Παλαμᾶ, στροφὰς ποὺ κλείνουν ὅλη τὴν τραγικότητα τῶν ἀνθρώπων ἐρωτηματικῶν ποὺ περιμένουν μάταια τὴν ἀπάντησι;

Ἄν λοιπὸν ἡ ἀνάμνησις (ἢ τυραννικὴ ἀνάμνησις) ἐνὸς ἔργου εἶνε τὸ ἀλάνθαστον μέτρο ποὺ ζυγίζει τὴν ἀξίαν του, τότε οἱ σελίδες τοῦ Ζαχαριάδη ἔχουν μιὰν ἀξίαν ἀσυζήτητη. Ἐκεῖνος ποὺ κάποτε θὰ τὶς διαβάσῃ πολὺ σπάνια θὰ τὶς λησμονήσῃ. Μερικὲς σκέψεις του, κάποια ἐπιχειρήματά του, κάποιοι τρόποι τῆς σκέψης του μένουν βαθειὰ χαραγμένοι στὸ μυαλὸν ἐκείνου ποὺ θὰ διαβάσῃ μιὰ σελίδα του.

Ἄλλὰ πρὶν ἀκόμη ἐξετάσουμε τὸν τρόπον τῆς κριτικῆς του καὶ τὶς ἰδέες του γιὰ νὰ καταλήξομε στὸ αἰσθητικὸν του credo, θὰ εἰποῦμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κριτικοῦ του τρόπου. Ἄν καλοσυλλογισθοῦμε λοιπὸν πάνω στὸν τρόπον του, πρέπει μοιραῖα νὰ συμπεράνομε πὸς ὁ Ζαχαριάδης δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τοὺς σχολαστικούς κριτικούς. Τὶς ἰδέες τὶς ἔκρινε μὲ τὴ βοήθειαν τοῦ πῶς ἐλεύθερου σκεπτικισμοῦ του, καὶ μιλοῦσε γιὰ τέχνην διὰ μέσου τῶν αἰσθητικῶν του ἐντυπώσεων. Μὰ προπάντων τοῦ ἄρεσε νὰ λογικεύεται καὶ νὰ βρίσκει μερικὰ σφάλματα οὐσιώδη ποὺ ὄφειλε ν' ἀποφύγῃ τὸ μέλλον. Τὴν ἀσχολίαν αὐτὴ πολλοὶ τὴ βρίσκουν ἀνώφελη καὶ ὅμως ἦταν πολὺ ἀναγκαῖα. Ἀναγκαῖα ἀκόμη περισσό-

τερο άφοϋ ό Ζαχαριάδης έπίστευε πώς κάθε δημιουργία έχει την άρχή της στη μίμηση. Έπρεπε λοιπόν να ενδιαφερθῆ βαθειά για την ποιότητα του έργου που θα έδινε κάποτε άφορμές μίμησης. Η κριτική του είνε ένα θαυμάσιο σύνολο πίσω άπ' τó όποιο κρυβόταν ή λεπτότερη και πιο πολιτισμένη διαίσθηση του ώραίου, μαζί με τη βαθειά μελέτη τών αισθητικών ροπών της σύγχρονης ψυχῆς. Πίσω άπ την κριτική του κρυβότανε μια αισθητική ιδιοσυγκρασία που έπαθαίνονταν για συγκινήσεις και προτιμούσε να βλέπη τά πράγματα μέσ' άπό χρωματιστά κρούσταλλα. Πίσω άπό την κριτική του τέλος κρυβόταν αυτός ό ίδιος που είχε έξαιρητικά προσηγμένα την αντίληψη του «περιττού», αντίληψη που ελάχιστοι άπτους τεχνίτες μας έχουν δυστυχώς. Είνε δυστύχημα που δεν μās άφισε κάποιον όγκον εργασίας. Μά όστόσο τά μετροημένα κριτικά του σημειώματα, που είνε θαύματα περιεκτικότητας, είνε ίκανά να μās δείξουν την αισθητική του αξία και τόν κριτικό του τρόπο. Μέσα σ' αυτά ελέπει κανείς τόν δυνατόν ανατόμο του προσώπου ή του έργου που κρίνει, και μια δύναμη που δείχνει τά ελαττώματα «πρός άποφυγήν» όπως και ό ίδιος έλεγε.

Για να φθάση στο σκοπό του είχε στη διάθεσή του ένα μοναδικό ύφος. Κ' είνε γνωστό πώς στους κριτικούς όπως και στους άποστόλους τών θρησκείων τó ύφος μένει τó κυριώτερό τους εφόδιο. Θα έπρεπε λοιπόν να σταθούμε στο σημείο αυτό για να ιδούμε ποιά είνε τά στοιχεία που έκαναν τó ύφος του ένα νικητήριο όπλο στις αισθητικές του κατακτήσεις.

Ένα άπό τά στοιχεία αυτά είνε ή υπερβολή. Στη εοήθειά της προστρέχει συχνότατα, γιατί έχτος που είνε στοιχείο καλλιτεχνικά ευχάριστο, είνε κι άποτελεσματικό. Μπορεί κανείς να πῆ για τόν Ζαχαριάδη πώς άκόμη κι όταν λογικευόταν (κι αυτή την έντύπωση άφινε σχεδόν πάντοτε) ήταν υπερβολικός μέχρι του σημείου μάλιστα να φαίνεται άδικος. Άλλά ποιός θα τολμούσε να μιλήση εναντίον της καλλιτεχνικής αξίας του «υπερβολικού»; Ποιά σκέψη μας, ποιό αίσθημά μας θα μπορούσε να προκαλέση τη συγκίνηση —τόν καλλιτεχνικόν αυτό σκοπό— αν δέ τά παραδίδαμε στα σοφά εφφέτα της υπερβολῆς; Τó στοιχείο τούτο είνε ίσως τó σημαντικώτερο της Τέχνης, σέ τέτοιο μάλιστα βαθμό που δεν θα διατάζαμε καθόλου να θεσιάσσουμε πώς ή τέχνη δεν είνε άλλο παρά μια υπερβολή στην έκφραση τών συναισθημάτων. Μήπως, τίς περισσότερες φορές, ή σοφή γοητεία της και ή υποβολή που έξασκει στις ψυχές δεν όφείλεται σ' αυτό; Θα μπορούσε κανείς ν' αναφέρη πολ-

λά όνόματα, όπως για παράδειγμα τόν Κνουτ Χάμσον στο μυθιστόρημα, τόν Άντρέγιεβ στο διήγημα, τόν Ροντέν στη γλυπτική, τόν Θεοτοκόπουλο και τούς έμπρεσιονιστές στη ζωγραφική για να διαπιστώση την αξία του στοιχείου αυτού. Πώς θα μπορούσε έπομένως ένας κριτικός έμπρεσιονιστής ν' άγνοήση ένα τέτοιο πολύτιμο στοιχείο; Μήπως ό Λεμαίτρ δεν κάνει χρήση του όταν μιλά για τόν Ρενάν κι ό Ουάιλντ όταν επιτίθεται στο ρεαλισμό;

Ό Ζαχαριάδης κρίνοντας δεν κάνει άλλο παρά να προσπαθῆ να βγάξη «έν προεξοχῆ» τά ελαττώματα του έργου ή της ιδέας που κρίνει. Ήταν βέβαιος έτσι ότι πετύχαινε τέλεια εκείνο που έπεδίωκε, γιατί μ' αυτόν τόν τρόπο έκανε φανερό τó ελάττωμα στην αίσθηση που θα έληθεάζονταν άργότερ' άπ' αυτό.

Δεύτερο στοιχείο έπίσης σημαντικό που συχνότατα έκανε χρήση του, είνε ή λογική. Λογικεύεται συνεχώς έκθέτοντας τούς συλλογισμούς του. Η λογική γι' αυτόν είνε ή ίδια του ή άδυναμία θα έλεγε κανείς. Και όμως ή λογική του μοιάζει σά να μās άδικεί συνεχώς. Μά δέ μπορούσε να είνε άλλοιώς άφοϋ κάθε λογική (άπό τη λογική τών νόμων έως τη μαθηματική λογική) κάνει την έντύπωση άδικίας. Αυτό δεν τó αισθάνονται όλοι. Είνε μια έντύπωση που έχουν μερικοί άνθρωποι που τούς άρέσει να δίνουν έν όσω παίρνουν. Συχνότατα ό Ζαχαριάδης σκορπίζει τίς γνώμες του άφοϋ τούς δώσει την έκφραση γεωμετρικών αξιωματών. Άλλ' ένα αξίωμα δεν έχει ανάγκη άπόδειξης άφοϋ αυτοαποδεικνύεται. Ντυμένοι λοιπόν οι συλλογισμοί του τó φόρεμα αυτό είνε σά ν' άδικούν τη σκέψη μας, την υποκειμενικότητά μας, με τó να μη καταδέχονται να μās ζητήσουν καταβολή κόπου για την κατανόησή τους. Άντιλαμβάνεται κανείς πώς ή σκέψη του Ζαχαριάδη δεν επιθυμεί παρά να μās παρασύρη άσυσήτητα. Κι όμως πόση λογική δεν έχει ξοδέψη! Μās δίνει τó όλον του συλλογισμού του, δεν μās άφίνει τίποτ' αναπόδειχτο, δεν θέλει καν να μās υποβάλη στον κόπο να λογικευθούμε με τó σύστημά μας, και τούτο για νάχη κάθε δικαίωμα έπιβολῆς άργότερα στο στοχασμό μας.

Τρίτο στοιχείο του κριτικού του ύφους είνε ή σαφήνεια. Πολλοί νομίζουν ότι ή σαφήνεια είνε κάτι που συνπαράγει πάντοτε με τη λογική και τó επιχείρημα. Πλάνη! Για πολλούς σκεπτομένους είν' ένα πράγμα σχεδόν ακατόρθωτο μ' όλο που σπαταλούν τά επιχειρήματα με μεγάλη εικόλια. Η σαφήνεια του Ζαχαριάδη δεν είνε άποτέλεσμα επιχειρηματολογίας, άλλα προτέρημα φυσικό. Κι ενώ ή σαφήνεια δεν είνε στοιχείο πολύ επιθυμητό άπό έναν ποιητή

ἢ ἕναν σύγχρονο διηγηματογράφο, ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῶν ἰδεῶν εἶνε ἕνα ἀναγκαῖο πρᾶγμα—θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἐκεῖ στηρίζει τὴν ἐπιτυχία τῆς ὄλης.

Ἡ ἔνωση τῶν τριῶν αὐτῶν στοιχείων, ἀποτελοῦν τὸ γοητευτικὰ σοβαρὸ ὕφος τοῦ Ζαχαριάδη. Ἡ φράση του εἶνε ἀπόλυτα περιεκτικὴ, δίχως περιττολογίες. Δὲν ἔχει καθόλου τὴ φιλιρέσκη λιγερότητα πολλῶν ἄλλων φράσεων. Εἶνε πολὺ λιτὴ, ἐνῶ πετιέται λαμπερὴ σὰν ἕνα βέλος. Πρὸ παντὸς εἶνε ἀνδρική. Δὲ μοιάζει καθόλου μὲ κείνες ποὺ βαδίζουν σαγηνευτικὰ φιλιρέσκες λὲς κ' ἔχουν συνείδηση τῆς ἐμορφιάς τους. Οὔτε πάλι ἔχει τὸ λίκνισμα τῶν ποιητικῶν φράσεων. Εἶνε μιὰ φράση δυνατὴ ποὺ ἔχει ἀπόλυτη τὴν αὐτοεμπιστοσύνη. Κι ἂν δὲν εἶνε σχεδὸν ποτὲ ποιητικὴ, εἶνε πάντοτε αὐστηρὴ καὶ γιὰ μόνον τῆς στολίδι φέρνει μαζί τῆς τὴ λάμψη τῆς εἰρωνείας, τὸ ζηλευτὸ αὐτὸ ἄνθος, ποὺ γεννιέται κάθε φορὰ ποὺ ἔρχονται ἀντιμέτωπες ἡ ἐλευθερωμένη σκέψη μὲ τὴ στενοκέφαλη πρόληψη.

III

Ὁ Νίτσε στὴν τελευταία ἐξέλιξη τῆς σκέψης του, κάνοντας τὴν κριτικὴ τῆς γνώσης, βρίσκει πὼς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς δώση κανένα κανόνα ζωῆς. Καὶ τὸ συμπέρασμα του αὐτὸ τὸ ἀκολουθᾷ ὁ περιφημὸς ὀρισμὸς τῆς ζωῆς:

«Ἡ ζωὴ εἶνε πάλι, γίνεσθαι, σκοπὸς καὶ ἐμπόδιο σκοποῦ». Ὁ Ζαχαριάδης, ποὺ στὴν ἀνάλυση τοῦ λογισμοῦ, ἦταν τέλεια ἀνεξάρτητος ἀπὸ τις ἠθικολογικὲς καὶ τελεολογικὲς ἀνάγκες, ἦταν μοιραῖο νὰ συμφωνήσῃ στὴν κύρια γραμμὴ μὲ τὸ Νίτσε. Ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀντίληψής του αὐτῆς γιὰ τὴ ζωὴ ἔρχεται ὅλη ἐκείνη ἡ τρομερὴ ἀντιπάθεια γιὰ κάθε δογματισμὸ. Κάθε σύστημα ζωῆς, ἐμπνεόμενο ἀπ' τὴν ἰδέα τῆς σκοπιμότητας, ἀναγκαστικὰ τὸ καταδικάζει· καὶ μονάχα ὡς ποικιλία μπορεῖ νὰ τὸ ἀνέχεται. Δὲν πιστεύει στὴν ἀλήθεια ποὺ ὑπόσχονται τὰ συστήματα, γιατί, ἂν πραγματικὰ ὑπάρχει σὲ καθένα ἀπ' αὐτὰ μιὰ ἀλήθεια λογισμοῦ ἀπόλυτη, τότε ἀναπόφευχτα τὸ σύστημα αὐτὸ φέρνει μαζί του τὸ θάνατο στὴ ζωὴ. Γιατὶ ἡ ζωὴ δὲν ἀφίνει νὰ συλλάβουμε τίποτ' ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῆς. Ἴσως ἴσως δὲ ἡ μοναδικὴ τῆς ἀλήθεια ποὺ μένει καθαρὰ αἰσθητὴ στὸ σκεπτικισμὸ μας, ὅταν σκύψῃ προσεχτικὰ πάνω τῆς, εἶνε τὸ μεγαλόπρεπο θέαμα τῶν πεποιθήσεων, τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων ποὺ ἀλληλοσυγκρούονται. Ἡ ζωὴ, ἐν σχέσει πρὸς ἐμᾶς, δὲν ἔχει σκοπὸ ὀρισμένο ἀπὸ τὰ πρὶν. Κι ὅπως τέλεια λέγει κάπου ὁ Καβάφης,

συμβολίζοντάς τιν, ἡ μόνη τῆς ἀξία ἔγκειται στὸ ταξίδι ποὺ μᾶς δίνει.

Κάθε ἀλήθεια τελεσίδικη θὰ ἔφερνε μοιραῖα τὸ τέρμα κάθε δράσης. Ἄφοῦ ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια φέρνει μέσα τῆς κάτι τὸ ἀναλλοίωτο, κάτι τὸ σταθερὸ, ποὺ, κατὰ βάθος, δὲ συμβιβάζεται μὲ τὴν ἀένανη κίνηση τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν ἔχει μίτε σκοπὸ μίτε τέρμα.

Ἡ βοήθεια μιᾶς τέτοιας κριτικῆς ποὺ ἀντλοῦσε ὁ Ζαχαριάδης ἀπ' τὸ βαθὺ σκεπτικισμὸ του, ἦταν ἀνεχτίμητη καὶ ἀκαταμάχητη. Κ' ἐκεῖνο, ποὺ εἶπαμε πρὶν πίσω, ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἔκανε τὴν ἐντύπωση ἀπόλυτου, μοιραῖα δικαιολογίεται. Ἦταν ἀπόλυτος γιατί ἔφτανε μὲ τὸ σκεπτικισμὸ του ν' ἀρνιέται τὴν ὑπαρξὴ ἀλήθειας. Ἡ μποροῦσε καὶ αὐτός, σὰν ἄλλος Πιλάτος, νὰ θάζῃ ἀδιάκοπα τὸ ἐρώτημα: «Τὶ ἐστὶν ἀλήθεια;» βέβαιος πὼς δὲ θ' ἀπαντήσῃ ποτὲ κανένα παρὸν καὶ κανένα μέλλον.

Ὁ σκεπτικισμὸς του δὲν παραδεχότανε ὅτι ἕνα σύστημα ἦταν ἱκανὸ νὰ ὑποτάξῃ τὴ ζωὴ, ἀφοῦ, ὅπως θαυμάσια τὸ δικαιολογοῦσε. «Ἐνα σύστημα γιὰ νὰ κυριαρχήσῃ δὲ φτάνει νὰ καθρεφτίζει τοὺς πόθους μιανῆς κοινωνικῆς τάξης». Καὶ μιὰ κοινωνία εἶνε προπαντὸς ἕνας ἀριθμὸς ποὺ διαφέρει κυρίως σὲ ποιότητα ἰδιοσυγκρασίας καὶ ποιότητα ἀντίληψης. Ποιὸ δόγμα ἐπομένως θὰ ἦταν ἱκανὸ ν' ἀφομοίωσῃ τὶς ἰδιοσυγκρασίες;

Ἀπὸ τὴ σκέψη αὐτὴ ξεκινᾷ ὅλη του ἡ πολεμικὴ στάση ἀπέναντι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Γιατὶ, ὅπως καὶ ὁ Νίτσε, ἔχει ἀντιληφθῆ πὼς ἡ ἰσότητα εἶνε μιὰ ψεύτικη ἀξία. Ὁ σοσιαλισμὸς κυνηγᾷ τὴν εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ ἡ ἀπόλυτη εὐτυχία ἂν ἦταν ἐπιχτή δὲν θὰ ἔφερνε δίχως ἄλλο σὲ μιὰ στασιμότητα, στὸ θάνατο; Κι ὅμως, μ' ὅλο ποὺ δὲν πιστεύει στὶς ὑποσχέσεις τῶν διαφόρων κοινωνικῶν κινήματων, ὡστόσο δὲν καταδικάζει τὴν ἐπανάσταση ποὺ δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ διαπιστώνῃ ἐξακολουθητικὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ μιὰ ἐπανάσταση δὲν μεταβάλλει ποτὲ τὴ ζωὴ. Ἡ ἐπανάσταση χαρίζει γιὰ μιὰ στιγμὴ στὰ ἄτομα τὴ χίμαιρα τῆς ἐλευθερίας—τὴν πρώτη μόνον στιγμὴ ποὺ ξεσπάει—φέρνει κάποιες ἐξωτερικὲς μεταβολὲς κ' ὕστερα λησμονιέται γιὰ νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ μιὰ ἄλλη γενεά, ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ γιὰ λόγους ποὺ ἔχουν τὴν αἰτία τους στὸν τρόπο ποὺ ἀρέσει στὴ ζωὴ νὰ ἐκφράζεται. Τίποτα περισσότερο. Μιὰ πάλι ἐξακολουθητικὴ γιὰ τὴ χίμαιρα καὶ μόνον.

Ὁ Ζαχαριάδης μὴ παραδεχόμενος τὴν ἱστορικὴ πείρα, μὲ τὴ βοήθεια τῆς ὁποίας οἱ κοινωνιολόγοι ἐπινοοῦν συστήματα ποὺ κουβαλοῦν τὴν εὐτυχία τοῦ μέλλοντος, ἔμενε πιστὸς στὴν ἰδέα τοῦ πάντοτε διαφορετικοῦ τρόπου ποὺ ἐκφράζει ἡ ζωὴ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἡ γνώση πού μᾶς χαρίζει ἡ ἱστορία εἶνε κι αὐτὴ μιὰ ψεύτικη ἀξία γιατί ἡ ζωὴ δὲν ἀκολουθεῖ συνταγὲς ἀλλ' ἀδιάφορη ἐξακολουθεῖ τὸ δρόμο της. Μαζὶ μὲ τοὺς ὑλιστὲς φιλόσοφους ὁ Ζαχαριάδης μποροῦσε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ κάθε στιγμή πὼς μόνο «τὰ φαινόμενα ἔχουν ἀξία».

Ἀπέναντι ὅλων τῶν ἀπόλυτων ἀντιλήψεων στάθηκε ἕνας βαθὺς σκεπτικιστής. Ὁ σκεπτικισμὸς γι' αὐτὸν ἦταν ἡ διάθεση ἢ πιὸ ἀξιόλογη, μιὰ διάθεση τόσο χρήσιμη στὸν κριτικὸ πὺν θὰ ἐξετάσῃ καλλιτεχνικὲς ἢ φιλοσοφικὲς ἰδέες ἐφήμερες.

Ἐγγραφε κάπου:

« Ἐχομε ὅλοι μας τὸ πολύτιμο προνόμιο ὅτι ἦρθαμε ἀργὰ « στὸν κόσμο Νά, στὰ πόδια μας κοίτονται τὰ κουφάρια « τόσων καὶ τόσων ἰδεολογιῶν πὺν μὲ τὴ σειρά ἢ ταυτόχρονα προσηλύτισαν, ἐνθουσίασαν, σκλάβωσαν τὶς ψυχές. Ἄς δείχνουμε λοιπὸν ὀλίγη δυσπιστία στὶς ἐπαγγελίες καὶ τὶς ὑποβολές τῶν νέων « ἰδεολογιῶν, κι ἄς μὴ θυσιάζουμε στὸ βωμὸ τους τὸ μόνο σταθερὸ δῶρο πὺν μᾶς χάρισε ἡ φύση: τὴν ἡδονὴ τοῦ ὄραίου.»

Δὲν ἐπίστευε στὴν εὐτυχία πὺν ἔταξαν στὸν ἀνθρώπινο πόνος ὅλες κατὰ σειρά οἱ θρησκείες. Παρατηρώντας τὴ φύση συνελάμβανε τὸ μόνο πραγματικὸ σκοπὸ της: τὴν ποικιλία.

Ἡ ἀνθρώπινη σκέψη δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ ὑπολογίσῃ τὴ ζωὴ, καὶ οἱ ἀλήθειες θὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ἀτόμων, πὺν εἶνε καὶ οἱ μόνοι ἐπινοητές τους.

«Δὲν ξέρω, λέγει ἄλλοῦ, ἂν γίνηκε ποτὲς καμμιά προσπάθεια « νὰ ταξινομηθοῦν οἱ ἀλήθειες. Σὲ κάθε ἀλήθεια ἀνακαλύπτουμε « τὴν Ἀλήθεια. Ἀλλὰ ἀλήθειες εἶνε πολλές. Μαθηματικὴ, ἐπιστημονικὴ, ἱστορικὴ, αἰσθητικὴ, προσωρινὴ, περαστικὴ κ.λ.π. « Καὶ πάλι, οἱ ἀλήθειες, κι αὐτὲς ἀκόμα οἱ εἰδικές, δὲν εἶνε «σύνθετα ἀπλά» ὅπως τὸ χρυσάφι: Εἶνε «σύνθετα σώματα». Κρύβουν « μέσα τους καὶ μόδα, καὶ συνήθειες καὶ προκατάληψη καὶ σύμβαση, « καὶ ἴσως καὶ λίγη ἄδολη ἀλήθεια».

IV

Ἄλλ' ὅταν πιά ἕνας σκεπτικισμὸς, ὅπως τοῦ Ζαχαριάδη, φτάσῃ στὸ σημεῖο νὰ παραδεχτῇ πὺς ἡ ζωὴ δὲν εἶνε παρὰ ἕνα ἀδιάκοπο «γίνεσθαι» δίχως τελεολογικὸ σκοπὸ, κι ὅταν κατανοήσῃ ὅτι κάθε ἀπόλυτη ἀνθρώπινη θεωρία ὅπως καὶ κάθε «καταρτισμένη ἠθικὴ» εἶνε τάση πὺν ἐπιζητεῖ μάταια τὴ στασιμότητά της, τότε, ἀναγκαστικὰ πιά θὰ στραφῇ πρὸς τὸν ἀτομικισμὸ, πὺν παλεύει κι ἀγωνίζεται

μόνο γιὰ τροποποιήσεις κι ὄχι γιὰ βελτίωση, καὶ πρὸς τὶς ἀτομικιστικώτερες ἐκδηλώσεις ὅπως εἶνε ἡ Τέχνη.

Ἄλλὰ τὸ κύριο «χαρακτηριστικὸ τῆς Τέχνης, ὅπως λέγει κάπου, εἶνε ἡ τάση πρὸς τὸ ἀδιάκοπο γίνεσθαι, δηλαδὴ πρὸς συνεχῆ ζωή.» Αὐτὸ εἶνε ἀρκετὸ γιὰ νὰ πιστέψῃ κανεὶς στὴν ἰδέα της. Ἐχτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ τῆς δώσουμε ἰδιαίτερη [προσοχὴ ἀφοῦ τὴ γέννησή της τὴν ὀφείλει σὲ ἀτομικότητες, στὶς μόνες δηλαδὴ σημαντικὲς μονάδες μέσα στὴ ζωὴ. Συνάμα ὅμως ὁ ὄρος της, ὄντας νόημα τέλεια ἀνεξάρτητο, πὺν ὄχι μόνο ἔχει δική του ὑπόσταση, ὅπως δική του ὑπόσταση ἔχει κι ὁ ὄρος ὄραϊον—ἀλλὰ καὶ δὲν ἢμπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ σὲ καμμιάν ἄλλη κατηγορία ἀντίληψης, μοιραῖα θὰ ἐπιζήσῃ σ' ὅλες τὶς ἰδεολογίες πὺν βασιλεύουν παροδικὰ κάθε τόσο κ' ὕστερα σβύνουν.

Κάμνοντας μιὰ σειρά συλλογισμῶν ἀνάλογων ὁ Ζαχαριάδης, καταλήγει σὲ μιὰ φανατικὴ πίστη στὴν Τέχνη. Σὲ τοῦτο τὸν βοηθεῖ ἡ Νιτσεικὴ ἀντίληψη, πὺν δὲ βλέπει στὴν Τέχνη παρὰ τὴ μεγάλη δικαιολογήτρα τοῦ κόσμου. Γιατὶ ἐπιτέλους μᾶς ἐπιτρέπει (κι ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ ἐξήγηση τέτοια πὺν νὰ ἰκανοποιῇ τὴν ἀτομικότητά μας) νὰ τὸν παραδεχτοῦμε σὰν ἕνα θαυμάσιο αἰσθητικὸ φαινόμενο.

Ἡ Τέχνη γι' αὐτὸν εἶνε μιὰ πραγματικὴ ἀξία. Ὁ πόνος, ἢ θλίψη, ὅλες μας τέλος οἱ ἀπόκρυφες ἀδυναμίες ἐκφραζόμενες ἀπ' αὐτὴ μᾶς δίνουν τὴ στιγμιαία ἐλευθερία. Ἡ Τέχνη εἶνε ἡ θρησκεία τῶν συγκινήσεων. Δὲν ἀντιβαίνει, δὲν περιορίζει τὸ ἔνστικτό μας. Ὅλες οἱ πράξεις μας εἶνε σ' αὐτὴν ἀπόλυτα δικαιολογημένες. Ἐν συντόμῳ ἀναγνωρίζει στὴ ζωὴ τὴν ἀξία της, κάμνοντας πιὸ συγκεκριμένες κάποιες ἀσύλληπτες ἀποχρώσεις της. Ὁ σκοπὸς της εἶνε νὰ ὀμορφαινῇ τὴ στιγμή πὺν περνάει καὶ νὰ μᾶς ἐτοιμάζῃ νὰ δεχτοῦμε τὴν ἄγνωστη συγκίνηση τῆς στιγμῆς πὺν θάρθη, μ' ἕνα μεγάλο πάθος.

Εἶνε συγχρόνως ἡ θαυμάσια συνένοχος τῶν αἰσθησεῶν μας καὶ γι' αὐτὸ ἡ ὑπαρξὴ της θὰ συμβαδίζει μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ μόνες δὲ ἐπιρροές τῶν αἰώνων ἀπάνω της θάναι ἐκεῖνες μόνο πὺν θὰ τὴν ἀναγκάζουν νὰ ἐπινοῇ κάθε τόσο νέα μέσα ἐκφρασης. Ὁ Ζαχαριάδης ἐπίστευε στὴν ὑπόστασή της φανατικὰ. Δὲν ἐπέτρεπε σὲ καμμιά τάση θρησκευτικὴ ἢ κοινωνιολογικὴ νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ. Γι' αὐτὸν ἡ Τέχνη ὀφείλει νὰ μὲν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε σκοπιμότητα ὀρισμένη ἀπὸ τὰ πρὶν. Ἐχοντας μιὰ τέτοια ἀντίληψη γι' αὐτὴ ἀνέλαβε νὰ τὴν ὑπερασπισθῇ συχνὰ ἀπὸ τὴν κοι-

νωσιολογική μανία μερικῶν ἐπιτόλαιων πού εἶχαν βρῆ ἐπιτέλους τὴν ἀλήθεια στὸ Σοσιαλισμὸ. Γιὰ τὸν Ζαχαριάδη ἡ Τέχνη δὲν ὀφείλει νὰ δουλέψῃ σὲ καμμιά «προσυλήτιση», ἀφοῦ ὁ μόνος τῆς σκοπὸς εἶνε νὰ ἐκφράξῃ τὰ αἰώνια αἰσθήματα... Ἡ ὀφελιμιστικὴ ἰδέα πού εἶχαν σχηματίσει πολλοὶ γιὰ τὴν Τέχνη τὸν ἐθύμωνε τρομερά. Ὅπως οἱ θαυμάσιοι καλλιτέχνες τοῦ περασμένου αἰῶνα, ὑποστήριξε τὴ θεωρία: «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη». Ὅχι βέβαια ὅπως τὴν ἐξηγοῦν σήμερα οἱ λογοτέχνες μας πού δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ δουλεύουν σὲ καλούπια, ἀλλ' ὅπως τὴν ἀντιλαμβανότουσαν προσωπικότητες σὰν τὸν Μπωντελαίρ, τὸν Γκωτιέ καὶ τὸν Οὐάιλντ.

Πολλοὶ εἶπαν ὅτι ἡ Τέχνη δουλεύει πάντοτε κάτω ἀπὸ θρησκευτικὴς καὶ φέρνουν γιὰ παράδειγμα τὴ ζωγραφικὴ. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο λάθος ἀπὸ τοῦ νὰ πιστεύουμε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς ἦταν τὰ δημιουργήματα ἀτόμων πού διαπίστωναν τὴ φλόγα μιᾶς προσωπικότητας καὶ μόνο: τῆς προσωπικότητας τοῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος, τὶς περισσότερες φορές, ὄχι μόνο δὲν εἶχε τὸ αἶσθημα τῆς θρησκείας στὴν ὁποῖαν ἐδούλευε ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα ὅλα τὰ ἀντλοῦσε ἀπ' τὸν ἀπόκρυφο αἰσθηματικὸ του κόσμου. Ἄν κατόπιν ἡ θρησκεία ἔδινε στὰ ἔργα αὐτὰ τὴ μορφή συμβόλων καὶ τὰ μεταχειριζότανε ὡς μέσα γιὰ νὰ προσυλητήσῃ, αὐτὸ ἦταν ἀδιάφορο στοὺς τεχνίτες, πού δὲν εἶχαν σκύψη παρὰ στὴν πηγὴ τῶν αἰσθημάτων τους καὶ μόνο αὐτὰ εἶχαν ἐκφράσει.

Ὁ Ζαχαριάδης ὑπῆρξε ὁ φανατικότερος ὑποστηρικτὴς τῆς Τέχνης. Εἶχε ὅλη τὴ διαύγεια νὰ ξεχωρίσῃ τὰ ζητήματα. Προπάντων ὅμως εἶχε μιὰν ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ διαίσθηση. Δὲν τὸν παρέσυραν εὐκόλα τὰ δολώματα καὶ οἱ ὑποσχέσεις. Μέσα στὴ σκέψη του τὰ νοήματα ἔπαιρναν τὴν ἀκριβῆ τους θέση. Ὁ αἰσθητισμὸς του ἦταν ἡ διάθεση πού τὸν ἔκανε κατάλληλο γιὰ ὅλες τὶς λεπτὲς μουσικὲς ἀποχρώσεις τῆς ὠραιότητας, ἡ δὲ εὐκολόθιχτη ψυχὴ του ἀντιδρούσε στὸ ἐλάττωμα καὶ στὴν ἀσχήμια. Ἐμίλησε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, εἰρωνικὰ γιὰ τάσεις ἀντικαλλιτεχνικὲς, ἐχτύπησε ἔργα τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴ θαυμάσια καὶ ἐπιγραμματικὴ φράση τοῦ Καβάφη, δὲν εἶχαν νὰ ἐπιδείξουν παρὰ μόνο «τὰ προτερήματα τῶν ἐλαττωμάτων τους», ἔδειξε τὰ σφάλματα μερικῶν ἀπόλυτων ἀντιλήψεων καὶ τέλος ἔδωσε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ του σκέψη σὲ ἄρθρα μικρὰ μὰ περιεχτικὰ μέχρι τελειότητας.

Στὸ ζήτημα τῆς γλώσσας εἶνε ἓνας ἀπὸ ἐκείνους πού ἐθύμωσαν τὴν «αἰσθητικὴ» ὅταν ὁ ἐπιστημονισμὸς μερικῶν ἀπόλυτων «δασκά-

λων» ἐπριόνιζε κάθε γλωσσικὴ χάρη, καὶ ὁ δημοτικισμὸς εἶχε καταστήσει μιὰ καινούργια «καθαρεύουσα».

Στὴν ποίηση ὑποστήριξε τὴ μουσικὴ διάθεση καὶ ἂν ὑπάρχει σήμερα κάποια τάση ἠδονισμοῦ μέσα σ' αὐτὴ τοῦ ὀφείλεται καθ' ὅλοκληρίαν.

Στὴ μνήμη τοῦ Ζαχαριάδη ὀφείλουμε μεγάλην εὐγνωμοσύνη.

Εἶνε ἓνας ἀπὸ ἐκείνους πού προσπάθησαν νὰ μᾶς δείξουν τὴν ἀπόλυτην ἀξία τῆς Τέχνης. Εἶνε ἓνας ἀπὸ ἐκείνους, πού δρώντας, γιὰ λίγο καιρὸ, προσπάθησε νὰ μᾶς κἀνῃ αἰσθητὴ τὴν ἀνάγκη νὰ σκεφτοῦμε. Κι ἔχουμε τόσο λίγο σκεφτεῖ.

Ὅταν ἀρχίζαμε τὸ σημεῖμά μας αὐτὸ εἶχαμε πῆ πὼς ὁ κριτικὸς ἔχει καὶ αὐτὸς προγόνους καὶ ἀπογόνους.

Ὁ Ζαχαριάδης μᾶς ἔδειξε πὼς εἶχε τοὺς θαυμασιώτερους προγόνους στὴ σκέψη του καὶ πὼς ἡ δική του σκέψη θὰ εἶχε ἀνάλογους ἀπογόνους ἂν ἐκφραζότανε ὅλη. Κι ὅμως, μ' ὅλο πού τὸ ἔργο του ἀποτελεῖται ἀπὸ μερικὲς μετρημένες σελίδες, ἔχουμε καθῆκον νὰ τὸ μαζέψουμε πολὺ σύντομα. Εἴμαστε βέβαιοι πὼς κλείνει μέσα του ἀρκετὰ δυνατὰ στοιχεῖα πού μποροῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀγριανούς τεχνίτες πού ζητᾶν ἓνα δρόμο. Γιατὶ πιστεύουμε τόσο πολὺ στὴ θαυματουργὸ ὀφέλεια τῆς κριτικῆς, πού ἂν μᾶς ἐρωτοῦσαν πὼς μπορεῖ νὰ μορφωθῇ ἓνα γερὸ ταλέντο θὰ ἀπαντούσαμε: μὲ τὴ θέληση καὶ διὰ τῆς κριτικῆς.

V

Τὸ Ζαχαριάδη γνωρίσαμε ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια. Ἐργαζόταν τότε στὸ Γραφεῖο τοῦ Τύπου. Ἡ πρώτη μας ἐντύπωση μένει ἀκόμη ἀσβυστη μέσα σὲ ἀπειρες ἄλλες ἀλλ' ἀβέβαιες μνήμες μας. Μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο πάνω στὰ χαρτιά του, καὶ μὲ τὰ δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ του χεριοῦ βαθεῖα μπηγμένα μέσα στὰ μαλλιά του, ἐργαζότανε ἀκατάπαντα. Ἡ μορφή του ἐξαιρετικὰ δυνατὴ ἔδειχνε ἀμέσως ὅλη τὴ βαθύτητά του. Οἱ ἀδρὲς γραμμὲς τῆς μαρτυροῦσαν μιὰ θέληση πού δὲν τὴ νικούσε οὔτε ἡ ἀρρώστια, κ' οἱ βαθεῖες τῆς ρυτίδες ἔμοιαζαν μὲ τὸ αἰνιγματικὸ ἱερογλυφικὸ πού ἐχάραξε στὸ προσωπὸ του τὸ πέρασμα τοῦ πεπρωμένου τῆς Σκέψης καὶ τοῦ Πόνου.

Ἐπρόκειτο τότε νὰ τοῦ δώσουμε μιὰν ἀμοιβὴ πού τοῦ ἔστειλε κάποιος διὰ μέσου ἡμῶν, προεξοφλώντας μιὰ δράση του ἀντίθετη τῶν ἰδεῶν του. Μᾶς παρεκάλεσε νὰ στείλουμε πίσω τὰ χρήματα στὸν προτεινόντα. Ἦταν προπαντὸς χαρακτήρας. Μποροῦσε κανεὶς νὰ βασιστῇ πάνω του. Δὲν τὸν κατάφεραμε καμμιά ὑπόσχεση.

Ήταν σιλάβος τῶν καθηκόντων του καὶ τῶν ὑποσχέσεων του. Ὁ ἔπαινος δὲν τὸν ἐπηρέαζε· καὶ τὰ χειροκροτήματα τὸν ἀφιναν ἀδιάφορο. Πρὸ παντὸς ὅμως δὲν εἶχε τὴ φιλοδοξίαν ἐκείνη πού μᾶς σπρώχνει στὴν ἐπιτυχία. Γι' αὐτὸ κι ἔπαψε πολὺ σύντομα νὰ γράφῃ. Ὅ,τι κι ἂν ἔγραψε τῷγραψε ὕστερ' ἀπὸ ἐπίμονες παρακλήσεις. Ἄν ἦταν λιγάκι πιὸ φιλόδοξος θὰ εἴχαμε σήμε-
ρα ἓνα ἔργο περισσότερο ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς σκέψης του.

Ἄλλ' ἐχτὸς πού δὲν τὸν ἐκεντοῦσε καμμιά φιλοδοξία, ἦταν ὑποταγμένος, μέχρι οἴχτου στὴ βιοπάλη. Ὁ Ζαχαριάδης, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ἐκοπίασε ὅσο κι ὁ κοινότερος βιοπαλαιστὴς γιὰ τὴν ἐπαύριο. Καμμιά ἄνεση, ὅλες του οἱ στιγμὲς ἦταν μιὰ πάλη. Κι ὄχι μόνο ἐκοπίασε πολὺ, ἀλλὰ καὶ τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του δείχνουν πόσο ἐβασανίσθηκε ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἀπὸ ἀπόκρυφες πληγές, ἀπαιτήσεις ὑποσχέσεων πού ἔπρεπε κάποτε νὰ ἐκπληρωθοῦν, φόρους συνειδήσεως κι ἐπιβολὲς καθηκόντων. Γι' αὐτὸ, ὅταν μιὰν ἡμέρα, οἱ φίλοι του, θελήσουν νὰ τοῦ ἀπονείμουν ἐκεῖνο πού χρεωστοῦν στὴ μνήμη του, καὶ μαζί μὲ τὸ ἔργο του μᾶς δώσουν λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του, τότε θὰ ἰδοῦμε καθαρὰ τὸν τέλειο χαρακτήρα του καὶ τὴν ὑπέρογκα ἀνεπτυγμένη συνείδηση του πού τοῦ ἀφαιροῦσε συνεχῶς τὴν εὐτυχία—τὴν ὀλίγη ἐκείνη εὐτυχία πού ὀνειρεύονται τόσο πολὺ οἱ πολυπικραμένοι ἄνθρωποι τῆς σκέψης καὶ τῆς συνείδησης!

Τ. ΜΑΛΑΝΟΣ

JEAN BARRÈ (*)

ΘΥΜΑΣΑΙ

Χειμώνιασε! Τῆς παγωνιάς ἡ λάμια
Τὸν ἄσπρο πέπλο της παντοῦ ἀπλώνει
Καὶ σὺ στὴν καμαρούλα σου ἀκούεις μόνη
Κάποιο τραγοῦδι τῆς βροχῆς στὰ τζάμια.

Κι ὅμως ἀκόμα πρόπερσιν... Στοχάσου
Ἄλλη στὰ τζάμια τραγουδοῦσε λύρα
Ὅταν ἀπ' τῶν χειλιῶ σου τὴν πορφύρα
Τ' ἄλικά ἐγὼ ρουφοῦσα τὰ φιλιὰ σου.

Καὶ μέσ' στὴν καμαρούλα σου θυμήσου
Ποῦ τὴν φωτάγανε τὰ δυό σου τ' ἄστρα
Σοῦλεγα γύρε καὶ κοιμήσου
Κ' ἐγὼ θὰ συνδαυλίζω τὴ θερμάστρα.

Κ' ἔγερνες σὺ ντυμένη ὅπως ἦσουν
Κ' ἐγὼ στὰ στήθια πάνω σὲ κοιμοῦσα
Καὶ τῆς καρδιάς μου τοὺς παλμοὺς ἔσταματοῦσα
Μὴ λάχη κ' οἱ παλμοί της σὲ ξυπνήσουν.

Χειμώνιασε. Τώρα στὴν ἔρημη κάμαρά σου
Ἢ λησμονιὰ κακιὰ καὶ πνίχτρα
Σὲ πένθιμα σοῦ ψάλλει πλήχτρα
Τὴ μοναξιά σου.

(*) Ἀπὸ τοὺς νεώτερους Γάλλους ποιητές.

ΑΠ' ΤΑ ΣΒΥΣΜΕΝΑ

Ἄπ' τὰ παλῆὰ τὰ ὄνειρατα καὶ τὰ παλῆὰ τὰ χάρδια
Δὲν ἔχει μείνει τίποτε. Τάσβυσε ἡ λησμονιά·
Καὶ μοναχὰ τριγύρω σου συντροφίμα καὶ ρημάδια
Βλέπεις τὸ πὼς ἐσκόρπισεν ἡ βαροχειμωνιά.

Σὰν πόσα χεῖλη φίλησες κι ὀλόγουρα μαλλιά
Καὶ μέθυσες τὸ σάρκινο τῆς ἡδονῆς μεθύσι·
Πόσες φορές σὲ κοίμισε μιὰ κι ἄλλη ἀγκαλιὰ
Καὶ πόσους ἀνωφέλετα εἶχε ἡ ματιὰ σου σβύσει!

Θυμήσου τον, τὸν ὄμορφο, τὸν ἄσπρο σου καιρό,
Τὶς ἄλικες τὶς ἀγνινές καὶ τὰ μαβιά τὰ βράδνα,
Πῶπιναν ἀπ' τὰ χεῖλη σου χυμὸ φαρμακερὸ
Καὶ σκόρπιζαν στὰ πόδια σου τ' ἀτίμητα πετράδια.

Μέσ' στὸ καθάριο κρύσταλλο ποὺ σῶμεινε ἀπὸ χρόνια,
Τὰ χρόνια τὰ παλῆὰ·
Ζητᾶς τοῦ κακοῦ σήμερα στῆς χειμωνιάς τὰ χιόνια
Ξανθὲς ἀχτίνες γιὰ νὰ βρῆς μέσ' στ' ἄσπρα σου μαλλιά.

ΠΥΡΓΟΣ

Θαρθῶ νὰ κάτσω ἀντίκρου σου, τριγύρω στὰ χαλάσματα σου
Πύργε, ποὺ σὲ θρυμμάτισεν ἡ κάταρα τοῦ χρόνου·
Θαρθῶ νὰ κάτσω ἀντίκρου σου, νὰ σκεπαστῶ μὲ τὴ σκιά σου,
Νὰ γίνω γύρω σου στοιχειὸ καὶ σκέλεθρο τοῦ πόνου.

Ἐγὼ καὶ σὺ μονάχοι μας, συντροφίμα καὶ ρημάδια
Θὰ λέμε τὰ ὄνειρατα ποὺ πέρασαν τὰ μαῦρα,
Καὶ θάχουμε γιὰ συντροφιά στὰ μολυβένια βράδνα
Τὴν κουκουβάγια τὴ βουβὴ καὶ τὴ σταχτιά τὴ σαύρα.

Κι ἂν κάποιος νυχτοκόρακας ἐρθῆ στὴ συντροφιά μας,
Καλῶς ἂς ἐρθῆ τὸ πουλί, τὸ θλιθερὸ καὶ μαῦρο
Λίγα νὰ χύσῃ δάκρυα, γροικῶντας τὰ παλῆὰ μας,
Γιατὶ ἀπὸ σένα στέρησαν κ' ἐγὼ ποῦ θὲς νὰ τάβρω;

Κι ὅλο τὸν ἴδιο θάνατο θὰ κλαῖμε. Πεδθαμένα,
Σβύσμενα ὅσα ὄνειρατα ἦπιες, ὦ πύργε, κ' ἦπια,
Γιὰ κάποια πυργοδέσποινα π' ἄφηκε σὲ κ' ἐμένα
Νὰ γίνουμε χαλάσματα, συντροφίματα κ' ἐρείπια.

N. ΓΡΙΜΑΛΛΗΣ

ΟΙ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΜΕΝΟΙ

Στις 15 τοῦ Φεβράρη, ἔριψε χιόνι πολὺ στὰ βουνά. Καὶ τὴ
νύχτ' αὐτὴ ἀκριβῶς γένηκε τὸ μεγάλο κακό. Τὸ γεγονὸς τοῦτο μπο-
ρεῖ νὰ μὴν εἶχε καὶ καμιὰ σπουδαία σημασία· γιὰ τοὺς κατοίκους
ὅμως τῆς μικρῆς πόλης ἀποτελεσε ἓνα θέμα.

Καὶ τώρα ἀκοῦστε τὴν ἐξῆς ἀσήμαντ' ἱστορία:

Στις 15 τοῦ Φεβράρη, τὴ νύχτα, μιὰ φτωχὴ ἀλεποῦ βγῆκε ἀπ'
τὴν τρύπα τῆς μέσ' ἀπὸ τὸ γειτονικὸ δάσος. Ἀσφαλῶς δὲ θάρρε τί-
ποτις γιὰ τροφή κ' ἴσως μέρες πολλὲς νὰ μὴν εὔρισκε τώρα. Πει-
νοῦσε τρομερά, καὶ μόνον ἔτσι ξηγιέται ἡ τόλμη τῆς. Καὶ αὐτὸ ἀκρι-
βῶς δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν οἱ ἀγαθοὶ πολῖτες. Ὀδηγημένη
λοιπὸν ἀπὸ ἔνστικτο, τράβηξε γιὰ τὴν πόλη. Πλησίασε τὰ πρῶτα σπι-
τια. Ὅλα ἦσαν παγωμένα κ' ἤσυχα. Καὶ χώθηκε στὸ Δημόσιο Κήπο.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωτὶ ἓνας φύλακας ἀντελήφθηκε πὼς τρία πα-
γώνια, τρία θαυμάσια παγώνια, ἦσαν σφαγμένα στὸ κλουβί τους.
Ποιοὺς νὰ πείραζαν τ' ἀθῶα πουλιά; Ὁ δημοτικὸς γιατρός ἐξέφρασε
δειλὰ τὴν ὑπόνοιά του. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ! μὰ πὼς εἶναι δυνατό
νὰ γίνη ἓνα τέτοιο πρᾶμα σχεδὸν μέσα στὴν πόλη; Κι ὅμως ὀρθὰ
μάντεψε ὁ γιατρός· ὕστερ' ἀπὸ δυὸ νύχτες πιάστηκε στὴν παγίδα ὁ
ἔνοχος. Ἡ ἐκδίκηση λοιπὸν πῆρε χαραχτήρα μικροῦ πανηγυριοῦ.

Τὴν Κυριακὴ ἀκριβῶς ἔντεκα ἡ ὥρα, μπρὸς σὲ πολλὲς νταντί-
δες καὶ παιδιὰ τὸ ἔξυπνο καὶ συμπαθητικὸ μέσ' στὸ μαρτύριο του
ζῶο, κρεμάστηκε στὴ μέση τοῦ μεγάλου σὰν κάμαρα κλουβιοῦ. Γιὰ
νὰ βασανιστῆ ὅμως περισσότερο, καθὼς ἔπρεπε, τοῦσπασαν δυὸ πόδια
κι ἓνα παῖδι, μαζί μὲ χίλια δυὸ ἄλλα μαρτύρια. Μετὰ τῶγδαραν καὶ
τὸ δέρμα τὸ γέμισαν ἄχερα, κ' ἔμεν' ἐκεῖ κρεμάμενο μιὰ βδομάδα.
Κ' ἔτσι οἱ ἀνθρώποι τῆς μικρῆς πόλης βλέποντάς το εὔρισκαν θέμα
νὰ μιλοῦν καὶ νὰ βγάζουν ἠθικά συμπεράσματα!!!

Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι ἀρχινᾶν τὶς δουλιές τους μὲ τὸ
φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ τελειώνουν μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Τὸ σκοτάδι
ὅταν πέφτει καὶ τυλίγει τὸν κόσμον, προμηνᾶ ἓνα σπιτί θερμὸ, μιὰν
ἀγκάλη γλυκειὰ κ' ἓνα ἀσφαλέςτατον ὕπνο εἰρηνικὸ.

Αὐτὸ γιὰ τοὺς εὐτυχημένους τοῦ κόσμου τούτου... Μὰ ὅλοι τοὺς ἔχουν ψυχὴ τιποτένια, εἶνε πρόστυχοι καὶ σκληροί.

Τὸ σκοτάδι ὅταν πέφτει καὶ τυλίγει τὸν κόσμο, σπρώχνει ἐμᾶς στὴ δουλειά μας. Ναί· δὲν τ' ἀκούσετε τάχα ποτέ; Τὸ Σκοτάδι ἔχει ψυχὴ καὶ μιᾶ σ' ὅσους θέλουν γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν! Τὸ προσμένουμε ἐμεῖς τὸ σκοτάδι τὴ νύχτα νὰ μᾶς πῆ: Θά ῥρος! Θά ῥρος!

Ὅταν ὅλοι μαζί συμφωνοῦμε, τὸ σκοτάδι σὰ σύντροφος ἢ ἀδερφὸς μᾶς φωνάζει: Θά ῥρος! Θά ῥρος!

Τὸ σκοτάδι ἔχει γλῶσσα καὶ μπορεῖ νὰ μιλή. Ψιθυρίζει τὴ νύχτα καὶ τ' αὐτιά μας τὸ ἀκοῦνε. Ὅταν μόνοι γυρίζουμε στὸ κρυφὸ καταφύγιο, μὲ τὴ λεία στὰ χέρια, μᾶς ψιθυρίζει: Προσοχή! αἱ... Προσοχή!...

Γιατί; Γιατί; Προσοχή!...

Μὰ ὄχι! ὄχι τὸ λοιπόν! Κανεὶς δὲ μιλεῖ. Ναί, ἀπολύτως κανεὶς δὲ μιλεῖ. Κι οὔτε μιὰ λέξη μπορεῖ νὰ πῆ ἓνας στὸν ἄλλον. Ὁ καθένας μιλεῖ μόνο μὲ τὸν ἑαυτό του. Κι ὅταν ἓνας κρατᾷ τὸ μαχαίρι στὸ χέρι, τ' ἀστέρια εἶνε χιλιάδες μάτια ποὺ παραμονεύουν καὶ τὰ δόντρα κρύβουν ἐχθροὺς ἀόρατους καὶ σιωπηλοὺς. Τότε κείνος σκύβει καὶ ρωτᾷ τὴν ψυχὴ του, καὶ ἡ ψυχὴ του φοβάται. Ναί, ἡ ψυχὴ του φοβάται καὶ τρέμει, τρέμει σὰν ἓνα μικρὸ πουλί. Κ' ὅποιου ἡ ψυχὴ του φοβάται, ἀκούει τὴ νύχτα βαθεῖα στὸ σκοτάδι: Προσοχή! Προσοχή!...

Μισῆς ὥρας δρόμο ἔξω ἀπ' τὴν πόλη βρισκόταν τὸ παλιὸ μοναστήρι. Μισοχαλασμένο ἐγκαταλειμένο, χρησίμευε ὡς ἄσυλο, σὲ πολλοὺς δυστυχημένους, ἀλήτες, φτωχοὺς, κλέφτες, μεθυσμένους. Μ' αὐτὰ τὰ θλιβερὰ συντρίμια τῆς ζωῆς, ἔζησα καὶ ἐγὼ μιὰν ἐποχὴ καὶ δὲν ντρέπομαι διόλου νὰ τὸ πῶ. Ἐζησα μαζί τους καὶ ἐγὼ καὶ θυμοῦμαι ἢ ἔμαθα μερικὰ πράγματα, καὶ πολὺ πεθυμῶ νὰ τὰ γράψω.

Ἐγὼ καὶ τρεῖς ἄλλοι καθήσαμε λίγο καιρὸ μαζί τους, χωρὶς βέβαια νὰ λαβαίνομε μέρος στὶς δικές τους σχέσεις. Ἦταν οργανωμένοι σὰ μικρὴ ξεχωριστὴ κοινωνία μὲ δικούς τους νόμους, κ' ἰδιαιτέρη ἀντίληψη δικαίου, τιμῆς, καθηκόντων, μὲ μιὰ παράξενη λογικότητα. Ἐμεῖς περάσαμε ἄγνωστοι πλάι τους, καὶ ἐνῶ μάθαμε τόσα, τὰ βάσανα, τοὺς σκοποὺς, καὶ τὶς ἐγνοιες τους, φύγαμε μυστικά δίχως τίποτες ν' ἀκούσουν ἀπ' τὸ στόμα μας. Καὶ φαντάζομαι τὴν ἐκπληξή τους, ὅταν δεμένοι πιστάγκωνα, ὠδηγήθηκαν στὴ φυλακὴ νὰ μαρτυρήσουν τὸ τί ξαίρουν, φαντάζομαι τὴν ἐκπληξή τους σὰν ἄκουσαν ὅτι εἴμαστε κείνοι, ποὺ τὸνομά μας ἐσήμαινε

φρίκη καὶ τρόμο, ἐμεῖς ποὺ τοὺς φαινόμαστε καλοὶ πάντα, ποὺ τοὺς βοηθοῦσαμε στὶς χρεῖες τους, τοὺς ἀγοράζαμε καπνὸ καὶ ψωμί ὅταν πεινοῦσαν, καὶ πρὸ παντὸς τὸ θεῖο ἀλκόλ, τὸ ἀλκόλ ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ δνειρευοῦνται, καὶ πρὸ παντὸς νὰ ξεχνοῦν, νὰ ξεχνοῦνε!

Ἐκεὶ γνώρισα τὴν Χελιδόνα. Αὐτὴ δὲν ἐρχόταν συχνά, μὰ ἐρχόταν πάντα μεθυσμένη. Ἐβριζε καὶ βλαστημοῦσε τὶς κυράδες ποὺ δούλευε στὰ σπίτια τους. Ἦτανε μαύρη, μαύρη σὰν κάρβουνο, καὶ ὅταν τῆς τὸ φώναζαν σκύλιαζε, ποὺ ἦταν διασκέδαση γιὰ τὰ παιδιὰ. Τῆς ἄρεσε τὸ Χελιδόνα, γιὰτὶ καθὼς ἔλεγε ἡ ἴδια στὴ δουλειά της ἦταν γρήγορη καὶ παστρική σὰν χελιδόνη. Ὅταν ἔμενε πάνω μαζί μας, κοιμώταν μὲ δυὸ τρεῖς, κάθε νύχτα, καὶ τοὺς ἔθρεφε καὶ ὅλας, ζώντας ἔτσι ὅσο νὰ τῆς λείψουν τὰ χρήματα. Τοὺς φερότανε ὅμως σὰν ἀφέντισσα, διατάζοντας τοὺς πολλὰ γελοῖα καὶ ἀνόητα, καὶ ἀκόμα σὰν ἤθελε νὰ πιῇ νερό, πρόσταζε νὰ τῆς τὸ φέρουν! Ἀφοῦ ξόδευε ὅτι εἶχε σηκωνόταν κἔλεγε:

— Πάω νὰ γίνω δοῦλα πάλι. Δὲν πειράζει. Θὰ γυρίσω δὴ πάλι νὰ σᾶς κάνω καὶ ἐγὼ, ἐσᾶς δούλους μου! Γελοῦσε δυνατὰ ποὺ φαινόταν τ' ἄσπρα δόντια της. Ἐλεγε ἀντίο σ' ὅλους καὶ κατέβαινε στὴν πόλη.

Ὁ Γιώργης ἦταν φοβερὸς λωποδύτης. Πολλὲς φορὲς μπῆκε στὴ φυλακὴ. Ἐπινε λίγο μὰ εἶχε τὸ πάθος τοῦ χαρτιοῦ. Ὅλη μέρα καθώταν συλλογισμένος. Μιλοῦσε σπανίως καὶ ἦταν σὰ νᾶδινε διαταγές. Κοροῖδευεν ὅλους ἐκεῖ καὶ πρὸ παντὸς τὸν Ἑγγλέζο. Τοῦτος ἦτανε σχεδὸν γέρος. Εἶχε μακρὰ μαλιὰ καὶ πυκνὰ γένια σὰν ἅγιος. Ἡ παρέα τὸν ἔβγαλε ἔτσι γιὰτὶ ἦταν ἀμίλητος καὶ ἀπαθής. Ὁ ἅγιος Ἑγγλέζος δούλευε σ' ἐνὸς μπακάλη, ποὺ ξεμεταλεύονταν αἰσχρὰ τοὺς κόπους του. Ὁ ἅγιος Ἑγγλέζος δὲν ζητοῦσε τίποτες. Δὲν παραπονιότανε ποτέ του. Ἀναστέναζε μόνο συχνά. Μὰ καὶ ὁ στεναγμὸς του σὰ νὰ μὴν εἶχε βάθος ἔβγαине ἀπ' τὸ στόμα του σὰν κάτι τὸ πολὺ συνηθισμένο. Ἦταν ἀκριβῶς σὰν καὶ τὴ προσευχὴ του. Γιατὶ ὁ ἅγιος Ἑγγλέζος κάθε δεῖλι προσεύχεται. Παρακαλοῦσε νὰ δῆ καὶ αὐριο τὸ φῶς, νὰ βροῦνε στήριγμα τὰ ὀρφανὰ, καὶ νὰ τὰ φυλάη ὁ Θεὸς στὸν ἴσιο δρόμο. Μὰ ποῖς ἦταν ἀκριβῶς, ποτέ δὲν εἶπε, καὶ οὔτε ἤξαιρε κανεὶς. Αὐτὸς ποτέ του δὲν ἔπινε.

Ὅταν ὁ Γιώργης ἔκανε, γύριζε νευριασμένος, ἔβριζε Χριστοὺς Παναγίες, καὶ τραβοῦσε τὰ γένια τοῦ ἁγίου Ἑγγλέζου. Ὁ ἅγιος Ἑγγλέζος δὲ μιλοῦσε μόνο ἀπ' τὰ μάτια του ἀνάβλυζαν δάκρυα.

Ὁ Κατοστάρης κλέφτης δὲν ἦταν κι ὁμως ἔκλεβε· κακὸς δὲν ἦταν ἀλλὰ συχνὰ μάλλονε μ' ὄλους και δερνότανε. Κι ὀκηρὸς δὲν ἦταν μὰ ποτὲ δὲν ἤθελε νὰ δουλέψη. Ἐπινε ὁμως πιὸ πολὺ ἀπ' ὄλους. Ἐνα κατοσταράκι δυνατῆς ρακῆς τὸ τράβηξε μονορούφι κάποτε κ' ἠ παρῆα τὸν ἔβγαλε Κατοστάρη. Στὶς τσέπες τοῦ καταξοσισμένου σακκακιοῦ του κρατοῦσε δυὸ μπουκάλες. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε τίποτε. Ἄφινε τὸν ἑαυτὸ του νὰ σέρνεται ἀπὸ τὰ γεγονότα, σὰν ἕνα φύλλο ξερὸ πὸν τὸ σέρνει τ' αὐλάκι, πρὸς τὸ ἄγνωστο. Ζητοῦσε κι ἐλεημοσύνη. Ἐπαιρνε μόνο παράδες. Ἀγόραζε ρακί. Ἄν εἶχε πολλοὺς γέμιζε τὴ μεγάλη μπουκάλα, εἶδ' ἄλλοιὼς τὴ μικρή. Κάποτε και τὶς δυὸ. Τότε καθὼς ἔλεγε ἦταν εὐτυχισμένος! Ἐπινεν ἔπινε ἴσια πὸν ἀναισθητοῦσε. Ὁ Κατοστάρης ἤξαιρε, καλύτερα θυμόταν μὴ ἱστορία και τὴν ἔλεγε:

— Μὴ φορὰ, πρὶν ἀκόμα καταστήσω ἔτσι, ὁ ἀφέντης, μοῦ πρότεινε νὰ μὲ ἀσφαλίσῃ. Δέχτηκα. Μοῦ ἀπαγόρευσε τρεῖς μέρες νὰ πιῶ, γιὰ νὰ μὲ δῆ ὁ γιατρός, νὰ φαίνωμαι δυνατός. Μὲ πῆρε ἕνα πρωτὶ, ἐγὼ δὲν ἦπια τίποτε. Ἐτρεμα! δὲν μπορούσα νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Ὁ γιατρός δὲ μὲ δέχτηκε. Ὁ κύριος θύμωσε και μ' ἔδιωξε. Μὰ μοῦμενε ἡ λίρα! Εἶπα ψέματα πὸς τὴ ξόδεψα τὴ λίρα ποῦπιασα πρὶν πᾶμε στὸ γιατρὸ μὴ μὲρα.

Τίποτε ἄλλο δὲ θυμόταν ἀπὸ τὴ ζωὴ του ἠ δὲν ἤξαιρε νὰ διηγηθῆ.

Ὁ Δράκος εἶχε τρελλαθῆ χωρὶς αἰτία. Ἦταν νεκροθάφτης γιὰ πολλὰ χρόνια. Ὑστερα φαντάστηκε πὸς εἶναι βασιλιάς! Φοροῦσε ἕνα τάσι στὸ κεφάλι πὸν γιάλιζε, και στὸν κόρφο του εἶχε μερικὰ χρωματιστὰ προγράμματα θεάτρου. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἔγγραφα, ἠ ἀπόδειξη τῆς βασιλικῆς καταγωγῆς του! Σοῦ τᾶδειχνε πολὺ σοβαρὸς, κι ἀλλοίμονο ἂν δὲν παραδεχόσουν τὶς ἰδέες του. Κοιμώτανε μέσα σ' ἕνα βαρέλι, πὸν τᾶχε ἀπ' ἔξω στὸν τοῖχο τοῦ μοναστηριοῦ. Ἐδῶ, ἔλεγε, θὰ μένω, ἴσια με πὸν ὁ κόσμος θὰ μ' ἀνεβάσῃ στὸ θρόνο, τὸ χρυσὸ μου θρόνο! Ζοῦσε κι αὐτὸς μ' ἐλεημοσύνες.

Τώρα πὸν πέρασαν χρόνια, τοὺς συλλογίζουμαι πολλὲς φορὲς και φιλοσοφῶ ἀπάνου στὴν ἄθλιαν ὑπαρξή τους. Ἐγὼ λυτρώθηκα κ' ἔγινε τέτοιος, πὸν ὑποθέτω καλὰ μὲ γνωρίζετε. Ὁ πατέρας μου ἤθελε νὰ μὲ σπουδάσῃ νομικό, κάτι πὸν γέμιζε τὴ φαντασία του. Κι ὁμως ἔγιν' αὐτὸς πὸν εἶμαι μ' ὄλο πὸν ἀκόμα σήμερα δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἂν γιὰ καλὸ ἠ κακό μου. Μὰ γι' αὐτὸ πόσο πάλαισα και πρὸ παντὸς τὶ δρόμους τράβηξα γιὰ νὰ φτάσω στὸ τέραμα μου.

Ἀνθρώποι, ὅταν μιλάτε γιὰ Εὐτυχία, μὴν ξεχνᾶτε, παρακαλῶ σας, νὰ ρίχνετε, μὴ ματιὰ ἔξεταστικὴ στοὺς γύρω σας. Καὶ πρὸ παντὸς σὰ δίνετε τὶς συμβουλές σας γιὰ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργεια και δράση, μὴν τύχη πιά και λησμονήσετε τὴ Μοίρα. Εἶνε κάτι πὸν ξεπερνᾶ τὸν ἄνθρωπο, ξεπερνᾶ και τοὺς Θεοὺς του! Γιὰ τὴ μὴ νύχτα, δὲν ξαίρω πὸς, μίλησε κι ὁ Ἅγιος Ἐγγλέζος κι ἀκούσαμε τὴ θλιβερὴ του ἱστορία...

Ἀνθρώποι, ἀνθρώποι! ὅταν βλέπετε τὴ δυστυχία πὸν σέρνεται στὶς δημόσιες πλατεῖες, τοὺς χλωμὸς κακούργους πὸν τροφοδοτοῦν τὶς φυλακὲς σας, τοὺς θλιβεροὺς τρελλοὺς, ἀλκολικούς, κι ἀποχτηνωμένους πὸν γεμίζουνε τ' ἄστυα, μὴν ξεχνᾶτε νὰ δείχνετε συγκαταβατικοί, παρακαλῶ σας, ὡ εὐτυχισμένοι τοῦ κόσμου τούτου!

Ἦταν μὴ νύχτα γλυκεῖα τοῦ καλοκαιριοῦ. Τὸ φεγγάρι μὲ τὸ μυστικιστικὸ χλωμὸ φῶς του, προδιάθετε τὶς ψυχὲς γιὰ λόγι ἀγάπης κι ὄνειρα. Ἡ Χελιδόνα σὲ μὴ γωνιὰ ἀπολάβαινε τοὺς χηνώδεις ἔρωτες της. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι καθισμένοι στὴν αὐλὴ μιλούσαμε σιγανὰ μεταξύ μας. Ὁ ἅγιος Ἐγγλέζος ἀναστένναζε πὸν και πὸν καθὼς συνηθίζε. Ὁ Γεώργης κρατοῦσε δυὸ ὄστρακα σουπιᾶς, κ' ἔτριβε τῶνα στᾶλλο νὰ τὰ ἱσοπεδώσῃ.

— Κοιτέ, φώναξε στὸν ἅγιο Ἐγγλέζο, κοιτέ μου! θάταν καλύτερο ἂντὶ νὰ κλαῖς και ν' ἀγαστενάζης, νὰρχόσουν νὰ σοῦ μάθω τὴν τέχνη μου.

— Τὶ θὰ τὰ κάμης παιδί μου τὰ σιουπιόκαλα; τ' ἀπεκρίθη.

— Ἐσὺ ἅγιο μου δὲν καταλαβαίνεις ἀπὸ τέτοια. Ἐσὺ σὰν νᾶσαι πεθαμένος. Μ' αὐτὰ δῶ πὸν βλέπεις ἐγὼ θὰ ἐδικηθῶ τοὺς ἀνθρώπους! Ἦ θαρρεῖς πὸς σοῦ μοιάζουμε; Ὅταν μπορεῖς νὰ τοὺς γελάσης γέλαστους. Ὅταν βρῆς εὐκαιρία λήστεψε σιότωσε! Γιὰ τὴ και κείνοι θὰ σὲ σκοτώσουν ἐσένα!

Ὁ ἅγιος Ἐγγλέζος στέναξε βαθύτερα. Ὁ Γεώργης ξακολούθησε νὰ τρίβῃ τὰ ὄστρακα.

Ἐγὼ ἤξαιρα καλὰ σὲ τὴ χρησίμευαν. Θὰ μπορούσε κεὶ μέσα νὰ χύσῃ τίποτις δαχτυλίδια, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξαπατοῦσε ἀπλοϊκοὺς χωριάτες, παίρνοντας τους χρήματα. Μποροῦσε ἀκόμα νὰ χύσῃ και καλπικὰ νομίσματα. Ὅλα ἦταν ἱκανὸς νὰ τὰ κάμῃ.

Ὁ Κατοστάρης ἔβγαλε πάλι τὸ μικρὸ μπουκαλάκι και τᾶφερε στὸ στόμα. Ἦταν ἄδειο ὄλος διόλου, και δὲν ξαίρω ἀκριβῶς πόσες φορὲς ἔκαμε αὐτὴ τὴν κίνηση ἀπὸ τὸ δεῖλι πὸν στράγγισε και τὴν τελευταία σταγόνα του.

—“Αχ! ὄλο φιλοσοφία ἀκούω ἀπόψε εἶπε· βρὲ Γιώργη δῶσε μιὰ δεκάρα νὰ πάω νὰ φέρω λίγο ρακί...”

—Πάρε τοῦπε κείνος· χτυπώντας του φάσκελα στὰ μούτρα. Γουροῦνι. Τί μαι γὼ βρὲ καὶ ζητᾶς κάθε λίγο; Εἶμαι κάσα σου; Ὅκνιάρη! ἀντίς νὰ κάθεσαι πάρε παράδειγμα ἐμένα! Ὅλη μέρ’ ἀγωνίζουμαι, ἰδρώνω....

—“Α, ὄλα κι ὄλα Γιώργη, μὰ φυλακὴ δὲν πάω ἐγώ...”

—Φυλακὴ δὲν πάω γώ... τοῦκανε πάλι κοροϊδεύοντας τὴ φωνὴ του. Βρὲ βλάκα, ἢ φυλακὴ γιὰ ποιὸν χτίστηκε; Μίλησε βρὲ γαδούρι; δὲν εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ δὴ ζεῖς καλύτερα νομίζεις; Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

—Πές μας κυρ’ ἀλεπού, τί προτιμᾶς; Νὰ πηγαίνης τὸν ἀνήφορο ἢ τὸν κατήφορο;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

—Τί νὰ σᾶς πῶ; Οὔτε τῶνα οὔτε τ’ ἄλλο! Μήπως ἔλειψε ὁ ἴσιος δρόμος τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ περπατῶ στὴ ζωὴ μου;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

—“Αγίε μου, τοῦ φώναξε ὁ Γιώργης, κ’ ἢ ἀλεπού σου μ’ ὄλο τὸ μυαλό της στὸ τέλος τὴν ἔπαθε! Ἐχάσες τίς προάρες, πὼς τὴ πιάσανε στὸ κλουβὶ μέσα; Μπορεῖ ἀκόμα νὰ κρέμεται φουσκωμένη μ’ ἄχρα. Νά! αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀνθρώποι... Γιατὶ τάχα ἐγὼ νὰ μὴν τοὺς μοιάσω; Ἡ τάχα ἂν δὲν κάνω ὅτι κάνω, θὰ ζῶ καλύτερα. Ἡ ἂν κάθουμαι καὶ προσεύχουμαι σὺν καὶ σένα δὲν θὰ πεθάνω.. Ἐγὼ τὸν κόσμον καλὰ τὸν κατάλαβα. Κάμε ὅτι κάμης γιὰ νὰ ζήσης!

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

Ἐκεῖ μέσα νὰ δῆς καθαριότη μιὰ φορὰ, ἠλίθιε! Κάμε ὅτι κάμης, ὁ κόσμος σὲ πνίγει, ὁ κόσμος εἶνε κακὸς δὲν τὸ ξαίρεις;

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Μετά τον παγκόσμιο κατακλυσμόν ή ΝΕΑ ΖΩΗ συνεχίζει το έργο της με την ίδια ευσυνειδησία και με τα έφοδια της αποκτημένης πείρας.

Τά όρια της αποστολής της εφύρουνται σημαντικά, δίχως όμως ν' απομακρύνεται από την χαρακτηριστική κατεύθυνσή της που κυριώτερος σκοπός της είναι ή Λογοτεχνία.

Η ΝΕΑ ΖΩΗ δέν ανήκει σέ κόμματα. Κι αυτό μπορεί νά τονισθῆ ἀπό σήμερα. Έτσι θά υποστηρίξει δίχως ἐπιφύλαξη κάθε έργο κι όποιοδήποτε, φτάνει μόνο τό έργο νά παρουσιάξει στοιχεῖα ἀνώτερης τέχνης. Γι αυτό κ' ή κριτική της θάνε δίκαιη κ' εὐλακρινής. Θά θεωρηθῆ εὐτυχής ἂν με τό σύστημα τῶν κριτικῶν μελετῶν πού θά καθιερώσει κατορθώση νά φωτίσει ὅσο μπορεί περισσότερες μορφές τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων κι ἂν, ξεχωρίζοντας καθαρότερα μερικά σύνορα και σταθμούς, διαγράψη τόν κύκλο τῆς Ἑλληνικῆς διάνοησης ἀνάμεσα στά παγκόσμια ρεύματα τῶν ἰδεῶν.

Η ΝΕΑ ΖΩΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Σ' ΕΝΑ ΣΟΝΕΤΤΟ

Ο Joao de Barros, τού οποίου ή ΝΕΑ ΖΩΗ δημοσιεύει σήμερα ένα ανέκδοτο σονέττο, είναι ένας από τους μεγαλύτερους σύγχρονους Πορτογάλους ποιητές. Οί Λατίνοι δέν είχαν, λένε, παρά μόνο μιὰ λέξη για νά ποῦνε ποιητής και προφήτης. Έλεγαν: Vate. Τό επίθετο αυτό, με τή διπλήν έννοια, ταιριάζει θαυμάσια στόν Joao de Barros. Η ποίησή του, χωρίς νάχη ὡς τόσο τίποτα τό ιερατικό, είναι ή ποίηση ἑνός ἀποστόλου. Στό περιοδικό «Ζωή» τῆς Πόλης, ὅπου εἶχα τήν εὐκαιρία νά μιλήσω πλατειά για τό έργο του, ἔλεγα ἀνάμεσα σ' ἄλλα: «Ο ποιητής αυτός ανήκει στή σειρά εκείνων πού ὁ Καρλάυλ ὠνόμασε «Ἡρωες»,—εκείνων πού δέ ζοῦνε παρά για νά πραγματοποιήσουνε ένα Έργο ή για νά διδάξουνε μιὰ Πίστη. Δέν τραγουδάει για μόνο τή χαρά τού τραγουδιού. Η φιλοδοξία του κ' ή χαρά του είναι ἀνώτερες. Οί στίχοι του δέν είναι μικρά κομψοτεχνήματα, ὑπομονητικά σκαλισμένα και προσωρισμένα για τήν εὐχαρίστηση μερικῶν. Οί στίχοι του είναι σπόροι πού τούς σκορπίζει με μιὰ μεγάλη χειρονομία στή γῆς για νά τούς θερίσει τό μέλλον».

✱

Ο Joao de Barros δέν είναι μόνο ένας μεγάλος ποιητής για τό μεγαλόπρεπο ξάπλωμα τού λυρισμοῦ του, για τή μουσικότητα τού στίχου του, για

τή δύναμη και τήν ὁμορφιά τῶν εἰκόνων του, για τό αὐθόρμητο τῆς ἔμπνευσῆς του. Είναι σχεδόν μοναδικός για τήν οὐσία τῆς ποιήσεῆς του.

✱

Εἶνε ὁ ποιητής τῆς Χαράς τῆς Ζωῆς.

Τῆς Χαράς τῆς Ζωῆς!...

Μοῦ μένει ἀξέχαστη ἀκόμα ή ἐντύπωση πού ἔδοξίμασα ὅταν ταξιδεύοντας κάποτε ἀπό τήν Ἰταλία στήν Ἑλβετία, ἔπέρασα τή βουνοσειρά τῶν Ἄλπεων τῆς Μπερνίνας, σ' ἕνα ὕψος 2,500 μέτρων. Ὅσο ἀνεβαίναμε με ἀδιάκοπους ἐλιγμούς πρὸς τά ψηλά ὄροπέδια τό θέαμα πού παρουσιαζότανε στά μάτια μου εἶχε κάτι τό μαγικό και τό μοναδικό. Ἐβλεπε κανείς κάτω του καταπράσινες κοιλάδες, μικρά χωριά ζωηρά χρωματισμένα, καταγάλανες λίμνες, ἀπέραντα δάση ἐλάτων μεγαλόπρεπων και ἀκίνητων, καταρράχτες ὄλους ἀφρό και βουητό, τεράστιες ἄβυσσους πού μέσα τους περνοῦσε ὁ ἀγέρας με ρόγχο μακρυνῆς θάλασσας κι ὅταν ἐφτάσαμε στό διάσελο τῆς Μπερνίνας, ἀπ' ὅπου θά κατεβαίναμε πιά πρὸς τό Σαιν Μορίτς, κι ὅπου δέν ἔβλεπε κανείς πιά γύρω του παρά μόνο ἄσπιλα χιόνια και κορυφές μυτερές κ' ἐπιβλητικές, ἔδοξίμασα ἕνα συναίσθημα πρωτογνώριστο. Ἐβασίλευε σ' ἐκεῖνα τά ὕψη μιὰ ἐπιβλητική σιωπή. Ὁ ἥλιος ἔκανε ν' ἀστραποβολῶν τά χιόνια τῶν κορυφῶν. Ἄετοῖ πετοῦσαν πάνω ἀπό τό κεφάλι μου μ' ἀκίνητα τά φτερά, διαγράφοντας πλατειούς κύκλους. Κι ὁ ἀέρας πού ἀνάπνεε κανείς ἦταν τόσο, με τόσο καθαρός πού ἔνοιθε νά ξαναγεννιέται σέ μιὰ βίτα νοῦβα,—ὄλη ὑγεία, νεότη, ἁρμονία και δύναμη. Αἰθανόμουναι πὸς ζοῦσα με τή φύση, τήν τόσο γαλήνια και μεγαλόπρεπη, και σά μάτια φατάσματα ἐσβύνονταν ἀπό τή μνήμη μου οἱ φροντίδες, οἱ λύπες κι ὄλες οἱ ἀθλιότητες τῆς μισαμένης ζωῆς τῶν κοιλάδων πού εἶχα ἀφίσει...

Ἡ ποίηση τού Joao de Barros μοῦ ξανάδωσε αυτό τό συναίσθημα.

✱

Ἡ Χαρά τῆς Ζωῆς!

Ο Joao de Barros τήν τραγουδάει με θρησκευτική θέρημη, με ἡδονικό παροξυσμό, με πεποιθήση ἀποστόλου. Ἀγαπάει τρελλά τή Ζωή κι ἔχει τόν μανιώδη πόθο νά τήν ζήσει ὀλοκληρωτικά σέ πλάτος, σέ ὕψος και σέ βάθος. Είναι ὁ μοναδικός ἀληθινά σήμερα ποιητής πού καβαλλικεύει τόν Πήγασσο, τό θεῖο φτερωτό ἄλογο, τό ριγηλό πάντα ἀπό τόν πόθο νά πετάξει.

✱

Ἡ ποίησή του σάν τόν κορυδαλό πού ἀνεβαίνει τραγουδῶντας ὄλο και πὸ ψηλά στόν οὐρανό ὅταν ή αὐγή ροδίζει τίς κορυφές τῶν βουνῶν και τό φῶς διάχνει μπροστά του τούς πυκνοὺς ἡσικούς τῶν κοιλάδων.

Εἶνε σά μιὰ πηγὴ πού βγαίνει μέσα ἀπό τή γῆς μ' ἕνα θόρυβο χαρούμενο κι ἁρμονικό.

Εἶνε σάν ἕνα παράθυρο διάπλατα ἀνοιγμένο πρὸς τό ξημέρωμα και τήν ἀνοιξιὰτικη φύση.

Ἐχει τό χαρούμενο μεθῆσι ἑνός νέου καραβιοῦ με ὄλα του τά πανιά φουσκωμένα ἀπό τόν ἄνεμο πού σπίζει για πρώτη φορὰ τή γαλανή θάλασσα πού κυρτώνεται κι ἀναταράζεται.

Εἶνε σὰ μιὰ ξανθὴ ἀχτίνα ἡλίου ποὺ δίνει ἀξία καὶ ὁμορφιά στὸ κάθε τις ὅπου περιχύνεται καὶ τρυπᾷ.

Εἶνε σὰν μιὰ βροχὴ φιλιῶν τρελλῶν, ἠδονικῶν, λαίμαργων πάνω στὸ στόμα, στὰ μαλλιά, στὸν ὄμο, στὰ στήθεια, σ' ὅλο τὸ σῶμα τῆς ἀγαπημένης γυναίκας ποὺ, ἐπὶ τέλους, μᾶς δίνεται...

—*—

Τὸ ex-libris του εἶνε ἓνα μεγάλο κῦμα.

Ἄσκησε τὸν ἑαυτὸν ὁ Joao de Barros λατρεύει τὴ θάλασσα. Σ' αὐτὸ εἶνε γνήσιο τέχνη τῶν ἀτρόμητων θαλασσοπόρων «ποὺ σχίσανε θάλασσες ποτὲ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς διατλευθεύσεις», ὅπως τραγουδᾷ ὁ Καμόενς. Ὅταν ὁ Joao de Barros μαστιγώνει τίς κοιμισμένες ἐνέργειες τῆς φυλῆς του, τῆς δέχεται πάντα μ' ἓνα μεγάλο κίνημα τὴ θάλασσα, —παρελθόν καὶ μέλλον τῆς Πορτογαλλίας. Μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς ἀγαπᾷ κυρίως τὴ θάλασσα γιατί νοιώθει πὼς τῆς μοιάζει καὶ ἀναγνωρίζει σ' αὐτὴν τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ Ἀτλαντικὸς αὐτὸς ποὺ βρέχει τίς ἀχτὲς τῆς πατρίδας του, ὁ ἀπειρος, ὁ ἀγνός καὶ ὁ περήφανος, ποὺ τὰ κύματά του κάνουν τὴν κίνηση τοῦ σφιζίματος, ποὺ ὁ κυματισμὸς του εἶνε σὰν βαθειὲς ἀνάσες στήθους ἀναταραζόμενου ἀπὸ τὸ πάθος, ὁ αἰῶνια νέος «ὅπως στήν πρώτη χαραυγὴ τοῦ κόσμου», ποὺ ξέρει νὰ χαϊδεύει καὶ νὰ παλεύει, —εἶνε αὐτὴ ἡ ψυχὴ τοῦ Πορτογάλου ποιητῆ ἢ ὅλη ἔξαρση, δύναμη καὶ πάθος...

—*—

Οἱ στίχοι τοῦ Joao de Barros δὲν εἶνε, θαρρεῖς, γραμμένοι. Δὲν φαντάζεται κανεὶς τὸν ποιητὴ αὐτὸν καθισμένο σ' ἓνα γραφεῖο καὶ μοντελάροντα στίχους. Οἱ στίχοι του εἶνε κραυγὴ! Θαρρεῖς πὼς βιάζονται νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ψυχὴ του σὰν ξεχείλισμα τῶν πόθων του, τῆς χαρᾶς του, τοῦ πάθους του. Κατρακυλᾷ σὰν καταρράχτες, ἀναπηδᾷ στήν κάθε σκαλωσιά καὶ ξεχύνονται ὀρμητικοὶ στὸ τέλος, —ὅπως τὰ νερά τους ὅταν φτάνουν στήν πεδιάδα...

—*—

Ἡ θλίψη στήν ποίηση τοῦ Joao de Barros εἶνε σὰν ἓνα διαβατάριο σὺννεφο πάνω σὲ μιὰ κατάφωτη ἀπὸ τὸν ἥλιο πεδιάδα. Ὅταν θέλῃ νὰ σταματήσῃ καὶ ν' ἀπλωθῇ μέσα του, ὁ Joao de Barros τὴ διώχνει σὰν ὀχληρὴ ἐπισκέπτρια. Ὁ σαδισμὸς μας, ποὺ μᾶς κάνει νὰ βρισκοῦμε ἠδονὴ στὸ ἀργὸ μάτωμα τῆς καρδιάς μας ἀπὸ τὴ θλίψη, τοῦ εἶνε ἀγνωστος. Ὁ τελευταῖος τόμος τῶν ποιημάτων ποὺ ἔδωσε στὸν ἐκδότῃ του ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστο ἀπὸ τραγούδια γραμμένα γιὰ νὰ τονώνουν τὴν ψυχὴ τίς ὥρες ποὺ ἡ θλίψη πασχίζει νὰ στάξῃ μέσα του τὰ πικρά τῆς τὰ φίλτρα. Ὅπως οἱ ἀπλὲς ψυχὲς καταφεύγουνε στήν προσευχὴ στήν ὥρα τοῦ πόνου, ὁ Joao de Barros καταφεύγει—ἀκόμα καὶ πάντα—στὴ Χαρὰ τῆς Ζωῆς. Τὴν τραγουδᾷ με παροξυσμὸ γιὰ νὰ πνίξῃ τὴ φωνὴ τῆς θλίψης, σὶν σκύβῃ νὰ τοῦ ψιθυρίσῃ σ' αὐτὴ τ' ἀποθαρρυντικὰ τῆς λόγια. Ὁ ἀντριμὸς στίχος τοῦ Βινύ:

Pleurer, prier, gémir, — est également lâche!

ἔξηγει τὴ στάση αὐτὴ τοῦ Πορτογάλου ποιητῆ. Ἡ θλίψη γι αὐτὸν δὲν εἶνε ἡ παντοδύναμη ἐρωμένη ποὺ μᾶς κρατᾷ σκλάβους στὰ πόδια τῆς. Εἶνε τὸ σχολῆκι

ποὺ βρίζεται μέσα στὸν ὠραῖο καρπὸ τῆς Ζωῆς ποὺ τὸν δαγκώνει μ' ὅλα του τὰ δόντια —κατάστικτα. Τὸ παράπονο γι' αὐτὸν εἶνε στεῖρο καὶ δειλία ἢ ὑποταγή. Στὴ ζοφερὴ θρησκεία τοῦ Πόνου ἀντιτάσσει τὴ θριαμβευτικὴ θρησκεία τῆς Χαρᾶς. Ὅποιος διαβάξῃ τοὺς στίχους του θαρρεῖ πὼς τὸν ἀκούει νὰ λέῃ: —Ποιὸς εἶπε πὼς ὁ Πόνος εἶνε ἀνώτερος, ἱερώτερος καὶ βαθύτερος ἀπὸ τὴ Χαρὰ; Ὁ Πόνος εἶνε τὸ βαρὺ ἀλκοὸλ ποὺ ναρκώνει —στὸ τέλος. Ἡ Χαρὰ εἶνε τὸ ἀχτινοβόλο ξανθὸ κρασί ποὺ μόνο μεθάει. Ὁ Πόνος ἀναλύνει σὲ δάκρυα. Ἡ Χαρὰ ἀναλύνει σὲ φῶς. Ὁ Πόνος εἶνε τὸ μαῦρο πουλὶ ποὺ κουρνιάζει —ἐφραλτικὸ—στὰ φυλλοκάρδια μας. Ἡ Χαρὰ εἶνε τ' ἀηδὸν ποὺ τραγουδᾷ μέσα στήν ἑαρινὴ φεγγαροχυσία. Ὁ Πόνος εἶνε ἡ ἀρρώστια. Ἡ Χαρὰ εἶνε ἡ ὕγεια. Ὁ Πόνος εἶνε τὸ τριαντάφυλλο ποὺ ξεφυλλάζεται. Ἡ Χαρὰ, τὸ τριαντάφυλλο ποὺ ἀνοίγει τὰ πέταλά του στήν ἀνοιξιὰτικὴ δρόσο. Ὁ Πόνος εἶνε ἡ ἄρνηση τῆς ζωῆς. Ἡ Χαρὰ εἶνε ἡ βεβαίωσή της. Ὁ Πόνος εἶνε ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ βαθὺ ψυχικὸ σκοτάδι τοῦ Μεσαιῶνα. Ἡ Χαρὰ εἶνε ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα. Ὁ Πόνος ἔκανε τὴ γῆ βασίλειο τοῦ Θεοῦ. Ἡ Χαρὰ τὴν κάνει βασίλειο τοῦ ἀνθρώπου!

Ἄληθινὰ ὁ Joao de Barros εἶνε ἓνας ἀπόστολος.

—*—

Ποιητὴς τῆς ἐνεργείας, τῆς χαρᾶς, τῆς πάλης, τῆς ἔξαρσης τῆς ζωῆς, ὁ Joao de Barros εἶνε ὁ χρυσὸς κρῖκος ποὺ συνδέει, —μέσα ἀπὸ αἰῶνες ἐθνικῆς μελαγχολίας καὶ ἀποθάρρυνσης,—τὴ σπασμένη ἀλυσίδα τῆς λουζιτανικῆς ψυχῆς. Ὁ ἄλλος κρῖκος εἶνε ὁ Καμόενς, τὸν ὁποῖον ὁ Joao de Barros συνεχίζει. Ὑπὸ τὴν ἔποψη αὐτὴ ὁ Joao de Barros εἶνε ἓνας ἐθνικὸς βάρδος. Μὲ τοὺς ἀπαράμιλλους στίχους του κεντρίζει τίς κοιμισμένες ἐνέργειες τῆς φυλῆς του, ζητεῖ νὰ τὴν μεθύσῃ, νὰ τὴν κινή νὰ σπᾷ τίς ἀλυσίδες ποὺ τὴν κρατοῦν δεμένη στὸ μῶλο καὶ νὰ τὴν παρασύρῃ πρὸς τὴν μεγάλη, πρὸς τὴν ἀπέραντη θάλασσα! ὦ! ὁ πυρετὸς του... Τὶ ἐξαισία ἀναγέννηση γιὰ τὴ χώρα του ἂν μπορούσε νὰ τῆς διοχετεύσῃ τὴ λαχτάρα του, τὸ μεθύσι του τὸ ἀπολλώνιο!

—*—

Κανεὶς ποιητὴς δὲ μοῦ ἔδωσε τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς ἠδονῆς ποὺ αἰσθάνθηκα διαβάζοντας τὴν ποίηση τοῦ Joao de Barros. Εἶνε μιὰ ποίηση ἀποκαλυπτικὴ. Εἶνε σὰν ἓνα βίαιο κίνημα ποὺ τρῶβᾷ ἀπὸ τὰ μάτια ἓναν μαῦρο πέπλο καὶ τὰ πλημμυρίζει μὲ φῶς. Εἶνε ὁ πλούσιος ὑποσχετικὸς χυμὸς μιᾶς αἰώνιας ἀνοιξῆς. Τὰ δείχνει ὅλα ὠραῖα, ὅλα νέα, ὅλα φωτεινά, ὅλα δυνατὰ στὴ Ζωή. Κάνει τὸν ἄνθρωπο ν' ἀπλωθῇ τόσο ὥστε ν' ἀγκαλιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον καὶ κάνει ὅλον τὸν κόσμον νὰ χωρᾷ μέσα του. Δίνει φτερά στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν μαθαίνει «νὰ πετᾷ ἐντὸς του», ὅπως λέει ὑπέροχα σ' ἓνα του στίχο, χαρακτηριστικὸ τῆς ὅλης του ποίησης.

—*—

Εἶμαι εὐτυχὴς ποὺ μπορῶ νὰ δώσω σήμερα στοὺς ἀναγνώστες τῆς ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ τὸ ἀνέκδοτο αὐτὸ σονέττο ποὺ ὁ Joao de Barros μοῦ ἔκανε τὴν τιμὴ νὰ μοῦ ἀφιερῶσῃ. Εἶνε ἓνα γαλήνιο, φωτεινὸ ἀνάγλυφο σκαλισμένο πάνω στὸ πιὸ λευκὸ μάρμαρο τῆς Πάρου. Τὸ σονέττο αὐτὸ εἶνε μιὰ ἐξαισία προσευχῆ. Ἡ προσευχὴ τοῦ Ρενάν πάνω στήν Ἀκρόπολη εἶνε ρωμαντικὴ καὶ

πομπώδης. Ἡ προσευχή τοῦ Joao de Barros εἶνε ἑλληνική. Διτή, ἁρμονική, σοβαρή καὶ ὠραία ὑψώνεται σάν κολῶνα ἰωνική. Ὁ Μπαρρές, στὸ Ταξίδι τῆς Σπάρτης, καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς Ἀκρόπολης, βεβαίῳ πὼς δὲν εὗρε τὴν Ἀθηνᾶ, πὼς ἢ Ἀθηνᾶ δὲν ὑπάρχει πιά, πὼς ἢ Ἀθηνᾶ ἐπέθανε!.. Μὲ τὴ συνειθισμένη του ὑπεροψία ὁ γάλλος συγγραφέας ἔσπευσε νὰ κάμῃ δόγμα ὅ,τι δὲν εἶνε παρὰ προσωπικὴ ἐντύπωση. Παραγνώρισε ὅτι κανεὶς Θεὸς δὲν πεθαίνει ὅσο ὑπάρχει καὶ ἓνας ἄνθρωπος νὰ πιστεῦθῃ σ' αὐτόν! Στὴν προσευχὴ τοῦ Joao de Barros ἡ Θεὰ ἀποκαλύπτεται φωτισμένη ἀπὸ ἓνα «γαλήνιο καὶ ξάστερο» φῶς. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ εἶνε ἤρεμη γιατί δὲν εἶνε ἡ προσευχὴ ἐνὸς ποῦ ζητάει ἀπελπισμένα ἓνα Θεὸ ἀλλὰ ἐνὸς ποῦ πιστεύει ὀλόμηνχα σ' αὐτόν. Ὁ Joao de Barros δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ πάῃ στὴν Ἀκρόπολη γιὰ νὰ βρῆ τὴ Θεά. Τὴν ἔχει μέσα του...

ΛΙΣΣΑΒΩΝ

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΙΣΙΑΜΕ
ΣΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Οἱ ἐκδόσεις ποῦ ἔγιναν ἴσαμε σήμερα τῶν ἔργων τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ ποῦ διαφέρουν μεταξύ τους εἶναι ὀχτώ. Πρῶτὴ ἔγινε ἀπὸ τὸ Μαντζαβίνο καὶ Δελαπόρτα τὸ 1857 καὶ τυπώθηκε στὴν Ἀθῆνα καὶ σύγχρονη μ' αὐτὴ ἀπὸ τὸ Ρωσόλυμο στὴ Ζάκυνθο. Τρίτῃ εἶναι ἡ ἐκδοσὴ Τερζάκη ποῦ τυπώθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1859 μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Ἰάκωβου Πολυλά καὶ τοῦ Π. Κουαρτάνου. Τέταρτῃ τοῦ Ραφτάνη ποῦ βγήκε στὴ Ζάκυνθο τὸ 1888 μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Σπύρου Δε Βιάζη. Πέμπτῃ τοῦ Μαρασλῆ ποῦ κυκλοφόρησε στὴν Ἀθῆνα τὸ 1901 μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Ν. Πολίτη καὶ προλεγόμενα τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἐχτὴ τὸ Πανηγυρικὸ τεῦχος ποῦ φάνηκε τὸ 1902 στὴν Ἀθῆνα. Ἐβδομῃ μιὰ ἐκλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Δ. Σολωμοῦ τυπωμένη στὴν Ἀθῆνα ἀπὸ τὸν Π. Δ. Σακελαρίου, καὶ ὄγδοη ἡ ἐκδοσὴ Γ. Βασιλείου ποῦ τυπώθηκε τὸ 1920 στὴν Ἀθῆνα.

Σιὰ σ' αὐτὲς πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν ἐκδοσὴ Φέξη ποῦ εἶναι ἀνατύπωση τῆς ἐκδόσεως Μαρασλῆ, χωρὶς τὸν πρόλογο τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, καὶ τὴν ἐκδοσὴ Ἐλευθερουδάκη, ποῦ εἶναι ἀνατύπωση πανομοιότυπη τῆς ἐκδόσεως Μαρασλῆ, καὶ τυπώθηκε τὸ 1921 στὴ Γερμανία.

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις αὐτὲς οἱ δύο πρῶτες, τοῦ Μαντζαβίνου—Δελαπόρτα καὶ ἡ ἄλλη τοῦ Ρωσόλυμου περιέχουν μέρος τῶν ποιημάτων τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ δὲν παρουσιάζουν καμμιά κριτικὴ κατάταξη. Ὁμοίως ἡ ἐκδοσὴ τοῦ Π. Δ. Σακελαρίου καὶ Γ. Βασιλείου περιέχουν ἐκλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Δ. Σολωμοῦ χωρὶς καμμιά κριτικὴ κατάταξη. Οἱ ἐκδόσεις γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μιλήσουμε ἔδω εἶναι πρῶτα ἡ ἐκδοσὴ Τερζάκη, ἔπειτα ἡ ἐκδοσὴ Ραφτάνη, ἡ ἐκδοσὴ Μαρασλῆ καὶ τὸ Πανηγυρικὸ Τεῦχος.

ΕΚΔΟΣΗ ΤΕΡΖΑΚΗ. Μόλις πέθανε ὁ Δ. Σολωμὸς καὶ ἀντὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔργα ποῦ ὄλοι οἱ φίλοι του ἐπερίμεναν, εὗρέθησαν μερικὸι σκόρπιοι στίχοι στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ, δύο γινῶμες ὑποστηρίχτηκαν: ἡ πρῶτῃ εἶταν νὰ μὴ γίνῃ καμμιά ἐκδοσὴ ὡς ποῦ νὰ βρεθοῦν τὰ χαμένα χειρόγραφα καὶ ἡ δευτέρῃ εἶταν νὰ ἐκδοθοῦν ὅσα εὗρέθησαν ἢ ὅσα εἶταν γνωστὰ στοὺς φίλους τοῦ ποιητῆ, καὶ ὅταν θὰ βρισκόταν τὰ χαμένα χει-

ρόγραφα δὲν εἶταν δύσκολο νὰ γίνῃ μιὰ νέα ἐκδοσὴ. Τὴν πρῶτῃ γνώμη τὴν εἶχε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητῆ ὁ Δημήτριος, τὴ δευτέρῃ ὁ Πολυλάς. Ὑπερίσχυσε ἡ γνώμη τοῦ Πολυλά, καὶ ἀπὸ τὸ 1857 ἴσαμε τὸ 1859 ἔγινε ἡ προκαταρκτικὴ ἐργασία. Ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς ἀνέλαβε τὴν ταχτοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ ὁ Π. Κουαρτάνος τῶν Ἰταλικῶν. Ὅμως πρέπει νὰ τονιστεῖ πὼς τὸ ἔργο δὲν εἶναι ἀπολύτως προσωπικὸ αὐτῶν τῶν δύο. Γιὰ τὴ συγκέντρωση καὶ ταχτοποίησιν συνεργάστηκαν καὶ ὁ Γ. Μαρκοῦρας, καὶ ὁ Μάνεσης καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους ποῦ ἔκαναν συντροφιά μὲ τὸ Δ. Σολωμό. Μεγάλῃ, ἀκόμα, βοήθεια ἐπρόσφεραν καὶ ἐκεῖνοι ποῦ εἶχαν στὴν κατοχὴ τοὺς ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ, γιατί ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ δὲν εὗρέθησαν παρὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα.

Ἔτσι ὁ νεανικὸς φίλος τοῦ Δ. Σολωμοῦ, ὁ Πήλικας, ἐπρόσφερε τὸ «Διάλογο» τοῦ ὁποῖου δὲν εὗρέθη ἀντίγραφο στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ. Κοὶ ὁ Πήλικας θαρρώντας πὼς θὰ διατηροῦσε καὶ ὁ Δ. Σολωμὸς ἀντίγραφο, δὲν εἶχε φροντίσει γιὰ τὴ διατήρησίν του καὶ ἔτσι ἐχάθηκε κάποιον τετραδίου καὶ τὸ ἔργο μᾶς ἐσώθηκε ἀποσπασματικῶς. Ὁ μουσικοδιδάσκαλος, ἀδελφικὸς φίλος τοῦ ποιητῆ, ἔδωσε μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ «Λάμπρου» τὰ ὁποῖα εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν ποιητὴ γιὰ νὰ τὰ τονίσῃ. Ἀπὸ τὴν «Ἴόνιον Ἀνθολογίαν» ἐπῆραν τ' «Ὅραμα τοῦ Λάμπρου», γιατί στὰ χειρόγραφα δὲν εὗρέθησαν παρὰ καμμιά δεκαπενταριά σκόρπιοι στίχοι, ἀπαράλλαχτα ὅπως μᾶς σώζονται καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες ραψωδίες αὐτοῦ τοῦ ποιήματος. Ἀντίγραφο τῆς «Φαρμακωμένης» δὲν εὗρέθηκε στὰ χειρόγραφα, μὰ τὴν ἐπῆρε ὁ Πολυλάς ἀπὸ τὴν «Πανδώρα» ὅπου εἶχε δημοσιευτεῖ τὸ 1857 μὲ τὴν ἄδεια τοῦ ἴδιου ποιητῆ. Τῆς ὁδῆς «Εἰς Μοναχὴν» δὲν εὗρέθηκε παρὰ ἓνα δοκίμιο στὰ χειρόγραφα, καὶ ὁ Πολυλάς τὴν ἐπῆρε ἀπὸ χειρόγραφο φίλων τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ ἀπὸ περιοδικὰ ὅπου εἶχε πολλὰς φορὰς δημοσιευτεῖ χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ ποιητῆ, καὶ σὲ μερικὰ σημεία ἔκαμε τὶς διορθώσεις ποῦ πίστευε γιὰ σωστές. Γιὰ νὰ κοντολογῶ, ὅλα τὰ ποιήματα ποῦ ἀναφέρω πάρα κάτω, τὰ πῆρε ὁ Πολυλάς ἀπὸ διάφορα ἀντίγραφα φίλων, γιατί δὲν εὗρέθηκε μῆτε στίχος τους στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ. Τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι τ' ἀκόλουθα: Ὁ θάνατος τῆς Ὀρφανῆς—Ὁ θάνατος τοῦ Βοσκού.—Ἡ Εὐρυκόμη.—Ἡ Ξανθοῦλα.—Τὸ ὄνειρο.—Ἡ Ἀγνώριστη.—Ἡ ψυχούλα.—Κάκιωμα.—Πρὸς τὸν κ. Λουδοβίκον Στράνην.—Πρὸς τὸν κ. Δε Ρόσση.—

Στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ δὲν εὗρέθησαν ἀκόμη καὶ οἱ ἀκόλουθες μεταφράσεις: ἡ ὁδὴ τοῦ Πετράρα.—Νερά καθαροφλοίσβιστα.—Τοῦ Μεταστάσιου.—Ἡ ἄνοιξη.—Τὸ Καλοκαίρι.—Σὲ σκληρότατο πέλαγο τρέχω. Ὁμοίως δὲν εὗρέθησαν στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ τὰ σατυρικά. Τὰ πῆρε ὁ Ἰάκωβος Πολυλάς ἀπὸ διάφορα ἀντίγραφα προτιμώντας τὸ σωστότερον κατὰ τὴν γνώμη του.

Τώρα, πρέπει σ' αὐτὰ νὰ προστεθῇ τὸ πλῆθος τῶν στίχων ποῦ θυμούνταν οἱ φίλοι τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὰ διάφορα μεγάλα ποιήματά του καὶ ποῦ τοὺς ἐπρόσθεσαν ἔτσι ἀπὸ μνήμης ἀνάμεσα στὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα, γιὰ νὰ φανταστῆ κανεὶς τί εὗρέθηκε στὰ χειρόγραφα καὶ ποῖα ἐργασία ἔγινε γιὰ νὰ σχηματιστῇ ἡ ἐκδοσὴ αὐτὴ, στὴν ὁποῖαν κυρίως ὀφείλομε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ σολωμικοῦ ἔργου.

Για τὰ Ἰταλικά ποιήματα ἔκαμε τὸ ἴδιο ὁ Π. Κουαρτάνος. Αὐτὰ ὁμως δὲν ἐδημοσιεύτηκαν ὅλα ὅσα εὐρέθησαν ἢ ὑπάρχουν, μὰ ἔγινε ἐκλογή, καὶ δὲν ἐδημοσιεύτηκαν οὔτε τὰ νεανικά Ἰταλικά ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ ποὺ εἶχαν φανῆ τὸ 1822 σ' ἰδιαίταιρο τόμο ἀπὸ τὸ Στράνη. Ἐμειναν ἔτσι ἀρκετὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ ἀνέκδοτα ὑποθέτω νάνα καμμιά τριανταριά σονέττα καθὼς ἔμεινε ἀνέκδοτη καὶ μιὰ πεζὴ σάτυρα ἑλληνικὴ ἐπιγραφόμενη «Ἡ γυναῖκα τῆς Ζακύνθου» καὶ ἡ ὁποία στρέφεται κυρίως ἐναντίον τῆς γυναίκας τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ του Ροβέρτου.

Για τὴν ἔκδοση αὐτὴ πρέπει ἀκόμα νὰ προσθέσουμε πὼς ἐπιλουτίσθηκε μ' ἀρκετὰ σημειώματα τόσο ἀπὸ τὸν Πολυλά, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν Κουαρτάνο, καὶ ὀφείλουμε νὰ τονίσουμε πὼς ἂν δὲν εἶχε γίνῃ, σήμερα ἐλάχιστα θὰ γνωρίζαμε γιὰ τὸ Δ. Σολωμὸ καὶ τὸ ἔργο του καὶ ἴσως ἀσήμαντη θάταν καὶ ἡ ἀγαθὴ ἐπιρροὴ ποὺ ἐξάσκησε αὐτὸ τὸ ἔργο. Ὅμως μετὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα: Ἡ ἔκδοση αὐτὴ εἶναι ἡ καλύτερη ποὺ μποροῦσε νὰ γίνῃ; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θ' ἀπαντήσουμε ξηρὰ πὼς ὄχι! Μπορεῖ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔγινε νὰ μὴν εἶταν δυνατὸ νὰ γίνῃ ἀρτιώτερη, ὁμως τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ ἡ προσεχτικώτερη μελέτη τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, μᾶς πείθουν πὼς ἡ ἔκδοση αὐτὴ δὲν ἔχει παρὰ ἱστορικὴ μονάχα σημασία. Καὶ ἰδοὺ πὼς ὑποστηρίζουμε τὴ γνώμη μας αὐτὴ.

ΠΡΩΤΟ: Ὁ Δ. Σολωμὸς ἴσασκε ποὺ νὰ φτάσῃ στὴν τέχνη τῶν «Ἐλεύθερων Πολιορκημένων» καὶ τοῦ «Πόρφυρα», πέρασε ἀπὸ διάφορους σταθμούς, κατὰ τοὺς ὁποίους μεταχειρίστηκε διάφορα τεχνικά μέσα. Ἔτσι, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὴν τὴν ἐξέλιξη καὶ νὰ τὴν ἐχτιμήσῃ, πρέπει τὰ ποιήματα νάνα καταταγμένα χρονολογικά. Μὰ στὴν ἔκδοση Τερζάκη κάτι τέτοιο δὲν ἔγινε, καὶ ὄχι μονάχα δὲν ἔγινε, μὰ οὔτε τὴν ἐσκέφτηκαν οἱ ἐπιμελητὲς τῆς ἔκδοσης. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ἢ δὲν ἐμπόρεσαν νὰ διακρίνουν τὰ ποιήματα χρονολογικῶς, ἢ τοὺς διάμεσους σταθμούς τῆς Σολωμικῆς ποίησης δὲν ἀντελήφτηκαν, ἢ ἂν τοὺς ὑποψίαστηκαν, δὲν εἶχαν καθαρὴν ἔννοια τῶν τεχνικῶν μέσων ποὺ ξεχωρίζουν τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο. Σήμερα τὸ πρᾶμα εἶναι εὐκολώτερο, καὶ θὰ μπορούσαμε σχεδὸν πάντα μὲ βεβαιότητα νὰ καθορίσουμε τὴν ἐποχὴ στὴν ὁποίαν ἀνήκει κάθε ποίημα τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Ὡστε, κάθε νέα ἔκδοση πρέπει ἀναντιρρήτως νὰ εἶνε χρονολογικῶς καταταγμένη.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Ἡ ἔκδοση Τερζάκη ἀπὸ ἀποσπασματικῆς ταξινομήσεως ἔχει λάθη, τὰ ὁποῖα ὁ προσεχτικὸς μελετητὴς δὲν εἶναι ἀδύνατο νὰ διακρίνῃ, καὶ τὰ ὁποῖα κάθε νέα ἔκδοση ὀφείλει νὰ διορθώσῃ. Καὶ λάθη ἀποσπασματικῆς κατάταξης ὑπάρχουν στοὺς «Ἐλεύθερους Πολιορκημένους», ὅπου πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σκόρπιους στίχους μποροῦν μὲ θεικτικότητα νὰ τοποθετηθοῦν μέσα στὸ σχέδιο τοῦ ποιήματος καὶ ὄχι νὰ μένουν ξεκάρφωτοι. Ἔτσι ἀπὸ τὴ νέα κατάταξη, ἂν γίνῃ μὲ αὐστηρὴ μέθοδο, θὰ φανεῖ τὸ σύνολο τοῦ σκελετοῦ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιήματος, πρᾶμα ποὺ ἀσφαλῶς πολὺ θὰ βοηθήσῃ τὸν ἀναγνώστη γιὰ ν' ἀντιληφτῇ ἀρτιώτερα τὸ ποίημα. Καὶ μὲσὰ στ' ἀποσπάσματα τῶν «Ἐλεύθερων Πολιορκημένων» ὑπάρχουν στίχοι ποὺ ἀσφαλῶς ἀνήκουν στὸν «Κρητικὸ» καὶ στὸν «Πόρφυρα». Καὶ τὰ ἀποσπασματικά λάθη δὲν ὑπάρχουν μονάχα στοὺς «Ἐλεύθερους

Πολιορκημένους», μὰ καὶ στὸ «Λάμπρο», τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεση καθὼς τὴν ἐξιστόρησεν ὁ Ἰ. Πολυλάς, εἶναι αὐθαίρετη καὶ σφαλερή. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο, μὰ καὶ ὀρισμένα ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος αὐτοῦ μένουν τελείως ξεκάρφωτα. Τὸ ἀπόσπασμα «Ὁ Μάρτυρας» π.χ. ποὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ποιήματος, μένει στὸν ἀγέρα, καθὼς καὶ τὸ ἐπεισόδιο τῆς «Ἀναδυομένης Ἀφροδίτης» καὶ τὰ τρία ὀκτάστιχα, ποὺ μερικοὶ ἴσως τὰ θεωροῦν ἀκόμη σὰν ἀνεξάρτητα ἐπιγραμματικά ποιήματα. Βέβαια αὐτὰ ἐδῶ τὰ ἐκθέτω σὲ γενικὲς γραμμὲς, μὰ γι αὐτὰ θὰ γίνῃ λόγος λεπτομερέστερος σὲ ξεχωριστὲς μελέτες. Ὅμοιος ἡ ὁδὴ «Εἰς Μοναχὴν» τὴν ὁποίαν ἴσασκε σήμερα θεωροῦν ἄρτια, εἶναι καὶ αὐτὴ ἀποσπασματικὴ, ἢ κακὰ τοποθετημένης οἱ στροφές. Περισσότερα ἐδῶ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προσθέσω.

ΤΡΙΤΟ: Ὁ Ἰ. Πολυλάς, γιὰ ὀρισμένο λόγο μετέφρασε στὴν ἑλληνικὴ τὰ πεζὰ μέρη ποὺ εὑρίσκει στὰ χειρόγραφα τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Εἶναι μάλιστα γνωστὸ, πὼς δὲν ἐμετέφρασε παρὰ ὅσα ἐνόμισε ἀπαραίτητα. Ἐνῶ γιὰ νὰ ὑπάρξῃ μιὰ ἄρτια ἔκδοση, πρέπει νὰ δημοσιευστοῦν τ' ἀποσπάσματα αὐτὰ Ἰταλικά ὅπως γράφθηκαν καὶ νὰ μὴ γίνῃ παραλείψη καμμιά. Καὶ τοῦτο, γιὰτι μὴν ἀποδόθηκε πάντοτε τὸ πνεῦμα τῶν στοχασμῶν τοῦ ποιητῆ, καὶ γιὰτι μὴν μπορεῖ ὀρισμένα πράγματα ποὺ ἔμειναν ἀνέκδοτα, νὰ μᾶς διαφωτίσουν σὲ μερικὰ σημεία, ποὺ τότε εἶταν δύσκολο νὰ τὸ παρατηρήσῃ ὁ Ἰ. Πολυλάς καὶ ὁ Κουαρτάνος.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Ἀπὸ τὴν ἔκδοση Τερζάκη ἔμειναν ἀνέκδοτα ὀρισμένα ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ. Καὶ γνωστὸ εἶναι πὼς ἔμειναν καμμιά τριανταριά σονέττα Ἰταλικά, καὶ ἡ πεζὴ σάτυρα «Ἡ γυναῖκα τῆς Ζακύνθου», ποὺ ἔμεινε ἀδημοσίευτη γιὰτι ἔχτυποῦσε πρόσωπο ποὺ τότες ἔξοῦσε ἀκόμη, καὶ βέβαια δὲν εἶταν εὐκολὸ νὰ δημοσιεψῇ κανεὶς ἕνα λιβέλλο ἐναντίον προσώπου ποὺ ζοῦσε καὶ ποὺ εἶταν καὶ συγγενικὸ τοῦ ποιητῆ ἕνα στοιχειῶδες κοινωνικὸ καθήκον τὸ ἀπαιτοῦσε. Μὰ σήμερα οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ὑπάρχουν, καὶ τὰ ποιήματα ποὺ παραλείφθηκαν ἀπὸ τὴν ἔκδοση Τερζάκη, πρέπει νὰ συμπεριληφτοῦν σὲ μιὰ νέα γενικὴ ἔκδοση.

ΠΕΜΠΤΟ: Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο πὼς σχεδὸν ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Δ. Σολωμοῦ ἔχουν γιὰ θέμα τους κάποιο πραγματικὸ γεγονὸς ποὺ συνέβηκε στὸ περιβάλλον του. Ἐν τούτοις, καμμιά πληροφορία δὲ μᾶς δόθηκε ἐπάνω γιὰ τὶς ἀφορμὲς, ἐχτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα πράγματα γιὰ τὴ «Φαρμακωμένη» καὶ γιὰ τὸν «Πόρφυρα». Τὸ πρᾶμα αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη δυνατὴ παραλείψη τῆς ἔκδοσης Τερζάκη, καὶ ἡ πειστικώτερη ἀπόδειξη πὼς δὲν ἐννοήθηκε ἀρκετὰ ἡ ὑπόσταση τῆς Σολωμικῆς ποίησης ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν περιστοίχιζαν. Μάλιστα, ὅταν κανεὶς σκεφτῇ πὼς μέσα στὴ Σολωμικὴ ποίηση περικλειῶνται διάφορα μεταφυσικά καὶ ψυχολογικά προβλήματα, θὰ ἐννοήσῃ ἀμέσως ποιά σημασία θὰ εἶχε γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ποίησης αὐτῆς ἡ γνώση τῶν πηγῶν τῆς, τῶν ὁποίων, φαίνεται ἀπὸ μερικὰ σημεία, πὼς ὁ ποιητὴς, ἐδιατήρησε καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν. Γιὰτι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς Σολωμικῆς ποίησης κατὰ τὴν οὐσιαστικὴν τῆς ὑπόστασιν καὶ ὄχι κατὰ τὴν μορφολογικὴν, εἶναι ἡ μεταφυσικότητα ἢ ἐπαληθευμένη ἀπὸ τὰ πραγματικὰ γεγονότα τῆς ἀντικειμενικῆς ζωῆς. Ἔτσι, ἀπ' αὐτὸ ἀποτελεῖται καὶ τὸ περίφημο μίγμα τοῦ ρομαντισμοῦ καὶ τοῦ κλασικισμοῦ, ποὺ ἐπιλοδοξήσε νὰ κατορθώσῃ ὁ Δ. Σολωμὸς

και η κατανοηση του μίγματος αυτου ειναι τόσο δυσκολώτερη όσο περισσό-
τερες πληροφοριες μας λειπουν. Δίκαια, λοιπόν, ο σημερινός μελετητής θα
μπορούσε ν' αγανακτήσει εναντίον των ανθρώπων που περιστοιχίζουν το Δ.
Σολωμό, γιατί δεν ήθελαν να μας δώσουν τις πληροφορίες που ασφαλώς
εγνώριζαν και τις οποίες έθεώρησαν άσημαντες.

ΚΑΙ ΕΧΤΟ: Έπειδή το έργο του Δ. Σολωμού εγράφηκε σχεδόν
έδω κ' εκατό χρόνια, και σε μέρος επαρχιακό, και περιέχει στοιχεία ιστο-
ρικά, κ.λ.π., για όλους αυτούς τους λόγους, είναι απαραίτητα διάφορα δια-
φοριστικά σχόλια. Όμοιος χρειάζεται επεξήγηση των τεχνικών μέσων που
χαρακτηρίζουν τις διάφορες περιόδους της Σολωμικής τέχνης, και όπου είναι
δυνατό, συμπλήρωση με κριτικό σημείωμα της συνέχειας των άποσπασμά-
των. Και αυτά όσο για την έκδοση Τερζάκη. Για την έκδοση

ΡΑΦΤΑΝΗ, έχουμε να πούμε τ' ακόλουθα: Ο Σπύρος Δε Βιάζης
που επιμελήθηκε την έκδοση δεν έφερε απολύτως καμιά μεταβολή τόσο
στη χρονολογική όσο και στην άποσπασματική κατάταξη των ποιημάτων.
Επίσης έδημοσίεψε την ελληνική μετάφραση του Ι. Πολυλά των Ιταλι-
κών άποσπασμάτων και στοχασμών του Δ. Σολωμού. Δεν έδημοσίεψε μήτε
τη σάτυρα «Η γυναίκα της Ζακύνθου», μήτε τα συνέπτα τα Ιταλικά που
παράλειψε ο Κουαρτάνος, και δεν ένóησε τη βάση της Σολωμικής ποίησης.
Όμως πρόσθεσε μερικές παραλλαγές στα σατυρικά, που εύρηκε σε αντί-
γραφα που δεν είχε υπ' όψει του ο Πολυλάς. Έπρόσθεσε τα νεανικά Ιτα-
λικά ποιήματα του Δ. Σολωμού που τύπωσε το 1822 ο Σιράνης στην Κέρ-
κυρα με την έπιγραφή «Rime improvisate», έδημοσίεψε Ιταλικά τις γνω-
μες του μουσικοδιδάσκαλου Μάντζαρου, που έχουν μεγάλη σημασία για τη
μελέτη του Δ. Σολωμού, και πρόσθεσε ακόμη αρκετές πληροφορίες, οι
όποιες έπρεπε πάντως ναταν περισσότερες και πιο ακριβολογημένες, μα κ'
έτσι προσφέρουν αρκετό βοήθημα για τη μελέτη του Σολωμικού έργου.

ΕΚΔΟΣΗ ΜΑΡΑΣΔΗ. Για την έκδοση αυτή, μ' όλο που έγινε το
1901 και την επιμελήθηκε ο Ν. Πολίτης, είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε
άμέσως πως υπολείπεται και από τις δυο προηγούμενες. Ο πρόλογος των
όποιον έγραψε ο Κωστής Παλαμής είναι γεμάτος παρανοήσεις και λάθη.
Φαίνεται πως έλειπαν όλα τα στοιχεία που απαιτούσε μια εργασία τόσο δύ-
σκολη ώστε και ο κ. Ι. Πολυλάς ν' αποτύχη. Χρονολογικώς και άποσπα-
σματικώς βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με τις προηγούμενες για να
μην πούμε και κάπως σε χειρότερη. Επίσης έδημοσίεψε ο επιμελητής της
την Έλληνική μετάφραση του Ι. Πολυλά των Ιταλικών πεζών άποσπασμά-
των και στοχασμών του ποιητή. Δεν έδημοσίεψε τα ποιήματα που παρά-
λειψε ο Ι. Πολυλάς και ο Κουαρτάνος, και δεν ένóησε τη βάση της Σολω-
μικής ποίησης. Έπρόσθεσε και νεανικά Ιταλικά ποιήματα του Δ. Σολω-
μού που έδημοσίεψε και ο Σ. Δε Βιάζης και παρέλειψε όλες τις γραμματο-
λογικές πληροφορίες του Ι. Πολυλά και τα σημαντικότερα σημειώματα του
Κουαρτάνου, που ίσως επειδή εΐταν Ιταλικά γραμμένα, δεν ένóησε τη ση-
μασία τους. Έπρόσθεσε δυο τρία νέα στιχουργήματα του Δ. Σολωμού και
έβαλε κάτω από το κείμενο τις παραλλαγές των στίχων, πράμα όμολογου-
μένως που βοηθεί τον αναγνώστη. Η έκδοση αυτή αναμφιβόλως είναι η
χειρότερη από όλες έγιναν με κάποια κριτική αξίωση, και όμως της έκδοσης
αυτής έγιναν δυο επανεκδόσεις: ή μία από τον έκδοτικόν Οίκο Φέξη και

ή άλλη από τον έκδοτικόν Οίκο Έλευθερουδάκη. Απομένει να εξετάσου-
με και το

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ. Η έκδοση αυτή που έγινε για τιμή
του ποιητή, όταν εγιορτάστηκε η πενηντοετηρίδα του, και που έχρησι-
μωσε για διαφημιστική ρεκλάμα της Ζακυθινής στασιμότητας, δεν έχει καμ-
μια διαφορά σχεδόν από τις προηγούμενες εκδόσεις. Χρονολογικώς και άπο-
σπασματικώς βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με τις προηγούμενες. Έχουν
παράλειφθει όλα τα Ιταλικά ποιήματα που έδημοσιεύτηκαν στις προηγού-
μενες, και συνολικά παρουσιάζεται κατώτερη και από την έκδοση Μαρασλή.
Το μόνο αξιο λόγου αυτής της έκδοσης είναι μερικές πληροφορίες του Σπύ-
ρου Δε Βιάζης και κυρίως του Λεωνίδα Χ. Ζώη για την οικογένεια του
ποιητή.

Έτσι, από τα όσα εκθέσαμε ψηλότερα, γίνεται φανερό πως ίσαμε ση-
μερα δεν έγινε ή προεπιμένη έκδοση των έργων του Δ. Σολωμού. Μάλιστα
θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως οι εκδόσεις των έργων του μεγαλύ-
τερου ποιητή μας όλο και χειροτερεύουν. Και αν το λογαριάσει κανείς αυτό
σοβαρά, δε θα μείνει καθόλου εύχαριστημένος από την πνευματική πρόοδο
που έκαμε το Έθνος μας. Και δε θάταν άσημαντο, αφού οι κερδοσκοπικές
τάσεις των έκδοτών μας δεν τους αφήνουν να κάμουν την προεπιμένη έκδοση,
να βρισκόταν κάποιος πλούσιος που ν' αγαπάη την πνευματική μας ανα-
γέννηση και ν' αναλάβη τα έξοδα. Είμαι βέβαιος πως μια άρτια έκδοση των
έργων του Δ. Σολωμού θα πρόσφερε όχι μονάχα ευγνωμοσύνη μα και
κέρδος.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Κάμποσα χρόνια πριν από τον πόλεμο, οι Γερμανοί είχαν αιστανθή
την ανάγκη να αλλάξουν τους τόσο πολυπατημένους δρόμους και στη λο-
γοτεχνία και στις καλές τέχνες και στην πολιτική. Στόν πεζό λόγο π. χ.
ή στο θέατρο, ο Σούντερμαν, και αυτός ο Χάουπτμαν, που συμβόλιζαν
έναν έκφυλισμένο ρεαλισμό, ή μια ρεαλιστική αισθητική, δεν εύρισκαν
καμιά απήχηση μέσα στόν κύκλο του καλλιτεχνικού κόσμου. Άπεναντίας
μάλιστα, οι νέοι με θόρυβο χτυπούσαν τις δυο αυτές άστικές δόξες της
γερμανικής τέχνης.

Η νέα γενεά, που κρατά σήμερα τα σκήπτρα στη λογοτεχνία, είχε και-
νοτομηση στην αισθητική. Το ίδιο συνέβηκε με τη ζωγραφική: μια ισχυ-
ρή αντίδραση των νέων εναντίον των μιμητών της σχολής του Χάνς Τόμα
και του νατουραλιστικού συμβολισμού ενός Φράντς Στούκ.

Στο θέατρο πάλι, ο Ράινχαρτ έσήκωσε τη σημαία της Νέας Σκηνης,
και στην πολιτική και κοινωνιολογία τόσο οι έπίσημοι καθηγητές των Πα-
νεπιστημίων σαν το Σόμπαρτ όσο και οι ιδιώτες, που ή κριτική θεωρούσε
για υλιτενάντες, σαν το Ρατενάου, άρχιζαν να βλέπουν πως ή Γερμανία
δεν ήμπορούσε και δεν έπρεπε να ακολουθήση τη Βισμαρκιανή κατεύ-
θυνση μιας Προσοικής Γερμανίας με πνεύμα στρατοκρατικό και πέρα ως
πέρα υλιστικό.

✱

Κι ήρθεν ὁ Πόλεμος.

Ἀπὸ τοὺς διανοούμενους, οἱ ἐπίσημοι, οἱ καθιερωμένοι, οἱ συντηρητικοὶ πού τὸ ἔργο τους εἶχε ξεπεράσει τὰ γερμανικά σύνορα, ἐνθουσιάζθηκαν, ἐκήρυξαν δυνατὰ τὸ δίκιο τῆς Γερμανίας, καὶ ἀκολούθησαν ἴσαμε τὴν καταστροφὴ μιᾶ ταχτικῆ, μιᾶ στάσι μικρόπρεπα πατριωτικῆ· οἱ νέοι πάλι, καὶ ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς παθαίνονταν ἢ προσποιοῦνταν τὸν κοσμοπολίτη, σὰν ὁ Τόμας Μάν, ἀπὸ τῆ μιᾶ μέρα στὴν ἄλλη μεταμορφώθηκαν. Ὁ κοσμοπολίτης αἰσθητικὸς χάθηκε στὸν «ἀχανῆ κόσμο» καὶ ὁ γερμανὸς ἀστός ξαναβρῆκε τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ Θεὸς—πού ἦταν φυσικὰ γερμανὸς—τοὺς ὑπνώτισε καὶ τοὺς ἔφερε σὲ μιᾶ τέτοια κατάστασι, ὥστε νὰ ὑποβάλλωνται σὲ ὅλες τὶς δυνατὰς θυσίας χωρὶς νὰ ἐρωτήσουν καὶ καμμιά φορὰ τὸν ἑαυτὸ τους,—γιατί.

Κάπου-κάπου πρόβυλαν ὁμοῦ καὶ οἱ ἐλεύθεροι τεχνίτες, οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Ὁ Χάινριχ Μάν ἐτοιμάζει μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τὸ ξακουστό του ρομάντο, «Ὁ Ὑλήκοος» τοῦ Γουλιέλμου! Μὰ ἡ λογοκρισία ἐμποδίζει τὴν κυκλοφορία τοῦ βιβλίου. Ὁ Ρενέ Σικελὲ καταφεύγει στὴν Ἑλβετία γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴ φυλακὴ, πού ὁ πρωσσικὸς μιλιταρισμὸς τοῦ ἐτοιμάζει. Μερικοὶ ἄλλοι—καὶ οἱ καλλίτεροι, οἱ Εὐρωπαῖοι—κλείνουν ἀναγκαστικὰ τὸ στόμα, περιμένοντας τὴ μέρα τῆς ἐλευθερίας.

✱

Κι ἡ 9 τοῦ Νοέμβρη 1918 ἔφτασε.

Ἡ ἐπανάστασι ξέσπασε, ὀρμητικῆ. Μαζὺ μὲ τὸ πολιτικὸ καθεστὼς ἔπεσε καὶ ἡ Kulturpolitik. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Βίσμαρκ μὲ τὴν ἰδεολογία του παρασύρθηκε: οἱ Kulturpolitiker ἀγωνίζονται γιὰ νὰ τὸ ξαναστήσουν· μὰ ὁ κόπος τους πάει στὰ χαμένα. Ὁ γερμανικὸς λαὸς, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς, ἡ νεολαία, ἔννοεῖ νὰ κατεδαφίσῃ αὐτὸν τὸν στρατιῶνα, ὅπου τὸ πνεῦμα, κλεισμένο, ἦταν ὑποχείριον στὴ πολιτικῆ. Καὶ εἶνε ἀξιοθαύμαστο φαινόμενο, νὰ βλέπουμε αὐτὸν τὸ λαὸ, ὕστερα ἀπὸ τόσα πού ὑπόφερε, καὶ ὑποφέρει, νὰ μὴ ἀποκαρδιώνεται, ἀλλὰ νὰ ἐνθουσιάζεται, καὶ ἐξιδανικεύοντας τὴ ζωὴ, νὰ ἐπαναστατῆ, ὄχι μόνον γιὰ τὴ καλλιτέρευσι τῶν ὄρων τῆς ὕλικῆς του ζωῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴ δημιουργίαν ἐνὸς νέου κόσμου, μὲ νέο πολιτισμὸ—ὄχι τῆ γνωστῆ Kultur τὴν προπολεμικῆ, ἀλλὰ τὴν Bildung ὅπως τὴ θέλει ὁ Τόμας Μάν—ὅπου τὸ πνεῦμα κυρίαρχον νὰ αὐτοδιοικῆται ἔχοντας τὸ δικαίωμα καὶ νὰ διοικᾷ.

Καὶ ἡ Γερμανικὴ Ἐπανάστασι τοῦ 1918 κατέστρεψε τοὺς παλιούς ναοὺς, ἀλλ' ἔστησε στὴ θέσιν τους νέους, ὅπου ἡ σκέψις ὀφείλει νὰ μένῃ ἐλεύθερη.

Οἱ πρόδρομοι τῆς σημερινῆς ἐπανάστασις ζοῦν καὶ δημιουργοῦν ἀκόμη: μὲ τὰ ἔργα τους τὰ ὀλοζώντανα, τὰ ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε ζυγὸ κρατικὸ ἢ κοινωνικὸ, ὀδηγοῦν τοὺς νέους, ἐτοιμάζοντας ἔτσι τὸ ὕλικὸ, πού μ' αὐτὸ θὰ χτίσουν τὸ νέο παλάτι, τοῦ γερμανικοῦ Πνεύματος καὶ Πολιτισμοῦ.

✱

Ἡ γερμανικὴ λογοτεχνία τὰ τελευταῖα δέκα-δώδεκα χρόνια δημιούργησε ἕνα ἔργο, πού ἄλλες χρειάστηκαν τριάντα καὶ σαράντα χρόνια. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐξευγένισε τὸ λογοτεχνικὸ ὄργανο, τὴ γλῶσσα: τῆς ἀπέδωκε τὴ

φυσικότητα, πού μὲ τὸ ρομάντο-ἐπιφυλλίδα, εἶχε χάσῃ· τῆς ἀνόησε τὸ γόητρο, μὰ τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὶς «κατὰ παράδοσιν» ιδιότητες τῆς.

Ἐπειτα, ἄρχισε νὰ μεταρρυθμίζῃ τὴ σκέψιν, καὶ τελευταία, κυριευμένη μὲ νέες ἰδέες, ἀναθεωρεῖ τὸ ὕφος. Ἡ πρόξια καὶ ὁ στίχος, μὲ πρωτότυπη μορφὴ, παρουσιάζονται σήμερα ὀλοκληρωτικὰ ξεκαινούργωμένοι. Αὐτὴ ἡ ἐπαναστατικὴ μεταρρύθμισι φέρει ὀριστικὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ.

Ὁ ἐξπρεσιονισμὸς χαρακτηρίζει μιᾶ περίοδο τῆς γερμανικῆς σκέψις. Καθάρια ἐθνικὸς, μὰς δείχνει τὴν ἐξέγερσιν τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ἐναντίον ἐνὸς διεφθαρμένου, ἐνὸς ἐκφυλισμένου ρεαλισμοῦ.

Ἡ νέα σχολή, πού ἀντιπροσωπεύει ἕνα πνεῦμα μὲ ἔντασι σπάνια καὶ ἔκτασι τεράστια ἐπιδρᾷ σὲ ὅλες τὶς τέχνες, καὶ τὶς καταχτᾷ. Ἐξω ἀπὸ τὸν ἐξπρεσιονισμὸ δὲν ὑπάρχουν παρὰ μερικοὶ παλαιοὶ τεχνίτες, πού τοὺς εἶνε ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐποχὴ μας. Ἄλλ' αὐτοὶ σιγά-σιγά σβύνουν· ἀνήκουν στὴν περασμένη γενεά. Δὲ συγκινοῦν, δὲν ἐνθουσιάζουν πιά κανένα. Οἱ νέοι, οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος, ὅλοι οἱ δυνατοὶ πού ἔχουν θάρρος καὶ ἀξία, συγκεντρώνονται γύρω στοὺς ἐξπρεσιονιστὰς δασκάλους, ἀπελευθερώνοντας τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Kulturpolitik τῆς Αὐτοκρατορίας.

✱

Κι ἐκδηλώνεται πλουσιοπάροχα ἡ πνευματικὴ ἐπανάστασι στὴ Γερμανία.

—Ἡ λογοτεχνία παρουσιάζει ἔργα ἀξιόλογα, νεφρώδη, γραμμένα ἀπὸ τοὺς Χάινριχ Μάν, Κάρολ Στερνχάιμ, Φρίτς φὸν Οὐνρου, Ἄντον Βίλνγκανς, Ρενέ Σικελὲ, Καζιμίρ Ἐντμυτ, Χαζενκλέβερ, Φράντς Βέρφελ. Οἱ ἐκδότες πληθαίνουν ὀλονέν, ἀγγαλιάζοντας τοὺς νέους ἀστέρες· τὸ ἐπαναστατικὸ κῦμα ἀναγκάζει τοὺς ἐκδοτικὸς οἴκους νὰ συμμορφώνωνται μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ κοινοῦ. Τὰ περιοδικὰ πού βγαίνουν εἶνε ἀναριθμητὰ: στὴν πρώτη γραμμὴ τὰ Genius, Feuer, die Freude, die weissen Blätter, Deutsche Politik. Σ' αὐτὰ δημοσιεύουν τὰ ἔργα τους, ὁ Σικελὲ, ὁ Ἐντμυτ, ὁ Στέρνχάιμ.

—Τὸ Νέο Θέατρο, μὲ πρωτοπορεία τὸ Schauspielhaus τοῦ Βερολίνου, ἀντιδρᾷ μὲ βιαιότητα κατὰ τῆς ρεαλιστικῆς αἰσθητικῆς, ἀκολουθώντας τὸν ἐξπρεσιονισμὸ. Ἡ σκηνοθέτησι παίξει σήμερα σημαντικὸ ρόλο· δὲν εἶνε πιά μιᾶ πιστὴ ἐχτέλεσι ὀρισμένων συνταγῶν. Ἡ λεπτόλογη ἀνάλυσι, ἡ φωτόγράφωσι τῆς διακόσμησης, τὰ κλασικὰ σαλόνια μὲ τοὺς πύθ κλασικοὺς κήπους καὶ ἀνούσιες ἀστροφεγγιές, ἐξαφανίζονται. Ὁ σκηνοθέτης, πού εἶνε κι αὐτὸς δημιουργὸς, δίνει τὸν τόνο, διακοσμεῖ μὲ χρῶμα μονάχα, παρουσιάζοντας μιᾶ σκηνὴ ἀπλῆ, χωρὶς τοίχους καὶ χωρίσματα πάνινα ἢ χάρτινα.

Ὁ σκηνοθέτης δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα, ὅπου θὰ κινηθοῦν οἱ ἠθοποιοί, εἶνε ὁ συνεργάτης τοῦ συγγραφέα, πού θὰ στυλιζᾷ τὸ δραματικὸ ἔργο. Ἡ σημερινὴ διακόσμηση «δὲν πρέπει νὰ παριστάνῃ τίποτε» ἢ κίνησι, ἢ φωνὴ τοῦ ἠθοποιοῦ, ὀφείλουν νὰ δώσουν μιᾶν ὀρισμένη ἐντύπωσι στὸ θεατῆ: γι' αὐτὸ, ὁ σκηνοθέτης ἐνορχηστρώνει, σὰ νὰ ποῦμε, τὸ ἔργο, ὅπου «κάθε ἀντικείμενον, κάθε κίνησι ἔχει μιᾶ ἀξία ἐντελῶς σχηματικῆ». Ὁ σκηνοθέτης, ἀπόλυτος κύριος τῆς σκηνῆς, διαγράφει τὰ στοιχεῖα πού κρίνει περιττά, παραμορφώνει ἄλλα, γιὰ νὰ προσελκύσῃ καλλίτερα, ἐκεῖ ὅπου αὐτὸς κρίνει, τὴν προσοχὴ τοῦ θεατῆ. Ὁ δραματικὸς συγγραφέας στὴ Γερμα-

νία παρατείνεται από το δικαίωμα που ως σήμερα είχε, να δρίζει αυτός τον τρόπο της έρμηγείας του έργου του, και παραδίδει στα χέρια του σκηνοθέτη τα χειρόγραφα, χωρίς να επεμβαίνει στη διακόσμηση ή και στη διδασκαλία των ρόλων.

Το νέο αυτό είδος της σκηνης εξαπλώνεται σε όλη τη Γερμανία και Αυστρία, όπου το κοινό σιγά-σιγά αρχίζει να αισθάνεται την όμορφιά και την ανώτερη αισθητική του νέου θεάτρου.

— Η πολιτική, με την πλατειά σημασία της λέξης, δείχνει πόσο ευεργετικά επέδρασε πάνω της η επανάσταση.

Λογοτέχνης και πολιτειολόγος από τους πιο συντηρητικούς, εθνικόφρονες—φιλελεύθερος, ο Τόμας Μάν, τώρα τελευταία στις γιορτές του Γκέτε, που οργανώθηκαν στη Φράγκφουρτ, μιλώντας επίσημα, έχει το θάρρος να δηλώσει πως «η σκανδαλώδης κατάχρηση του παλαιού καθεστώτος είχε μολύνει με αίσχος τη γερμανικήν Kultur», λέξη που ο Μάν διαγράφει πολιτογραφώντας μίαν άλλη, την Bildung, την τόσο αγαπητή στον Γκέτε.

— Ένας άλλος διανοούμενος πρώτης γραμμής, ο Φρίτς φον Ούβρου, στο λόγο που έβγαλε στην εκατονταετηρίδα του Γκέτε, βροντοφωνεί στους Γερμανούς: «ή τέχνη, θά σ'ε κάμη ελεύθερους ανθρώπους, φύλακες του αθάνατου πνεύματος, και θά σ'ε άνυψώση από τη χαμηλή θέση, όπου πέσατε.»

Στην επιθεώρηση ή Deutsche Politik, ο Φίσερ αναγνωρίζει ότι η νεολαία ή μεταπολεμική, ύστερα από την οικονομική άνατροπή του 18, εκδηλώνει ποικιλοτροπα την τάση της, να εξαυλώση δηλαδή ήθικα το ύλιστικό ιδανικό που έτρεφε για τη μελλοντική κοινωνία. «Η προσπάθεια για έσωτερική αναγέννηση πέρνει πολλές φορές μορφή άσκητική. Άλλοτε πάλι ξεσπά σε θύελλα επαναστατική, που ανατρέπει όλότελα όλες τις αξίες, θέλοντας να ξεριζώση τα θεμέλια του σημερινού άστικού πολιτισμού, για να ιδρύση στα ερείπια του μιά νέαν Άνθρωπότητα.

Η διανοούμενη Γερμανία έννοει με κάθε θυσία να πάρη αυτή στα χέρια της την πνευματική κατεύθυνση της φυλής, για να καθοδηγήση την τελευταία σε μιά σκέψη νέα, άπελευθερωτική, άρμονισμένη με τις σύγχρονες ψυχικές παγκόσμιες απαιτήσεις.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ο ΣΚΙΠΗΣ

Ο μικρός φιλολογικός μας κύκλος φιλοξένησε το Σκίπη. Το κοινόν επίσης κι ο τύπος εδμενέστατα υποδέχτηκαν τον συμπαθητικό ποιητή, που περαστικός απ' την πόλη μας έδωσε δυό όμιλίες στον Έπιστημονικό Σύλλογο «Πτολεμαίο». Θέμα της πρώτης ήταν: «Οί Μικρές Έλλάδες κι ο Έλληνισμός». Στη δεύτερη ο Άλεξαντρίνος ποιητής κ. Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, λιτά και σεμνά, παρουσίασε το Σκίπη στο διαλεκτό κοινό, που γέμιζε την αίθουσα, πλέκοντας το αξιο έγκόμιο του Διδασκάλου, και μιλώντας κριτικά για το «Άπολλώνιον Άσμα.» Επίσης ανέφερε συγκινητικά επεισόδια της ζωής του ποιητή και της φιλίας τους που προξένησαν βαθειάν αίσθηση. Στο τέλος ο Σκίπης άπάγγειλε άρκετά ποιήματά του απ όλους τους τόμους. Όσοι εδτύχισαν να παρευρεθούν ποτέ δε θά ξεχάσουν την όφραϊαν αυτή φιλολογικήν άπογευματινή.

Α.

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΙΝΗΣΗ

Ένα ευχάριστο γεγονός: Οί πολλές έκδοτικές εταιρείες και τ' άφθονα βιβλία πράγμα που σημαίνει ότι ο Έλληνικός κόσμος άρχισε να διαβάη. Θά θέλαμε όμως να κάνουμε λίγες παρατηρήσεις:

1ον). Η άκαταστασία της γλώσσας.— Άπορεί κανείς γιατί να προιμοϋνται άνθρωποι ξένοι προς τη λογονεχία, κι όχι οί συστηματικοί τεχνίτες.

2ον). Η μετάφραση να γίνεται μόνον από το πρωτότυπο κείμενο, κι όχι από δεύτερη μετάφραση, τη στιγμή μάλιστα που υπάρχουν γνώστες των γλωσσών τούτων ίκανοί για μιά καλύτερη προσπάθεια.

3ον). Η άσυνειδησία υπερβαίνει κάθε όριο και προκαλεί την άγανάχτηση, όταν παρουσιάζονται έργα άριστουργηματικά, περικομμένα, κουτσουρεμένα, σύμφωνα με το κακό γούστο και την γελοϊαν αντίληψη του μεταφραστή.

4ον). Η έλλειψη συνειδητότερης εργασίας ως προς την έκλογή των έργων. Κι ακόμα γιατί να μην εκδίδουνε συστηματικά όλη τη σειρά των έργων ενός συγγραφέα; π.χ. του Άντρέγιεφ, Σαϊκσπηαρ, Άνατόλ Φράνς, Γκόρκη, και μάλιστα άφου υπάρχουν άξιοι μεταφραστες που καταγίνονται σ' αυτή την εργασία.

5ον). Η έλλειψη επίσης φιλοσοφικής και πρό πάντων καθαρώς κριτικής εργασίας. Έξαφνα από τα έργα του Καρλαύλ, Ράσκιν, Μπιελίνσκη και Ταϊν.

6ον). Έκείνα τ' άπειρα τυπογραφικά λάθη κ' ή κακή έκτυπωτική κι άκαλαίσθητη εργασία π. χ. Μπράντ του Ίψεν, Λευτεριά του Άντρέγιεφ κ.λ.π.

Άς ελπίσουμε πως με τον καιρό θά διορθωθούν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Η ΝΕΑ ΖΩΗ φέρνει με πόνο στη θύμησή της τους καλούς της φίλους που της είχαν χαρίσει το ενδιαφέρο και την άγάπη τους στα περασμένα χρόνια και που ήταν γραπτό να μη χαροϋν τώρα το ξανάνώμά της. Ο τελευταίος απ' αυτούς ήταν ο ΘΥΜΙΟΣ ΛΑΠΠΑΣ, νέος μ' άγνή καρδιά και σπάνιον εδγενικό χαροκτηρα.

Ο κ. Τίμος Μαλάνος, ύστερ' από τη μελέτη του περι Δ. Ζαχαριάδη, συνεχίζοντας, θά δώση σε προσεχή τεύχη της ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ σειρά μελετών για τους: Κ. Ουράνη, Ι. Γρυπάρη, Κ. Χρηστομάνο, Κ. Π. Καβάφη, Ν. Νικολαΐδη, Ζ. Παπαντωνίου, Π. Νιρβάνα, Κ. Παλαμά, Μ. Μαλακάση και Ε. Ροΐδη.

Τόσον οί μελέτες όσο και τα σημειώματα στη Λογοτεχνική Κίνηση αντιπροσωπεϋουν τις ιδέες και τις άρχές εκείνων που τα υπογράφουν. Μπορεί στο ίδιο τεύχος να υπάρχουν αντίθετες γνώμες για το ίδιο ζήτημα ή το ίδιο πρόσωπο. Η συνολική γνώμη της ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ θά φαίνεται σ' ό,τι έχει την υπογραφή της και σ' ό,τι είν' άνυπόγραφο.

Η ΝΕΑ ΖΩΗ δημοσιεύει μόνον άνέκδοτην ύλη. Τα κατογραμμένα χειρόγραφα δε θά διαβάηονται.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ: Τὴ νύχτα τ' Ἄη Γιάννη καὶ ἄλλα δράματα.
Ἔκδοση Ἐλευθερουδάκη, Ἀθήνα 1921.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ: Ἄνοιχτο Ὑπόμνημα εἰς τὴ Μεγαλειότητά Του
(«Ἡ Ἐπιστολὴ τῆς Ζωῆς»), 1922.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ: Οἱ Ἀλανιάριδες. Ἔκδοση «Γραμμάτων», 1922

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀγαλόντα;... καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἔκδοση
«Γραμμάτων», 1922.

PIERRE PASCAL: Τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα τοῦ Σοβιετικοῦ
Πολιτεύματος. Ἔκδοση «Γραμμάτων» 1922

ΤΙΜΟΥ ΜΑΛΑΝΟΥ: Λυρικά Ταξίδια, Ἀλεξάνδρεια. Ἔκδοση
«Σκέψης», 1922.

Γι αὐτὰ θὰ γράψουμε σὲ προσεχῆ τεύχη τῆς ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ. Θὰ γίνε-
ται λόγος μόνον γιὰ ὅσα μᾶς στέλνονται σὲ διπλᾶ ἀντίτυπα.

Τὸν Σύλλογόν τῆς ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ ἀποτελοῦν ὡς τώρα οἱ:

ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ ΓΛΑΥΚΟΣ	ΠΑΠΠΑΣ Ν. Ι.
ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ.	ΠΑΥΛΙΔΗΣ Β.
ΖΑΓΡΑΣ ΠΗΛΙΟΣ	ΠΕΤΡΙΔΗΣ Π.
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ ΓΕΡ.	ΠΕΤΡΙΔΗΣ Γ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ν. Κ.	ΠΗΛΑΒΑΚΗΣ Κ.
ΜΑΓΝΗΣ ΠΕΤΡΟΣ	ΠΗΛΑΒΑΚΗΣ Γ.
ΜΑΛΑΝΟΣ Τ	ΣΑΡΡΗΣ Δ.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Θ.	ΣΑΡΡΗΣ ΓΡ.
ΠΑΠΠΑΣ Ν. Κ.	ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Δ.

ΤΕΥΧΟΣ ΑΡ. 1.

ΤΟ ΤΥΠΩΜΑ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΣΤΙΣ 21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1922.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΣΙΜΑΤΗ & ΙΩΝΑ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1922